

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ

İKTİSADİ DOKTRİNLER

EKONOMETRİ LİSANS PROGRAMI

DOÇ. DR. AZİZ BURAK ATAMTÜRK

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
AÇIK VE UZAKTAN EĞİTİM FAKÜLTESİ
EKONOMETRİ LİSANS PROGRAMI**

İKTİSADİ DOKTRİNLER

Doç. Dr. Aziz Burak ATAMTÜRK

Yazar Notu

Elinizdeki bu eser, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi'nde okutulmak için hazırlanmış **bir ders notu niteliğindedir.**

ÖNSÖZ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
KISALTMALAR	IX
YAZAR NOTU	X
1. BİLİM, SOSYAL BİLİM VE İKTİSAT	1
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	2
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	3
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	4
Anahtar Kavramlar	5
Giriş.....	6
1.1. Bilim -Sosyal Bilim.....	7
1.2. İdeoloji Ve Bilim.....	8
1.3. İdeoloji Ve İktisat.....	9
1.4. Sosyal Olgulara Yaklaşım	11
1.5. Toplumsal Dönüşümler Ve Tarih.....	11
Uygulamalar	13
Uygulama Soruları.....	14
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	15
Bölüm Soruları	16
2. İKTİSADİ DOKTRİNLER TARİHİ.....	17
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	18
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	19
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	20
Anahtar Kavramlar	21
Giriş.....	22
2.1. İktisadi Doktrinlere Tarihsel Giriş.....	23
2.1.1. Merkantilist Paradigma(Ticari Sermayesinin Öğretisi 15.yy-18.yy).....	24
2.1.2. Merkanilizmin Temel İlkeleri	25
2.2. Merkantilist Düşünürler.....	25
2.2.1. Fransız Düşünürler	25
2.2.2. İngiliz Düşünürler	26

2.2.3. Alman Merkantilist Düşüncesi (Kameralistler)	28
2.3. Merkantilizmin İktisat Literatürüne Katkıları	29
2.4. Merkantilist Paradigmanın Sonu	29
2.5. Fizyokrat Paradigma (Tarımsal Sermayenin Öğretisi) (1756-1776).....	29
Uygulamalar	31
Uygulama Soruları.....	32
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	33
Bölüm Soruları	34
3. FİZYOKYASI	35
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	36
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	37
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri	38
Anahtar Kavramlar	39
Giriş	40
3.1. Fizyokasinin Temel İlkeleri.....	41
3.1.1. Tarım Kesiminin Önemi	41
3.1.2. Doğal Düzen.....	41
3.1.3. Bırakınız Yapsınlar, Bırakınız Geçsinler(Laissez-Faire Laissez -Passer) ..	41
3.1.4. Tek Vergi Sistemi	41
3.1.5. Ekonomik Sisteme Bir Bütün Olarak Yaklaşım	41
3.2. Makro Ekonomik Kendiliğinden Denge Modeli (F. Quesnay).....	42
3.3. İktisadi Düşünceye Katkıları	43
3.4. Fizyokrat Paradigmanın Sonu	43
3.5. Klasik Okul (Sanayi Sermayesinin Öğretisi (1776-1873)).....	43
Uygulamalar	44
Uygulama Soruları.....	45
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	46
Bölüm Soruları	47
4. KLASİK PARADİGMANIN OLUŞUMU	48
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	49
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	50
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	51
Anahtar Kavramlar	52

Giriş	53
4.1. Klasik Paradigmanın Oluşum Nedenleri	54
4.2. Klasik Okulun Temel İlkeleri	54
4.3. Liberalizm.....	54
4.4. Liberalizmin Tarihsel Gelişimi.....	55
4.5. Liberalizmin Temel İlkeleri.....	55
4.6. Klasik Okulda Değer Kavramı	56
Uygulamalar	58
Uygulama Soruları.....	59
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	60
Bölüm Soruları	61
5. KLASİK EMEK DEĞER TEORİSİ VE RANT TEORİSİ	62
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	63
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	64
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri	65
Anahtar Kavramlar	66
Giriş	67
5.1. Klasik Emek Değer Teorisi(Smith, Ricardo)	68
5.2. Emek Ve İmsak' ın Belirlediği Reel Maliyet(Senior).....	68
5.3. Ricardo Rant Teorisi.....	69
5.4. Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi Neden Gerekli?	69
Uygulamalar	71
Uygulama Soruları.....	72
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	73
Bölüm Soruları	74
6. KLASİK ÜCRET TEORİSİ	75
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	76
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	77
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri	78
Anahtar Kavramlar	79
Giriş	80
6.1. Klasik Okulda Ücret Ve Ücret Fonu Teorisi	81
6.2. Emek Arzı Teorisi (Smith, Ricardo, Malthus)	81

6.3. Emek Talebi Ve Ücret Fonu Teorisi (J. S. Mill)	81
6.4. Klasik Okulda Kar Teorisi.....	81
6.5. Kapital Birikimini Belirleyen Değişkenler.....	82
6.6. Kâr Haddindeki Azalış (Smith Ricardo Mill)	82
6.7. Klasik Okulda Fiyat Teorisi(Piyasa Fiyatı, Tabii Fiyat)	83
Uygulamalar	84
Uygulama Soruları.....	85
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	86
Bölüm Soruları	87
7. KLASİK BÜYÜME VE PARA TEORİSİ.....	88
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	89
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	90
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	91
Anahtar Kavramlar	92
Giriş	93
7.1. Klasik Büyüme Teorisi.....	94
7.2. Uzun Dönem Durgunluk, Smith, Ricardo, Mill	94
7.3. Klasik Para Teorisi	94
7.4. Miktar Teorisi Ve Genel Fiyat Seviyesi (Ricardo, Say, Mill).....	95
7.5. Klasik Genel Denge.....	95
Uygulamalar	97
Uygulama Soruları.....	98
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	99
Bölüm Soruları	100
8. MÜDAHALE DENKLEMİ VE MARKSİST ÖĞRETİ	101
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	102
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	103
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	104
Anahtar Kavramlar	105
Giriş	106
8.1. Müdahale Denklemi	107
8.2. Marksist Öğreti.....	109
Uygulamalar	110

Uygulama Soruları.....	111
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	112
Bölüm Soruları	113
9. MARKSİST PARADİGMA.....	114
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	115
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	116
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	117
Anahtar Kavramlar	118
Giriş	119
9.1. Diyalektik Felsefe (Marksizmin Yöntemi).....	120
9.2. Materyalizm(Felsefesi).....	120
9.3. Tarihi Maddecilik (Tarih Yorumu)	120
9.4. Marksist Paradigmada Ekonomi Politik.....	121
9.5. Artı-Değer Teorisi.....	121
Uygulamalar	125
Uygulama Soruları.....	126
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	127
Bölüm Soruları	128
10. MARKSİST PARADİGMADAN NEO-KLASİK PARADİGMAYA GEÇİŞ ...	129
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	130
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	131
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	132
Anahtar Kavramlar	133
Giriş	134
10.1. Marksist Öğretide Kapitalist Krizler	135
10.2. Sosyalizmin Etkisi	136
10.3. Neo - Klasik Paradigma(1870 - 1920).....	136
10.4. Neo-Klasik Düşünceyi Hazırlayan Koşullar Ve Klasik Okul İle Farklar	136
10.5. Marjinalist Değer Teorisinin Öncüleri	137
Uygulamalar	138
Uygulama Soruları.....	139
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	140
Bölüm Soruları	141

11. NEO – KLASİK TEORİ	142
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	143
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	144
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	145
Anahtar Kavramlar	146
Giriş	147
11.1. Neo – Klasik Değer Teorisi	148
11.2. Fayda Analizi Ve Rasyonel Tüketicinin Dengesi	148
11.3. Sayısal Fayda (Kardinal) Ve Sırasal Fayda (Ordinal) Edgeworth, Hicks	149
11.4. Neo – Klasik Bölüşüm Teorisi	149
11.5. Bölüşümde Marjinal Verime Eşit Getiride Sorunlar (Rant İle Ücret Arasındaki İlişki - V.Thünen).....	149
11.6. Neo – Klasik Bölüşüm Teorisinin Eleştirisi (Sraffa)	150
11.7. Neo – Klasik Para Ve Konjonktür Teorisi	150
11.8. Para Miktarı Değişmelerinin Genel Fiyat Seviyesine Dolaylı Etkisi(Wicksell).....	150
Uygulamalar	151
Uygulama Soruları.....	152
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	153
Bölüm Soruları	154
12. KEYNES DÖNEMİ	155
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	156
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	157
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	158
Anahtar Kavramlar	159
Giriş	160
12.1. Keynes Devrimi (1930-1970).....	161
12.2. Keynes Ve Tam İstihdam İnancının Yıkılması (Müdahaleci Kapitalizm).....	162
Uygulamalar	164
Uygulama Soruları.....	165
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	166
Bölüm Soruları	167
13. MONETARİZM TEORİSİ.....	168
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?	169
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	170

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	171
Anahtar Kavramlar	172
Giriş.....	173
13.1. Monetarizm.....	174
13.2. Monetaristlerde İstikrarsızlığın Kaynakları.....	174
13.3. Enflasyon Beklentisi (Beklenen Enflasyon Oranı).....	175
13.4. İstikrar Politikaları ve Monetaristler	175
13.5. Yeni Klasik Makro İktisat Teorisi.....	176
13.6. Rasyonel Beklentiler Hipotezi.....	176
13.7. Artıksız Piyasa Modeli	176
Uygulamalar	178
Uygulama Soruları.....	179
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	180
Bölüm Soruları	181
14. YENİ KEYNESYEN AKIMI.....	182
Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?.....	183
Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular.....	184
Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri.....	185
Anahtar Kavramlar	186
Giriş.....	187
14.1. Yeni Keynesyenler	188
14.2. Yeni Keynesyenlerin Başlıca Hipotezleri	188
14.3. Yapışkan Fiyat ve Ücret Modelleri	189
14.4. Nairu ve Histeresis (Hysteresis) Etkileri	191
14.5. Yeni Kurumsal İktisat Okulları	191
Uygulamalar	193
Uygulama Soruları.....	194
Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti	195
Bölüm Soruları	196
KAYNAKÇA	197

KISALTMALAR

YAZAR NOTU

--

1. BİLİM, SOSYAL BİLİM VE İKTİSAT

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 1.1.**
- 1.2.**
- 1.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1-) Dünyayı tanıma ve tamamlamada her ifade ya ya da dir.
- 2-) Mantıksal Pozitivizme göre deney ile elde edilen bilgininde söz konusudur.
- 3-) Lakatos bilimi in tarihi olarak yorumlar.
- 4-) Bir sosyal olguya iki temel yaklaşım çerçevesinde yaklaşabiliriz.
 - a. yaklaşım
 - b. yaklaşım
- 5-) K. Popper' a göre bilimsel süreçte temel olandır.
- 6-) T. Kuhn' a göre bilim insanları hem eskiyennın, ifşa edilmesine hem de yeninın ortaya çıkmasını sağlarlar.
- 7-) Toplumsal dönüşüme ve tarihin yönüne deteminist açıdan bakan görüşe göre hareketi belirleyen temel unsur, toplumdakiilişkileridir.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

Bu derste, “bilim nedir?” sorusunu farklı görüşler arasında (Mantıksal Pozitivistler, Popper, Kuhn ve Lakatos) inceledikten sonra sosyal disiplinlerin de bir bilim dalı olup olamayacağını tartışılacaktır. Ayrıca ideoloji tanımından hareketle, ideoloji-bilim, bilim-iktisat ve iktisat- ideoloji ilişkisi de irdelenecektir..

Bu dersin sonunda sosyal olguları, toplumsal dönüşümleri ve tarihi değerlendirirken hangi yöntem ve araçların kullanıldığı da açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Bilim -Sosyal Bilim

Genelde sosyal bilimlerin özelde ise iktisadın bilimsel bir disiplin olup olmadıkları tartışmalı bir konudur. Bu tartışma bizi “bilim nedir?” sorusunun cevabını aramaya yönlendirmektedir. Sorulara, din ve gelenekler aracılığı ile cevap arama, aydınlanma süreciyle birlikte aklın önderliğinde olan bilim aracılığı ile cevap arama uğraşına dönüşmüştür. Kant'ın değimiyle “İnsanoğlu aklını kullanma cesaretini” göstermiştir. Bu cesaret ile, XX. Yüzyıl, bilimi, en temel yol gösterici kabul ederek başlamıştır. Dini referanslarla dünyayı tanımlama ve anlamaya karşı, bilimin öne çıkması 1900'lü yılların başında Mantıksal Pozitivist felsefe ile doruk noktasına çıkmıştır. Mantıksal Pozitivizme göre;

1. Dünyayı anlama ve açıklama iddiası ancak deney ile gerçekleşir.
2. Deney ile elde edilen bilginin tersi de söz konusudur.
3. Dünyayı tanıma ve tanımlamada her ifade ya analitik ya da sentetiktir.
4. Analitiklerin gerçeklere dayalı bir içeriği yoktur.
5. Analitik ifadeler gelenekler nedeniyle doğru kabul edilir.
6. Sentetiklerin aksi kanıtlanabilir ve apriori bilinmezler.
7. Değer yargılarının bilimde yeri yoktur.

Analitik: Doğruluğu sadece kelimelerin anlamı tarafından belirlenen

Sentetik: Doğruluğu deney ile elde edilen sonuçlar tarafından belirlenen

Bu tanımdan yola çıkarsak deney olanağı ya hiç ya da son derece kısıtlı olan sosyal disiplinlerin, bilim içerisinde değerlendirilme olanağı kalmayacaktır. İşte bu noktada Mantıksal pozitivistizmin ilk eleştirisi Karl POPPER tarafından yapıldı. Popper 'a göre tüm bilimsel ifadelerin deneysel yönden teste tabi tutulmaları gerçekçi değildir. Bilimsel süreç, varsayımlar öne sürmek ve bu varsayımlar doğrulanmayınca bu varsayımları yeni varsayımlarla değiştiren bir süreçtir. Dolayısıyla doğrulama değil **yanlışlama** temeldir. Bilim adamları teorilerin doğru olduklarını değil yanlış olduklarını ispatlamaya çalışır. Bu sınama olmazsa, ya apriori, ya da hayal ürünü bir ifade ile karşı karşıya kalırız.

Thomas Kuhn' a göre ise bilimsel uğraş, öneri-yanlışlama-yeni öneri,sürecinden oluşmaz. Kuhn'a göre, bilimdeki ilerleme, mevcut teorinin dünyayı açıklayamadığı durumda ortaya çıkar. Kuhn' un “**PARADİGMA**” adını verdiği ve dünyayı açıklamada kullanılan temel ilkeler ve kullanılan kurallar olarak tanımlanabilen bu yaklaşım, sosyal bilimlerin serüvenini anlamamızda yardımcı olmuştur. Dünyayı incelerken, incelemeye aldığımız paradigma, bunalımla karşılaştığında, reddedilerek yerine yeni bir paradigma oluşturulur. İşte bilim insanları, iflas eden bu paradigmanın yerine yeni paradigmalar ortaya koyarak bilimin gelişmesine katkıda bulunurlar. Diğer bir değişle bilim insanları hem eskiyen paradigmanın ifşa edilmesine hem de yeni paradigmanın ortaya çıkmasını sağlarlar. Imre Lakatos ise bilimi “**Alternatif Araştırma Programlarının Tarihi**” olarak yorumlar. Lakatos'a göre Araştırma Programları iki kısımdan meydana gelir.

1. Çekirdek
2. Koruyucu Kuşak

1.**Çekirdek:** Araştırma programlarının değiştirilemez ve yanlışlanamaz kısmı.

2.**Koruyucu Kuşak:** Araştırma programlarının teste tabi, yanlışlanması olası, yardımcı hipotezlerden oluşan kısmı.

Lakatos, koruyucu kuşaktaki yapılan testlerin bilimin serüvenini oluşturduğunu, bilim insanlarının da bu koruyucu kuşağı teste tabi tutarak, gerektiğinde yeni bir araştırma programı ürettiklerini savunarak bilimsel süreci tanımlar. Sonuçta Mantıksal Pozitivizmin, deneyi tek bir bilimsel ölçüt kabul etmesine ve deneye yatkın fen bilimleri dışındaki disiplinlere bilim olabileceğini tanınamasına karşın, Popper, Kuhn ve Lakatos sosyal disiplinlerin de bilim olabileceğini koydukları kural ve yöntemlerle savunmuşlardır. Dolayısıyla Mantıksal Pozitivizmin sosyal disiplinler açısından daraltıldığı alanı, Popper, Kuhn ve Lakatos gibi bilim felsefecileri, açmaya çalışarak fen bilimlerinin yanına, sosyal bilimlerin de yerleştirilmesine olanak tanımışlardır.

1.2. İdeoloji Ve Bilim

İdeoloji kavramını tanımlama uğraşları eski Yunan'a kadar gider. Eski Yunan'da filozof Protagoras'ın, fikirlerin ve doğruların mutlaklığı konusunda şüpheyi düşmesi ile başlayan süreç, İnsanoğlunun aydınlanma sürecinde, dünyayı metafizik bakış açısından anlamaya ve tanımlamaya yönelik çabaların sorgulanması, ideoloji, bilim, pozitif bilim, sosyal bilim kavramlarının sorgulanmasıyla devam etmiştir. Aydınlanma düşünürlerinden Antoine Destutt de Tracy, ideoloji kavramını ilk kullanan filozof olarak düşünce tarihine geçmiştir. Düşünür, ancak tüm ön yargılardan arınmış, insan aklını temel alan rasyonel düşünce metodu ile dünyaya ilişkin gerçeklere ulaşılabilceğini öngörmekteydi. İdeoloji, bu yaklaşımla metafizik bakış açısına karşı insan aklını ve rasyonel düşünceyi temsil etmektedir. Gerçeğe ulaşmak ancak önümüzde engel olarak duran ön yargılardan kurtulmak ile gerçekleşebilecektir. İdeoloji bu anlamıyla doğuşunda olumlu ve ilerici bir tanımlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca geleneksel olanın(inançlar ve mitler) alternatifsiz olduğu düşünülürken, ideolojinin çoğulcu bir nitelik taşıdığı da söylenebilir. Statükoyu sorgulayan ve değişime olanak tanıyan bu olumlu ideoloji tanımı, kilise ile Napolyon arasındaki iktidar mücadelesinde, Napolyon'u ideologlara yakınlaştırmıştır. Ancak daha sonraları iktidarda kalıcı olmanın yolunun kilise ile uzlaşmadan geçtiğini gören Napolyon'un kilise ile barışması ve imparatorluğunu ilan etmesi, kendi karşısında yer alan ideologlara ve ideoloji kavramlarına olumsuz anlam yüklemesine neden olmuştur. Napolyon, din ve geleneğe karşı nihilist bir yaklaşım sergileyen ideologların sosyal pratiğe dair çözümler üretmedikleri, soyut kavramlar dünyasında gezindikleri eleştirisini getirmiştir. Napolyon'la başlayan ideoloji kavramının olumsuz anlamda kullanımı, Marx ile devam etmiştir. Marx'ın da ideoloji tanımında olumsuz anlam görmekteyiz. Marx'a göre ideoloji, eleştirdiği Alman idealizmi(Alman ideolojisi) ve kapitalist ideolojidir. Dolayısıyla Marx'a göre bir düşünceyi ideolojik yapan, gerçekte proletaryanın zararına gelişen toplumsal ve ekonomik ilişkilerin doğasını gizlemesidir. Marx ideoloji ile ilgili açıklamalarını inançlar bazında ikiye ayırarak açıklar. İlk olarak, kişinin çıkarlarını temel alan açıklamalar, ikinci olarak ise kişinin ekonomik ve toplumsal konumuna gönderme yapan açıklamalar. Çıkar ve konum açıklamaları olarak da geçen sınıflandırmaya göre bu ikili arasındaki ilişki iki taraflı nedensellik içerebilir. Bir inanç, belli çıkarlara hizmet ettiği gibi belli çıkarlar tarafından da şekillenebilir(toplumda geçerli olan inanç ve değerlerin, hakim sınıfın yararına çalışması ya da hakim sınıfın yararlarının geçerli inançları belirlemesi örneği gibi). Marx proletaryanın bilinçlenmesinde kapitalist hegemonyanın engel teşkil ettiğini, zamanla bu engellenmenin proletaryanın bilinçlenmesi ile ortadan kalkarak sınıfsız, ideolojisiz, bilinçli bir topluma

varılacağını öngörür. Bu yaklaşım bir “son” tarifi içermesinden ötürü Hegel, Marx ve Fukuyama sürecinde “tarihin sonu” ön görüşü ile farklı çıkarımlarla da olsa benzerlik içermektedir. Ayrıca her üçü de bu anlamda bir sonu göstermesi nedeni ile eskatolojiktir.. Bu çerçevede Marx kendi kuramını, gerçeklerin ifşasını sağlamasından ötürü ideoloji dışında tutmaktadır. Engels ise ideolojiyi yanıltılmış bilinç olarak tanımlamaktadır. Paul Ricoeur'da, Engels'in yanıltılmış bilinç olarak tanımladığı ideolojiyi, tersine döndürülmüş bilinç olarak adlandırır ve Marx'ın, bu tersine döndürülmüş bilinci, düzeltmek anlamında kendi paradigmasını ideolojinin(tersine döndürülmüş bilincin) karsısına yerleştirdiğini savunur. Dolayısıyla Marx, ideoloji üzerinden tanımladığı kendi kuramını, ideolojiden ayrı tutarak, olup biteni doğru algılamamıza yardımcı olan gerçek bilim olarak adlandırır. İdeoloji ile arasına mesafe koyan Marksist öğretisi, 20.yy da Lenin ile aynı zamanda bir eylem aracı olmasının da etkisi ile ideolojiye olumlu bir anlam yüklemeye başlamıştır. İkinci dünya savaşından günümüze kadar geçen süreçte Nazi Almanyası, Stalin Rusyası, Castro Kübası, Mao Çini ve son olarak Sovyet komünizminin siyasi pratiklerinin, batı demokrasisi ile karşılaştırılması, ideolojilerle totalitarizmi ilişkilendirmiştir. Düşünsel anlamda rasyonaliteyi temel alarak nesnel bir toplum bilimine ulaşmayı öngören ideoloji terimi, Amerikan davranışçılık ve İngiliz analitik ve dil bilimsel felsefe yandaşları tarafından, düşünsel olarak irrasyonel, siyasal olarak ise totalitarizmle ilişkilendirildi ve artık ömrünü tamamladığı öne sürüldü. İdeolojilerin sonunun geldiğini savunan diğer bir düşünür Daniel Bell ise geçmişte eylem için bir yol açan ideolojinin artık bir çıkmaz sokak görüntüsü verdiğini savunmaktadır

1.3. İdeoloji Ve İktisat

Bilim ideoloji ile bağdaşır mı?. Sosyal disiplinler ve bir sosyal disiplin olan iktisat öğretisi, ideolojilerden arınarak bir bilim dalı olabilir mi?. Var olanı araştırmayla, var olması gerekenin inşası çabası, bilim ile ideoloji sınırını çizen en temel ayrıçtır. Dolayısıyla bir sosyal disiplin olan iktisadı iki ayrıma tabi tutulabiliriz,

1. Pozitif bilim olarak “ne olup bittiği” ile ilgilidir.
2. Normatif bir bilim olarak “ne olması gerektiği” ile ilgilidir.

İktisat her ne kadar pozitif bir bilim olarak ne olup bittiği ile ilgileniyor görünse de aslında normatif yönü ağır basmaktadır. İktisadi doktrinler tarihinde her okul bir “olması gereken düzen” tasarımı sunar. Dolayısıyla her okul belirli şartlanmaların etkisindedir. Böyle olduğu için de her ideolojik sav gibi çelişkilidir. Farklı siyasal görüşte düşünür bu çelişkiden yararlanıp apayrı bir sonuca varabilir. Bunun çelişkisi de üçüncü düşünürün gelişini hazırlar. Bu bir anlamda, Freud'un, insan düşüncesinin işleyişinde “akla uydurma” denilen bir olguyu ortaya koymuştur. Bu olanı değil olması gerekeni yansıtan bir tablonun insan tarafından kabul edilmesidir. Bu durum toplumsal bilimlerde ideoloji olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle kendilerini bilim olarak kabul eden sosyal disiplinler, özellikle de iktisat, doğa bilimlerine öykünerek bilimsel bir nitelik kazanma uğrasını içinde olmuştur. Marks'ın kendi analizini “bilimsel sosyalizm” olarak tanımlaması ya da neo-klasik iktisadın, Marks'ın artı-değer yaklaşımına karşı, değer ve bölüşüm teorilerinde matematik modelleri analiz aracı olarak kullanması bu uğraşa en temel örneklerdir. Bernstein gibi her toplumsal ve siyasal yaklaşımın doğası gereği ideolojik olmaktan kurtulamayacağını düşünenler, ideoloji-bilim tartışmasında önemli bir rol oynamışlardır. İdeolojinin bilimin karsısına yerleştirilen ve ötekinin düşüncesi

olarak tanımlanan olumsuz anlamının yanında, sorgulanamayan geleneksel fikir ve öğretilere(din ve mitler) karşı rasyonel insan aklının ve bunun oluşturduğu ideolojinin, gerçeği kavramada tek etken olarak kabul edildiği olumlu anlamı da karsımıza çıkmaktadır. Bunun dışında, Schumpeter ve Bernstein'ın her siyasal yaklaşımın ideolojik olması gerektiğini ancak bir fikrin ideolojik olmasının o fikri tek başına sorunlu hale getirmeyeceği yaklaşımı da göze çarpmaktadır. Tarihsel süreçte ideoloji kavramının irdelenmesi bizi aynı zamanda sosyal bilimlerin dolayısıyla iktisadın ideoloji ile mesafesini sorgulamamıza yol açmaktadır. Nesnellik ve öznellik kavramlarından hareketle sosyal bilimlerin öznellik taşıyıp taşımadığı ya da diğer bir deyişle ideolojik ön kabullerden (a priori'lerden) yola çıkarak oluşturulacak hipotezlerin bir bilim disiplini içinde değerlendirilip, değerlendirilemeyeceği önem taşımaktadır. Bu çerçevede bir sosyal disiplin olarak iktisadı, Newtoncu bilim temelinde değerlendirerek, ideolojik niteliğini bertaraf ettiğini düşünen geleneksel ve neo-klasik paradigma, iktisadın diğer doğa bilimleri gibi(fizik, kimya) ele alınabileceğini, analiz ve sentezde öznellik ve ideolojiden arındırılmış bir bilim olabileceğini kanıtlama uğrasını vermiştir. Bu anlamda Marksist yaklaşıma gönderme yaparak özellikle değer ve bölüşüm konularını sistemin kendi otomatik kuralları ile nesnel olarak belirlendiği, bunun dışındaki değerlendirmelerin öznel ve ideolojik olacağını savunmuştur. Aynı şekilde Marx'da, Marksizmi bilim, kapitalist öğretiyi de ideolojik olarak nitelendirmiştir. Günümüzde de ideoloji terimi daha çok olumsuz anlamı ile kullanılmaktadır. Fikirler arasında ötekinin fikrinin ideolojik olduğu dolayısı ile kendi fikirlerimizin diğer fikirler karşısında nesnel ve bilimsel olduğu savını desteklemek için ideoloji kavramının olumsuz kullanımına gereksinim duymaktayız. Bu yaklaşım bizi ideoloji ve bilim arasındaki ayrıma götürmektedir. İdeolojinin tanımlanması üzerindeki bu belirsizlik kavramının sosyal bilime mensup kuramcılarını, kullanmaktan çekindikleri hatta yerine başka bir kavram bulma arayışlarına itmiştir. Örneğin ideoloji terimi yerine söylem terimini kullandıklarını görmekteyiz. İdeoloji terimini sosyal bilimlerin literatürden çıkarılması gerektiğini düşünenler, kavramın, artık karşılığı olmayan, arkaik bir kavram olduğunu düşünmektedirler. Çünkü bu sava göre günümüz artık ideoloji sonrası toplumları barındırmaktadır. Toplumsal stratejilerin farkında olan birey için ideoloji eleştirisinin bir işlevi artık kalmamıştır. İdeolojinin literatürdeki yerini sorgulayan diğer bir sav ise Francis Fukuyama tarafından geliştirilmiştir. Fukuyama, 1990 sonrasında liberalizmin kollektivist ekonomi pratiklerine karşı kazandığı zaferi göz önüne alarak, liberalizmin tek başına küresel bir düzen konumuna gelmesi ile birlikte ideolojilerin sonuna gelindiği savını ortaya atmıştır. Sonuç olarak ideoloji terimi farklı anlamlar içeren tanımlamalara neden olmuştur. Tanım ve anlam çeşitliliğini göz önüne sermek için 16 ayrı ideoloji tanımına yer veren Eagleton, kavramın sosyal bilimlerde ne kadar kaygan bir zemin üzerinde olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak dünyanın nasıl olacağına dair inançların, dünyanın nasıl olduğuna dair algılarımızı da şekillendirdiği bir diğer olgu olarak karsımıza çıkmaktadır. Bu çerçeveden hareketle bir sosyal disiplin olan iktisadın sübjektivizmden arınmış nesnel bir bilim olma uğrasını bizatihi bir öznellik içerebilir. Ancak G. Salvamini'nin "insanoğlu tarafsız olamaz ama dürüst olabilir" saptaması ile Schumpeter'ın "taraf olmak(öznel olmak), yalan söylemek anlamına gelmez" yaklaşımları aslında ideoloji ve bilimi barıştırma çabaları olarak görülebilir. Bu konuda Solow' da, bilimde ideolojinin olmasının, bilimi ortadan kaldırmayacağını, nesnel kalma uğrasını vererek bilim yapılabileceğini öne sürmektedir. Ekonomi disiplinde, matematik kullanımının cazibesine kapılmış olmasına rağmen Marshall'ın da belirttiği gibi iktisadın saf doğa bilimleri ile karşılaştırılması, ele

aldıkları araştırma nesnesinin farkı nedeniyle mümkün değildir. İktisat sürekli değişim gösteren insan doğasını incelerken, doğa bilimleri doğadaki her zaman tek bir nedenle davranan ve bu yönü ile statik bir nitelik taşıyan doğa unsurlarını incelemektedir. Bu nedenle “bir fiyat artışı karşısında insanın vereceği tepki, demirin mıknatıs karşısında vereceği tepki kadar kesinlik içermemektedir”. İktisadı kesin bir bilim olarak kabul etmek, insanı, zaman, mekan ve şartlardan bağımsız bir robot kabulünü de beraberinde getirmektedir.

1.4. Sosyal Olgulara Yaklaşım

Doğa bilimleri ile sosyal disiplinleri, bilim- ideoloji ayrımı ölçütü içinde karşılaştırmasından sonra, iki disiplin içinde, incelemeye konu olan nesnelere yaklaşım farkları da göze çarpmaktadır. Bir doğa bilimcisinin doğadaki bir nesneyi tanımlamak için yaklaşımı, zamana mekâna ve koşullara göre değişiklik göstermez iken, bir sosyal olguya yaklaşım, bir çok faktörden etkilenerek değişiklik gösterebilmektedir.

Bir sosyal olguyu temel olarak iki yaklaşım çerçevesinde inceleyebiliriz.

- 1)Relativist Yaklaşım
- 2)Absolutist Yaklaşım

1.Relativist Yaklaşım: Öne sürülen teorilerin yere ve zamana göre görecelik gösterdiğini savunan yaklaşımdır. Aslında dayanağı farklı da olsa, Hegel'in de “**zamanın ruhu**” olarak adlandırdığı bu analize göre teoriler (ya da onlara teşkil eden sosyal olgular) ait oldukları dönemin koşullarına göre değerlendirilmelidir. Aksi halde anakronizme(zaman bozan) düşme tehlikesi belirir. Dönemin koşulları,

- a-) dönemin ideolojisi
- b-) dönemin güncel sorunları
- c-) dönemin kurumları
- d-) dönemin ekonomik yapısıdır.

İktisadi doktrinler tarihine bu relativist yaklaşımla bakarsak örneğin Smith'in, Rönesans ve aydınlanma ile yükselen bireysellikten, Marx'ın ise kent proletaryasının olgunlaştığı dönemden etkilenmiş olduğunu söyleyebiliriz.

2.Absolutist Yaklaşım: Bu yaklaşımda ise teorilerin mutlak bilimselliğine gönderme vardır. Dolayısıyla yer ve zamandan hatta koşullardan bağımsız olan bu teoriler, bilim insanların nesnel entelektüel çabalarının birer ürünleridir. En son teori, yer, zaman ve koşullardan bağımsız, en doğru ve en gerçeğe yakın teoridir.

1.5. Toplumsal Dönüşümler Ve Tarih

Toplum denilen karmaşık olgu bize, net ve kesin sonuçlar sağlayacak araçlar sunmasa da toplumların dönüşümlerini ve tarihi değerlendirirken de bir takım farklı yaklaşımlardan yararlanabiliriz. Toplumların dönüşümlerinin yönü üzerine olan bu bakış açıları, aslında tarihin

yönü hakkında da bize yol göstermektedir. İlk yaklaşım, bize toplumun ve tarihin yönünün döngüsel olduğunu bir diğer ifade ile dönüşüm denilen hareketin, “tekerrürden ibaret” olduğunu söyler. Bu yaklaşıma göre toplumlar farklı zaman ve koşullarda olsa bile birbirine benzer ve tekrar eden süreç ve sonuçlar yaşarlar. Diğer bir yaklaşım, bu yönün kestirilemez, kaotik bir yapıda olduğu görüşündedir. Bu görüş tesadüflerin belirlediği bir toplumsal dönüşüm ve tarih anlayışını savunur. Toplumların ileri ya da geri hareketi tesadüflere göre belirlenir. Üçüncü yaklaşım ise, toplumların ve dolayısıyla tarihin, determinist(neden- sonuç ilişkilerinin belirlediği) bir yönünün olduğu ve bu yönün zaman zaman iniş çıkışlı olsa da, sonuç olarak ileri doğru olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım Marksist bir yaklaşım olup, toplumdaki sınıflar üzerinden bir analiz sunmaktadır. Teleolojik(ereksel) olarak da niteleyebileceğimiz bu yaklaşımda, tarihin yapıcı öznesi insandır. Marks'ın “**tarihi insanlar yapar**” sloganı ile vücut bulan bu görüş, toplumları ve dolayısıyla tarihi, sınıf çatışmalarının belirlediği bir yapıya kavuşturur. Bu çatışmanın kaynağı ise toplumdaki üretim ilişkileri yani ekonomidir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

2. İKTİSADİ DOKTRİNLER TARİHİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 2.1.**
- 2.2.**
- 2.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) İktisat siyaset ilişkisini anlatınız.
- 2) Merkantilist paradigmanın oluşmasında dönemin hangi koşulları etkili olmuştur?
- 3) Merkantilizmin temel ilkeleri sıralayınız.
- 4) Servetin kaynağı ve ekonominin üretken sektörü konularında Merkantilistlerin görüşlerini anlatınız.
- 5) Merkantilizmin literatüre katkılarını sıralayınız.
- 6) Merkantilist öğretinin ömrünü tamamlayıp yerini fizyokrat öğretiye bırakmasının nedenlerini açıklayınız.
- 7) Fizyokrat öğretinin ortaya çıkmasında hangi etmenler etkili olmuştur? Açıklayınız.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

Bu derste insanoğlunun değişik aşamalardan geçerek iktisadi doktrinler tarihinin oluşumuna yol açtığı etkenler irdelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca ilkel üretim koşullarından sistemli bir üretime geçiş aşamalarının ilk aşaması olan Merkantilist aşama ile doktrinler tarihini incelememiz başlanacaktır. Merkantilist paradigmanın iflası ile birlikte incelenen dönemin yeni iktisadi paradigma olan fizyokrasi serüveninin incelenmesine geçilecektir.

2.1. İktisadi Doktrinlere Tarihsel Giriş

İnsanoğlu, diğer tüm canlılar gibi varoluşundan itibaren yaşamak için tüketmek zorunda olan bir varlıktır. Ancak diğer canlılardan farklı olarak gereksinimlerini karşılayacak olan üretimi de yapabilen tek varlıktır. İnsan toplulukları önceleri bu gereksinimlerini yaşamsal gereksinimleri kaplayacak kadar üretmek olarak gerçekleştirmiştir. İnsanoğlunun bu dönemdeki düzeninde para kullanılmayıp, trampa(değiş-tokuş) olarak adlandırılan bir alışverişte malları mallar ile değiştirilmektedir. Ancak değişime söz konusu olan mallar arasındaki farklı değerler, malları eş değere getirecek olan bir sistemin aranmasını gerekli kılmıştır. Bu arayış, paranın kullanılmadığı bir sistemde o malı elde etmek (üretmek) için harcanan emek ve zahmetin ölçü olarak kabul edilmesine yol açmıştır. A. Smith bu durumu kunduz, geyik analogisini kullanarak açıklar. (ilerideki bölümlerde açıklanacağı gibi)

Malların çeşitlenmesiyle birlikte daha güvenilir bir değer ölçüsü arayışları ortaya çıkmıştır. Deniz kabuklarından değerli madenlere kadar birçok arayış, paranın kullanılmasıyla birlikte günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak ortak bir değer ölçüsü olarak kullanılmaya başlayan para, daha sonra Marks' da da göreceğimiz üzere aynı zamanda birçok sorunun da temeli olmuştur. Kendi kendine yeterliliğin temel alındığı ortaçağ dönemi ekonomi anlayışı, Merkantilizm adı verilen ticari kapitalizmin ortaya çıkmasıyla insanlık için yeni bir dönemin başlangıcı için son bulmuştur. Biz de iktisadi doktrinler olarak okuduğumuz bu derste, insanoğlunun (değer, üretim, bölüşüm konuları gibi temel iktisadi konular yardımıyla)günümüze kadar geçen yolculuğunu anlamaya, anlamlandırmaya çalışacağız. İnsanoğlunun bu tarihinin temelinde, üretim araçlarının mülkiyetinin kimde olacağı? ile özel mülkiyetin varlığı durumunda piyasaya devlet müdahalesinin gerekli olup olmaması sorularına verilen cevaplar yatmaktadır. Aslında bu sorulara verilen cevapların tarihi iktisadi doktrinler tarihidir. İktisadi doktrinler tarihi devletin ekonomiye müdahalesini gerekli ve yararlı bulanlarla, gereksiz ve zararlı bulanların tarihidir. Ancak 200 yıllık bu tartışmaya karşın devlet şu veya bu nedenle ekonomik hayata müdahale etmektedir. Bu nedenle, asıl sorun, devletin ekonomide ki rolü ve bu rolü en iyi nasıl oynayacağıdır. Bundan dolayı ekonomi ve siyaset iç içe girmiş disiplinlerdir. Oluşturdukları bu ortak alan büyüklüğü gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde bu alan daha büyük yapı sergilerken, kurumsal ve yasal yapısını düzenlemiş gelişmiş ülkelerde daha küçüktür. Örneğin; gelişmiş ülkelerde işsizlik, enflasyon vb. sorunlar küçük ayarlamalarla düzelmesine karşın, gelişmekte olan ülkelerde köklü değişiklikleri içermektedir (özelleştirme, vergi reformu vb.). Bu yapısal değişiklikler, iktisatla siyaseti fazlasıyla birleştirir. İktisadi önerilerin vücuda gelmesi siyasi kararları gerektirir. Ancak siyasi kararın kazanılan ya da kaybedilen oylarla ölçülen bir maliyeti vardır. İktisatçıyı hiç ilgilendirmeyen bu maliyet, siyasetçinin varlık nedenini oluşturur ve son karar politikacınınındır. Varsayalım ki yüksek oranlı bir enflasyonla karşı karşıyayız. Ekonominin kuralları, bu tip bir sorun için bütçe harcamalarının kısılmasını, para arzının daraltılmasını ve/veya vergilerin artırılmasını önerir. Ama bu çözüm önerileri acaba ne kadar sadece ekonomiktir? Örneğin devlet harcamalarının azaltılması bazı fertlerin gelirleri üzerinde etkili olur. Çünkü devlet harcamaları bazı fertlerin gelirlerini oluşturur. Bu fertler bu karara tepki göstereceklerdir. Siyasal otorite de bu çılgınlıkları dikkate almak zorundadır. Politikacının kaybedeceği oy ile kazanacağı oyu karşılaştırarak vereceği bu kararın ne kadar ekonomik mantık dahilinde olduğu ise tartışmalıdır.

2.1.1. Merkantilist Paradigma(Ticari Sermayesinin Öğretisi 15.yy-18.yy)

Merkantilizm olarak adlandırılan ticari kapitalizm 15. yy sonları ile Smith' in "Milletlerin Serveti" eserini yayınlattığı 1776 arası süreçte etkin olmuş bir düşünce akımıdır. 15. yy' a kadar Avrupa genelde kapalı bir tarım toplumu görüntüsü çizmekteydi. Bu yapı içinde dış dünyadan yapılan en önemli ticaret ipek yolu aracılığı ile Hint ve Uzak Doğudan Avrupa' ya akıyordu. Ancak özellikle 15. yy sonlarından itibaren Avrupa'nın sosyal ve ekonomik hayatında önemli değişimler gözlenir oldu. Bu değişimlere neden olan faktörleri üç ana başlık altında toplayabiliriz;

1. Rönesans

2. Coğrafi Keşifler

3. Hızlı nüfus artışı

14. yy kuzey İtalya'da başlayan Rönesans Süreci 16. yy da zirveye ulaşmıştı. Rönesans kiliseye karşı bilimle dünyayı anlamaya çalışmak demektir. Bilimin insanoğlunun hayatına girmesi, beraberinde icat ve keşiflerin ortaya çıkmasına neden oldu. Mikroskop, pusula, teleskop, barometre gibi icatlar yeni bir dünyanın açılmasına olanak verdi. Örneğin mikroskopun icadı virüs ve mikropların tanınmasına olanak sağladı. Bu gelişim ise ölümcül birçok hastalığın önüne geçerek nüfus artışının ivme kazanmasına neden oldu. Dönemin ekonomik ve sosyal sonuçlar yaratmasına diğer bir örnek Amerika kıtasının keşfi oldu. Kıtadan çıkartılan madenler İspanyollar tarafından Meksika ve Peru'dan İspanya üzerinden Avrupa' ya yayıldı. Bu gelişim Avrupa'nın büyük boyutlarda enflasyon ile tanışmasına ve bu enflasyonda Avrupa' da sermaye birikimine olanak hazırladı. Artan nüfus, köyden kente daha çok insanın gelmesine ve endüstrilerde bol ve ucuz iş gücü sağlayarak, sermaye birikimine neden olmuştur.

15. yy sonlarından itibaren Avrupa'da yaşanan bu değişim ortaya sermaye birikimi olan bir sınıf çıkmasına neden olmuştur. Eski dönemin içe kapalı, kendi kendine yeten dünyası gelişen maddi şartlar tarafından bir değişime zorlanıyordu. Ulus devletlerin ortaya çıkması da bu döneme rastlıyordu. Değerli madenlerin birikmesi bir ülke için zenginliğin ve gücün en önemli kaynağıydı. Kazancın, aynı anda hep birlikte gerçekleşemez olduğu inancı, Merkantilist Paradigmanın noktası idi. Kaynakların sınırlı olmasından ötürü bir ülkenin çıkarı diğer bir ülkenin kaybı pahasına gerçekleşmektedir. Diğer bir anlatımla çıkarlar arası çelişki Merkantilist Paradigmanın temel argümanlarından biri durumundadır. Bir diğer argüman devlet gücüdür. Güçlü bir devletin temel göstergeleri zenginlik ve nüfus bakımından fazlalıktır. Bu güç, ekonomik ve siyasal anlamda devletin aktif olmasını gerektirmektedir. Çünkü devletin güç ve zenginlikleri fertlerin denetim dışı davranışlarına bırakılamaz, dolayısıyla ekonomik faaliyetlerin devlet tarafından düzenlenmesi zorunludur. Zenginliğin boyutu elde bulundurulmuş değerli madenler ile ölçülürse, bu madenlere en fazla sahip olan ülkede en güçlü devlet olabilecektir.

Değerli madenler bir ülkeye iki yolla girebilir;

1. Savaş sonrası ele geçen ganimet, vb. aracılığıyla

2.Dış ülkelerle yapılan ticarete, ihracatın ithalattan fazla olduğu dış ticaret fazlası aracılığıyla.

Dolayısıyla temel amaç dış ödemeler fazlası yaratacak ihracat artışına olabildiğince artırmaya çalışmaktır. Bu gayret devletin ihracatı özendirip, ithalatı önleyen müdahaleleriyle sağlanmaktadır. Daha sonra fizyokrasiden, Klasik okula oradan da Marks'a kadar uzanan "Artık" kavramı, Merkantilistler de dış ticareten elde edilen artık olarak tanımlandı.

2.1.2. Merkanilizmin Temel İlkeleri

Merkantilizmin ilkelerini başlıklar altında toplarsak;

- **Çıkarlar Arası Çelişki:** Ekonomik faaliyetlerde herkesin çıkarı aynı anda artmaz. Çünkü kaynaklar sınırlıdır. Bir ülkenin çıkarı diğer bir ülkenin kaybıdır. Diğer bir deyişle bu oyun toplamı sıfır (zero-sum) olan bir oyundur. Bu ise ticari savaşların ana nedenlerini oluşturur.
- **Devlet Gücü Doktrini:** Temel amaç milli devletin gücünü arttırmaktır. Bunun için ise devlet gelirini, nüfusunu ve ülkesini genişletmek gerekmektedir.
- **Ekonomiye Devlet Müdahalesi:** Devletin güç ve zenginlikleri fertlerin denetim dışı davranışlarına bırakılamaz. Onun için ekonomik faaliyetlerin devlet tarafından düzenlenmesi zorunludur.
- **Dış Ticaret Fazlası Oluşturmak:** Dış ticaretin yararı, dış ticaret fazlası oluşturarak ülkenin altın ve gümüş rezervlerini arttırmaktır. Çünkü servet, her şeyden önce elde bulundurulmuş altın ve gümüş ile ölçülmektedir.
- **Değerli Madenlerin önemi:** Servetin kaynağı değerli maden stokuna bağlanmıştı (Paranın altın ve gümüşten yapılması nedeniyle).
- **İhracatın Önemi:** Temel amaç dış ödemeler fazlası yaratmak olunca ihracatta olabildiğince artırılmaya çalışılmalıdır. Bunun için (ihracatı artırıp, ithalatı kıstak için) yoğun bir şekilde müdahale gözlenmektedir. Örneğin; Altın ve gümüş ihracatının yasaklanması (Bullionism).

2.2. Merkantilist Düşünürler

2.2.1. Fransız Düşünürler

A) **JEAN BODİN:**

J.Bodin daha çok tarihçi ve siyasi düşündürdür. Para ayarında düşürülmelerin, fiyatlar üzerinde yükseltici etki yapacağını ileri sürerek miktar teorisinin öncüsü olmuştur. Diğer bir anlatımla metal paranın bileşimindeki altın oranı ne kadar düşürülürse, fiyatların o kadar artacağını savunmuştur. Ayrıca o dönemde iki etki fiyat düzeyini artırmıştır.

- İspanyol'ların Güney Amerika' dan getirdikleri altın ve gümüş miktarının artışı,

- İspanya'ya yapılan buğday, şarap, kâğıt ihracatı, Avrupa'da mal darlığına neden olmuş ve fiyatları artırmıştır. Ayrıca kral ve soyluların lüks tüketim ve israfları, toplumun tüketim tarzını etkilemek yoluyla fiyatlara etki eden bir başka faktör olarak sayılabilir.

Bodin devlet gelirleri üzerinde de durmuş ve gelirleri sıralamıştır.

1. Devletin kendi arazisinden elde ettiği gelirler.
2. Savaşlardan sağlanan ganimetler,
3. Vatandaşlardan zorunlu olarak alınan vergiler, bağışlar, yardımlar.
4. Gümrük vergileri
5. Diğer vergiler

B) JEAN BAPTİSTE COLBERT:

13. Louis' in maliye bakanıdır. Bakanlığı döneminde görüşlerini pratiğe geçirme imkânı bulmuştur. Colbertizm olarak adlandırılan dönemin ilkeleri gereği,

1. Ülkenin maliyesini yeniden düzenledi.
2. Vergi sistemini yeniden ele alarak, gelir artırıcı bir vergi sistemine dönüştürdü.
3. Kaynakları harekete geçirecek iktisadi düzenlemeler yaptı.
4. Devlet borçlarını azaltıcı önlemler aldı.
5. Sanayi kuruluşlarını destekleyici önlemler aldı.

6. Fransa'da iç gümrükleri kaldırarak gümrük birliği uyguladı.

Colbert, Fransa'ya nitelikli iş gücünün gelişimini sağlayacak, kalifiye iş gücünün yurt dışına çıkışına ise engelleyici önlemler almıştır. Bu önlemlerin sonucunda ülkeye gelen kalifiye işgücü, Fransa'nın hızlı gelişmesine yardımcı olmuştur. Ayrıca nüfusun artırılmasını özendirerek yurt içi emek arzının da gelişimini sağlamıştır. Colbertizm döneminde Fransız sanayileşmesi ilerlemiş ancak sanayileşmeye ağırlık verilmesi sonucu ise Fransa'da tarım önemli ölçüde geri kalmıştır. Fransa'da tarımın geri kalışı, Merkantilizm'den sonra gelecek olan Fیزیokrat görüşlerin neden Fransa'da ortaya çıktığını da açıklar niteliktedir.

2.2.2. İngiliz Düşünürler

A) SİR WILLIAM PETTY:

İktisadi istatistiğin, demografinin ve iktisadi düşüncenin kurucusu sayılmaktadır.

Karl Marx, William Petty'yi klasik iktisadi düşüncenin öncüsü ve iktisat biliminin kurucusu olarak kabul eder.

Petty, nüfus artışını savunmuştur. İş bölümünün önemi üzerinde duran Petty asgari ücretten daha az bir ücretin sakıncaları üzerinde durmuştur. Buradan hareketle ücret artışının işgücünün verimini artıracaklarını savunmuştur. Petty rantı, işçinin yaşaması için gerekli olan gıda maddeleri maliyeti ile üretim maliyetinin çıkarılmasından sonra arta kalan gelir olarak tanımlar. Nüfus artışının önce arazi kıymetini artırmak yoluyla rant üzerinde etkili olacağını savunur. Buna “**tabii rant**” adını verir. Toprağın tüketim merkezine yakın olup olmamasına bağlı olarak rantın değişeceğini buna da “**farklılık rantı**” adını verir. Faiz oranının tedavüldeki para miktarınca belirleneceğini ileri sürerek müdahaleye karşıdır.

B) EDWARD MISSELDEN

Misselden, devletin, ihracatı teşvik, ithalatı ise sınırlandırmasını savunmuştur. Bu çerçeveden hareketle, İngiltere'nin gıda malları ithalatının azaltılması için balık üretimine önem verilmesini önermiştir. Ayrıca ticarete tekelliliğin neden olacağı sakıncaları etraflıca ele almıştır. O'na göre tekellci, kendi kârını maksimize etmek amacıyla malları alırken düşük fiyatla, satarken yüksek fiyattan satacağı için toplumu zarara sokmaktadır. Dolayısıyla tüccarlar arası rekabet toplum açısından yararlıdır. Misselden, para arzının artmasıyla faizlerin düşeceğini ve ticaretin canlandırılacağını düşündüğü için, Bodin'in aksine metalik paranın ayarının düşürülmesinin yararlı olacağını savunmuştur

C) THOMAS MUN

Ticaret dengesi teorini ortaya koymuştur. Ticaretin artması için ülkede üretilen malların fiyatının belli düzeyde tutulmasını ve fiyatların alıcının alım gücünü aşmaması gerektiğini savunmuştur. Mun'a göre enflasyona bağlı kalarak fiyatların yükselmesi, ihracatı azaltır. Bir kesimin kâr etmesinin diğer vatandaşların zararı pahasına gerçekleştiğini savunarak yurt içindeki ticaretin ülkeye kâr sağlamadığını savunmuştur. Ayrıca Mun'a göre para arzının artışı, üretimi artırdığı müddetçe yararlıdır. Aksi durumda ihracatı azaltıp, ithalatı artırarak devletin fakirleşmesine neden olur. Mun, değer, o malın üretimi için harcanan emekle belirlenebileceği belirtir. O'na göre bir malın mübadele değerini emekle birlikte satıcılar arası rekabet, örf, adet ve arz ile talep arasındaki ilişkilerin belirleyeceğini savunan Mun, ticaretin serbestçe yapılmasından yanadır. Verginin herkesten alınacak bir vergi olmasını savunur. Vergiler tasarruf faaliyetlerinin artmasına ve servetin çoğalmasına vasıta olmalıdır Alınan verginin üretimi artıracak yatırımlarda kullanılmasını öngörmüştür. Ayrıca toprak rantı ve tüketim harcamalarının daha fazla vergilendirilmesinin yararlı olduğunu savunmuştur. Çünkü;

- Üretimde aktif rol oynamayan toprak sahiplerinden alınan vergiler çalışan insanlara aktarılır.
- Tüketimden alınan vergiler, tasarrufu artırmak yoluyla ekonomik gelişmeye katkıda bulunurlar.

Merkantilizm, ticari sermaye ve ticaret burjuvazisinin düşünce okulu olarak karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla dönemin başında korumacı, devlet müdahalesini savunan bir düşünce sistemiydi Ancak döneminin sonunda(17-18.yy) liberal düşüncenin doğuşuna olanak hazırlayacak olan düşünürleri de ortaya çıkarmıştır. İşte eski paradigmayı eleştirerek yeni gelecek olan liberal paradigmanın ilk temellerini atan düşünürlerden en önde gelenleri Hume ve Locke'dır.

DAVID HUME

David Hume, aslında Merkantilist düşüncüyü eleştiren ve klasik iktisadi düşüncenin gelişmesine ortam hazırlamış bir düşünürdür. Hume'a göre servetin kaynağı, Merkantilistlerin savunduğu gibi altın ve gümüş değil, emek ve üretimdir. Faiz, para miktarına değil, paranın arz ve talebine bağlıdır. Ülkeden borç almak isteyenlerin sayısı artarsa faiz oranları da yükselir. Bunun yanında ticari kârlılıktaki artış da para talebini ve faizleri artıracaktır.

JOHN LOCKE

J. Locke'da, Hume gibi aslında Klasik okul'un dolayısıyla liberalizmin kuruluşuna öncülük etmiş bir düşündürdür. Daha da önemlisi siyasi liberalizmin de kurucusu kabul edilir. Locke, değer üzerinde durarak, bir malın değerini emeğin belirlediğini öne sürerek Klasik okul'un değer teorisine öncülük etmiştir. Değersiz olan bir toprak emek harcanarak işletilirse değer kazanır. İnsan emeği kişiye ait olduğu gibi onun ürünü olan mal da ona ait olmalıdır diyerek özel mülkiyetin savunuculuğunu yapmıştır. Ayrıca ekonomide paranın elde tutulmasını zararlı görerek muamele nedeniyle para talebini temel alan teorinin gelişmesine ön ayak olmuştur. Faiz oranının yükselmesinin ise iki nedenden kaynaklandığını savunmuştur.

1. Borçlara göre para arzının düşük olması
2. Ticaret hacmine göre para arzının az olması

2.2.3. Alman Merkantilist Düşüncesi (Kameralistler)

Kameralizm, “kammer” kökünden gelir Yunanca ve Latince de camera kökünden gelen kame kelimesi kubbeli salon anlamına gelmektedir. Bu daha sonra Almanca’da prensin kabinesi anlamında kullanılmıştır. İdari ve mali işleri düzenleyen prensin kabinesi iktisadi, idari ve mali kararları belirleyen doktrini ifade etmek için kullanılmıştır.

Joachim Becher

Ludwing von Seckendorf

Von Hornigh gibi düşünürleri sayabilir. Daha çok idari ve mali konuları içeren bir düşünce olarak değerlendirilmektedir.

Temel ilkeleri

- Tarım madencilik, ormancılık ve sanayinin, devlet tarafından desteklenmesini önermişlerdir.
- Altın ve gümüşü, servetin kaynağı saymışlar ve maden rezervlerinin artırılmasını önermişlerdir.
- Ülke içi tarım ve sanayi malların üretimini devlet yardımıyla artırmayı amaçlamışlardır.
- Koyu bir devletçilik politikası uygulanması gerektiğini savunmuşlardır.

Sonuç olarak Merkantilizm, Avrupa'nın her ülkesinde farklılıklar gösteren bir düşünce tarzı olmuştur. Bu doğaldır çünkü kapitalizme sürecinde(feodalizmden kopuş) her ülke aynı konumda değildir. Bundan dolayı, İngiliz Okulu serbest ticaret ve üretime meylederek diğerlerinden daha fazla tüccarların düşüncesi olurken, Fransız Okulu (Colbertizm)ise devlet eliyle sanayileşmeyi önermiş, koruyucu dış ticaret politikasının önemine değinmiş ve dolayısıyla daha çok devlet yöneticilerinin fikirlerini yansıtmıştır.

2.3. Merkantilizmin İktisat Literatürüne Katkıları

Merkantilist paradigma 200 yılı aşkın bir süre ticari kapitalin ve ticaret burjuvazisinin oluşmasına ön ayak olarak, sanayi kapitalizmine öncülük eden bir paradigmadır. Kapitalizmin daha sonraki aşamalarında zamanın ruhuna ya da diğer bir saptamayla, üretim ilişkilerine göre bu zihniyetten çok kökten sapmalar gerçekleşmiş olsa da, Merkantilizm iktisat literatürüne önemli katkılar yapmıştır.

Bunlar,

a) Ödemeler bilançosu olan bugünkü kavramı dış ticaret bilanço olarak literatüre kazandırmışlardır.

b) Değerli madenlerin, ticaret dışında ülkeye girmesinin fiyatlar üzerinde yükseltici etki yaptığını gözleyen J.Bodin gibi düşünürler miktar teorisinin oluşmasına öncülük etmişlerdir.

c) Çıkarlar arası çelişki kavramını ortaya atarak, Ricardo'nun rant ve kar arası analizi ile Marks'ın toplum yararı ile sermayedarın yararı çelişkisini göstermeye çalıştığı analizine öncülük etmişlerdir.

d) Korumacı dış ticaret politikası ile devletin ekonomik hayata müdahale etmesi gerekliliğini savunarak, günümüze kadar gelen devletin ekonomik hayatta yeri tartışmasına öncülük etmişlerdir.

2.4. Merkantilist Paradigmanın Sonu

Merkantilizm çöküşünü hazırlayan etkenler aynı zamanda sanayi kapitalizm doğuşunu hazırlıyordu. 17. y.y. da ticari kapitalistle, küçük sanayi kapitalistin çatışması görülmektedir. Buhar makinesinin icadı İngiltere’de dokuma konusunda teknolojik buluşlar, ticari kapitalizmin sanayi kapitalizme geçişini hazırlamıştı. Dolayısıyla sermaye birikimi ve teknolojik buluşlar artık başka bir paradigmanın oluşturulmasını gerektiriyordu. Değişen şartlar artık başka bir paradigmanın(sanayi kapitalizmi) oluşmasını dayatmaktaydı

2.5. Fیزیokrat Paradigma (Tarımsal Sermayenin Öğretisi) (1756-1776)

Merkantilizm ile Klasik okul arasında çok kısa bir dönem için(1756-1776) Fransa’da ortaya çıkmış bir okuldur. Bu okulun önderi François Quesnay kabul edilir. İktisadi düşüncede kendinden sonra gelen birçok paradigmaya(Klasik okul, Marksist okul)miraslar kazandırmıştır. Eski Yunanca kökenli physis (doğa) ve kratos (güç) tan gelen fizyokrasi, ekonomik düzenin insanların koyduğu yasalarla değil, doğanın koyduğu yasalarla yönetildiğini kabul etmektedir. Fizyokrasinin Fransa'da ortaya çıkmasının altında, Colbertizm döneminde Merkantil bir anlayışla tarımın Fransa’da ihmal edilmesi yatmaktadır.O dönemde Fransa'da tarım kesimindeki vergi yükünün tarım gelirlerinin %80’ ine vardığı görülmekteydi. Diğer bir anlatımla Fransa'da, Merkantil paradigma gereği ticari kapitalin gelişmesi uğruna(feodaliteden kopuş) tarım kesimi geri plana itilmişti. Tabii düzen fikri, fizyokratların terminolojiye kazandırdıkları bir kavramdı ve metafizik bir yanı vardı. Bu kavram, klasiklerde piyasa

mekanizması ile şekillenerek, aşkın(transandantal) bir kavramdan ayakları yere basan, “görülmez ele” sahip olan piyasaya ait bir kavrama dönüştürülmüştü. Merkantilistlerde mübadele(dış ticaret) olan servetin kaynağı ise fizyokratlar'da, tarımsal üretim olarak belirlenmişti. Çünkü fizyokratlar için ticaret kısır bir faaliyetti.

Fizyokratlara göre toplum 3 sınıftan oluşuyordu.

1. Toprak sahipleri
2. Kiracılar (üretken-productive sınıf)
- 3: Ticaret ve imalat kesimi(tüccarlar ve zanaatkarlar kısır-sterile sınıf)

Tarım kesiminde üretimi kiracılar yapar. Gerçek üretken sınıf da bu sınıftır. Çünkü produit neti (safı hasılayı) bu sınıf oluşturur. Fizyokratlar ekonomide parayı sadece mübadele aracı olarak görmeyip aynı zamanda, toplam iktisadi faaliyetler üzerindeki etkisini de göz önünde tutmuşlardı. Fizyokratlar tek vergi sistemini savunmaktaydı. Tarımsal artık, sahibine rant olarak ulaştığı için vergi de toprak mülkiyetini elinde tutanlardan alınmalıydı. Fizyokratlar rantı, tabiatın cömertliği olarak tanımlarlar. Tabiatın bu cömertliği, üzerinde üretim yapanın ücreti olarak ödenenden(üretimi yapanın asgari geçimini sağlayacak miktar) daha fazlasını sunar İşte bu fazla, rantı oluşturur.

Fizyokrat Düşünürler:

- Fizyokrasinin Fransa'da şekillenmesinde,
- R.Jaques TURGOT,
- Vincent GOURNAY,
- Marquis MİRABEAU,
- Abbe BAUDEAU
- Pierre.NEMOURS gibi düşünürler etkili olmuşsa da, öğretinin kurucusu Dr. Francois QUESNAY'dir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

3. FIZYOKYASI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 3.1.**
- 3.2.**
- 3.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1.Fizyokrat paradigmayı doğuran şartlar nelerdir?. Açıklayınız.
- 2.Fizyokrasinin temel ilkelerini sıralayınız.
- 3.Fizyokrat görüşe göre servet ve zenginliğin kaynağı nedir?
- 4.Fizyokrazi'den Klasik okula geçişi hazırlayan şartlarını açıklayınız.
5. Fizyokratların daha sonra gelen öğretilere bıraktıkları miraslar neler olmuştur?
6. Fizyokrasinin literatüre katkılarını sıralayınız.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

Bu derste fizyokrat öğretinin(tarımsal sermaye) ortaya çıkış nedenleri ortaya konularak bu öğretinin temel ilkeleri, düşünürleri ve literatüre katkıları irdelenmeye çalışılacaktır. Bu çerçeveden hareketle, fizyokrat paradigmanın sonunu hazırlayan şartlar belirtilerek daha sonraki paradigma olan klasik okula giriş yapılacaktır.

3.1. Fizyokasinin Temel İlkeleri

3.1.1. Tarım Kesiminin Önemi

Fizyokrat görüş, ticaretin yararlı olsa da verimsiz(steril) olduğunu savunur. Ekonomide sadece tarım kesimi, artık yaratan(safî hasıla yaratan)olarak üretkendir.

3.1.2. Doğal Düzen

Fizyokrat yaklaşım, daha sonra içeriği farklı olsa da, Klasik okul'a da miras bırakacağı **“doğal düzen”** tanımını literatüre kazandırmıştır. Bu yaklaşıma göre doğanın kanunları, insanoğlunun üretim sürecinde de söz sahibidir. İnsanoğlu, doğanın(yaradanın) kendisine sunduğu temel üretim faktörü olan toprağı değerlendir ise ondan üretimde kullanılan kaynakların değeri üzerinde bir değer, diğer bir anlatımla net ürün elde eder. Burada bir ayrımı belirtmek yararlı olacaktır. Fizyokratların **“doğal düzen”** tanımı aşkın(transandantal) bir tanımken, Klasik okulun **“doğal düzen”** tanımı piyasanın **görülmez eli** olarak sisteme içkin, aşkın olamayan bir tanımdır. Diğer bir anlatımla fizyokrat paradigmadan, klasik paradigmaya geçişte **“tarımsal elden”**, **“görülmez ele”** dönüştürülmüştür.

3.1.3. Bırakınız Yapsınlar, Bırakınız Geçsinler(Laissez-Faire Laissez - Passer)

Geleneksel paradigmanın da(klasik-,neo-klasik)sloganı olan bu özgürlük çağrısı, insanoğlunun devlet müdahalesine tepkisini dile getirmek için kullanılmıştı. Bu sloganın ilk olarak Vincent de Gournay tarafından kullanıldığı dile getirilse de, iktisat literatürüne Fizyokratlarla kazandırıldığı bir gerçektir.

3.1.4. Tek Vergi Sistemi

Fizyokrat görüşe göre tarım kesiminde, tarımsal artığa(net ürüne)sahip olan toprak sahibinin vergilendirilmesi gerekir.

3.1.5. Ekonomik Sisteme Bir Bütün Olarak Yaklaşım

Dr Quesnay'in insan anatomisinden(dolaşım sistemi) esinlenerek, ekonomiye döngüsel bir bütün olarak bakışı, fizyokrat yaklaşımın temel analizini oluşturmuştur. Bu analizde, ekonomi, içinde taşıdığı sektörler arasındaki bağımlılığını nedeniyle, makro sistemi bir bütün olarak ele almayı gerektirmiştir.

3.2. Makro Ekonomik Kendiliğinden Denge Modeli (F. Quesnay)

Fizyokratların tabii düzenle ilgili çalışmaları, iktisadi düzenin tümünü kavramak, açısından ilk denemedir. Fizyokratlar, servetin kaynağını araştırmışlar ancak Merkantilistlerin mübadele(dış ticaret) olarak vardıkları sonucu, tarımsal üretim olarak belirlemişlerdir. Servet ve birikim için gerekli olan artığın kaynağını ararken ise şu varsayımlara sadık kaldılar,

- Toprakta özel mülkiyetin varlığı
- Toprak sahiplerinin üreticilerden rant elde ettiği
- Üretimde ücretli işçi kullanıldığı
- Dış ticaretin bulunmadığı
- Ekonominin kapalı olduğu

Fizyokrat paradigmanın kurucusu olarak kabul edilen Francois Quesnay, aslında tıp eğitimi almış bir düşünürdür. Doktor sıfatı, denge modelini kurarken insanoğlunun dolaşım sisteminden esinlendiğini gösterir niteliktedir. Quesnay,“**Ekonomik Tablo**” olarak isimlendirdiği analizinde aslında bize bir makro denge modeli sunmaktadır.

EKONOMİK TABLO (F.Quesnay)

Daha önce de açıklandığı gibi Quesnay'nin analizinde toplum, 3 sınıftan oluşur.

1. Toprak sahipleri
2. Kiracılar (üretken-productive sınıf)
- 3: Ticaret ve imalat kesimi(tüccarlar ve zanaatkarlar kısır-sterile sınıf)

İkinci sınıfın 1 yılda ürettikleri hasılanın 5 milyar birim olduğunu kabul edelim. Bunun 3 milyarı üretim giderleridir. Çiftçiler 3 milyarın 2 milyarını döner sermaye olarak kullanır. (yani yeniden üretimin gerçekleşebilmesi için üretici sınıf sayılan çiftçilerin tohumluk ve diğer ihtiyaçlar için kullandığı miktar). Geri kalan 1 milyar, sabit sermayenin yenilenmesi için zanaatkarlara ödenir. Bu toplam 3 milyar birim, üretim maliyetlerini oluşturur. Geri kalan 2 milyar ise safi hasıladır. Safi hasıla toprak sahiplerine rant ve vergiler olarak ödenir.

Toprak sahipleri, 2 milyarlık rantın, 1 milyarını gıda maddelerine, 1 milyarını da mamul mallara harcar. Yani çiftçiler ve zanaatkârlar arasında bölüşülür. Zanaatkârlar 1 milyar çiftçilerden, 1 milyar toprak sahiplerinden 2 milyar elde eder. Zanaatkarlar bu 2 milyarını, hammadde ve gıda maddesi satın almak amacıyla çiftçilere öder.

Sonunda herkes başladığı noktaya geri dönmüştür. Çiftçiler 2 milyar zanaatkârlardan, 1 milyar toprak sahiplerinden 3 milyar almıştır.

Özetle,
Çiftçiler 3 milyar ödeme yaparlar
2 milyar döner sermaye
1 milyar zanaatkârlara (sabit sermaye yenilenmesi)

Toprak sahipleri 2 milyar ödeme yaparlar
1 milyarını (zanaatkârlara)
1 milyarını (çiftçilere)

Zanaatkârlar 2 milyar ödeme yaparlar
2 milyar çiftçilere ödenir (hammadde ve gıda maddeleri alımı için)

3.3. İktisadi Düşünceye Katkıları

Fizyokrat paradigma, literatüre kendisinden sonra gelecek farklı paradigmalara da miras bırakacağı temel kavramlar kazandırdılar. Bunları sıralarsak,

- Genel denge tanımını getirdiler.
- Safi Ürün (produit net) kavramı ile emek-değer teorilerinin gelişmesine öncülük ettiler.
- Verimli verimsiz emek ayrımı getirdiler.
- Safi hasıla, GSMH kavramlarını oluşturdular.

3.4. Fizyokrat Paradigmanın Sonu

Kuhn'un belirttiği gibi toplumların tarihinde oluşan yeni şartlar, bir paradigmanın sonunu, diğer bir paradigmanın ise doğuşunu hazırlar. Merkantilizmle oluşan ticari sermaye ile fizyokrasi ile oluşan tarımdan gelen sermaye, dönemin diğer şartları ile birlikte yeni bir sermaye ve yeni bir sınıf oluşumuna olanak sağladı. Sanayi devrimi ile birlikte oluşan sanayi sermayesi ve onun yarattığı yeni bir sınıf olan sanayi burjuvazisiydi. İşte bu yeni paradigmanın öğretisi ise fizyokrasinin sonunu hazırlayan Klasik okul olarak karşımıza çıktı.

3.5. Klasik Okul (Sanayi Sermayesinin Öğretisi (1776-1873))

Klasik iktisadın isim babası Marx' tır. Marx' a göre klasik iktisat İngiltere' de S. William Petty ile başlar (1684 - 1714). İngiltere' de Ricardo, Fransa' da Simonde de Sismondi ile son bulur. Keynes ise A.Marshall ve onu izleyen daha dar bir iktisatçılar grubu olarak klasik okulu tanımlarlar. En çok taraftarı olan görüşe göre ise, A. Smith'in Ulusların Zenginli eserinin yayınlanma tarihi olan (1776) ile başlayıp J. S. Mill ile (1848) biten bir dönemi kapsar. Bu anlamda klasiklerin, fizyokrat Okul gibi tek bir önder etrafında tutarlı bir şekilde görüşlerini dile getiren bir okulu oluşturmadığı gözlemlenmektedir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

4. KLASİK PARADİGMANIN OLUŞUMU

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 4.1.**
- 4.2.**
- 4.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

- 1) Klasik paradigmayı doğuran şartları tartışınız
- 2) Siyasal liberalizmin temel ilkeleri nelerdir?
- 3) Evrimci rasyonalizm ile Yapıcı rasyonalizmin tanımlarınızı yapınız.
- 4) Klasik okul bir malın değerini nasıl tanımlar? Açıklayınız.

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

4.1. Klasik Paradigmanın Oluşum Nedenleri

18.y.y. sonlarında sanayi devrimi ile birlikte, ticaret burjuvazisi ve aristokrat sınıfın dışında yeni bir sınıf oluşmaya başlamıştı. Palazlanan bu yeni sınıf ile toprak sahipleri sınıfı(aristokratlar) arasında yönetim erki üzerinde bir çatışma başlamıştı. Bu çatışmada aristokrasinin yanında yer alan kilise ile sanayi burjuvazisinin karşıtlığı, Fransız ihtilalinin de etkisiyle laisizmin ortaya çıkmasında önemli bir etken oldu. Burjuva dünya işlerinin yönetiminde kilisenin etkisini azaltmak istiyordu. Bireyi öne çıkaran sanayi burjuvazisi, müdahale ve faaliyetleri sınırlı bir devlet (harcamaları da sınırlı olacaktır) öngörüyorlardı. Dolayısıyla 1) **Sanayi devrimi** 2) **Fransız ihtilali** 3) **Bireyi öne çıkaran(özellikle İngiltere’de) ve devleti küçülten anlayış olan liberalizm**, yeni paradigmanın oluşumunda başat etkilerdi.

4.2. Klasik Okulun Temel İlkeleri

- Bireycilik
- Rasyonalite (homo-economicus)
- Özgürlük
- Laissez– faire ilkesi
- Piyasa ekonomisi
- Sınırlı sorumlu devlet(paternalizme karşı, gece bekçisi devleti, jandarma devleti, tarafsız devlet gibi kavramları savunurlar)

4.3. Liberalizm

Köken olarak eski Yunan’a kadar inen liberalizm, tarihin her aşamasında gelişerek var olmaya çalışmıştır. İ.S. 450 yıllarında Atina Yunan dünyasının kültür merkezi olmuştu. Atina’ya Yunan kolonisinden öğretmen ve filozof geliyordu. Bunlar kendilerine sofist diyorlardı. (Protagoras, Gorgias, Antiphon, Kallikles v.b) Bu filozofların felsefi görüşlerinde liberal düşüncenin izlerine rastlamak mümkündür. İngiltere’de mutlak monarşiye karşı çıkan baronların oluşturduğu 1215 “Magna Carta libertatum”da, liberalizme öncülük eden ilk tarihi belge niteliği taşır. Orta çağda İbni Haldun (1302 – 1406) Mukkadime adlı eserinde de devletin ekonomik faaliyetlere girmesinin sakınca yaratacağından savunarak liberalizmi övmektedir. Ancak liberalizm konusundaki fikirler esas olarak 17. y.y. ikinci yarısı ile 18. y.y. ilk yarısında ortaya çıkmıştır. Liberalizm konusunda temel teşkil eden Thomas Hobbes, John Locke, Lord Acton ve Edmund Burke gibi düşünürler ilk akla gelenlerdendir. İngiliz liberallerinden John Locke siyasal liberalizmin kurucusu olarak kabul edilir. Locke’nin görüşleri aynı zamanda birçok düşünürü de etkilemiştir. Bunlardan biri David Hume ‘dur. (1711-1776) Hume Anti - Rasyonalist liberalizmin ilk savunucusu olmuştur. Bir doktrin olarak liberalizm daha sonra Fransa, Almanya ve ABD’de önemli gelişmeler göstermiştir. Fransa’da Montesquieu J..J Rousseau ve Alexis De Tocqueville, Almanya’da Immanuel Kant, Friedrich Von Schiller, ABD’de John Marshall ve James Madison, Liberal doktrinin doğuşuna öncülük etmişlerdir. Klasik okul, Magna Carta’da tohumları atılan, fizyokrasi ile devam eden liberal felsefeyi geliştiren ve yenileyerek sürdüren okul olmasının yanında, İngiliz sosyalistleri ve Marksist iktisadı da besleyen önemli bir kaynak olmuştur. O dönemde İngiltere’de yaşanan sanayi

devrimi, “iktisadi adam”(homo-ekonomicus) niteliklerini taşıyan kapitalist – girişimci ve üretim araçları mülkiyetinden yoksunlaşan işçi sınıfının doğmasına neden olmuştur. Ayrıca 1789 Fransız ihtilali, bireycilik ve özgürlük temalarını pekiştirmiştir. Nasıl ki ticari kapitalizm, merkantilizmi, Fransa’da tarımsal sermaye fizyokrasiyi ortaya çıkarmışsa, İngiltere’de gerçekleşen sanayi devrimi de sanayi burjuvazisinin ve klasik okulunun doğmasına neden olmuştur. Bireyi öne çıkaran ve insanlık tarihi için önemli bir yere sahip olan liberalizm, klasik okulun temel kavramlarından biri olmuştur. Liberalizm ekonomi-politik bir kavram olarak gelişmesi ise 18.y.y. ilk yarısında fizyokratlar ve klasik iktisatçılar tarafından olmuştur.

4.4. Liberalizmin Tarihsel Gelişimi

Sermayenin tarihsel gelişimi içinde liberalizmin evrimi aşağıdaki tablodan izleyebiliriz.

17. y.y	18. y.y	19. y.y	20. y.y.
* (1632 - 1714) J. LOCKE SİYASAL LİBERALİZM	* (1756- 1776) FİZYOKRASİ DOĞAL DÜZEN ANLAYIŞI	* (1776 – 1873) KLASİK OKUL(EKONOMİK VE SİYASAL LİBERALİZM) LAÏSSEZ – FAÏRE ANLAYIŞI	* (1870 – 1929) NEO-KLASİK İKTİSAT * (1929-1970) KEYNESYEN İKTİSAT (Müdahale ve liberalizm) * (1970’DEN *NEO-
GÜNÜMÜZE) LİBERALİZM			

*LİBERTARİANİZM

4.5. Liberalizmin Temel İlkeleri

- Bireycilik
 - Rasyonalite ve ekonomik insan
 - Özgürlük
 - Bırakınız yapsınlar ve doğal düzen (fizyokratlarda tanrısal, A. Smith’de bireysel çıkarlarla piyasa içinde oluşan görünmez el
 - Piyasa ekonomisi
 - Sınırlı ve sorumlu devlet
- Ekonomik düzeni “bırakınız yapsınlar” sloganıyla sağlamaya çalışan liberaller (doğal düzen savunucuları) arasında bu düzenin kendiliğinden mi?(görülmez el ile) yoksa zaman zaman bir düzenleyici ile mi? olacağı yönünde iki görüş ayrılığı vardır.

1. Evrimci Rasyonalist Görüş (Anti – Rasyonalist, Liberal) (D. Hume, A.Smith, F. Bastiat, F. A. Hayek vb.)

2. Yapıcı Rasyonalist Görüş(Kurucu Rasyonalist Liberal) (Descartes, J. Locke, H. Spencer, J. Buchanan,v.b), bu görüşü paylaşanlara aynı zamanda Kartezyenler de denir.

1) Evrimci Rasyonalistler, ekonominin kendi otomatik işleyişine bırakılmasını insan aklı tarafından ekonomiye müdahaleler yapılmaması gerektiğini savunurlar.

2) Yapıcılar ise (Kartezyenler) insan aklının iyi bir sosyal düzeni sağlayabileceğini yani doğal düzen yerine, insan aklının ürünü olan politikaların yürürlüğe konulmasını savunurlar.

Klasik liberalizm Adam Smith ile doğduğu kabul edilse de diğer iktisatçıların da katkıları yadsınamaz. Bunlar, D. Ricardo, Thomas Malthaus, J. S. Mill, J. Babtiste Say, Frederic Bastiat' dır. Ayrıca Hobben, Hume ve faydacılık felsefesinin temellerini atan Jeremy Bentham (1748 - 1832) liberalizmin gelişmesine öncülük etmişlerdir. Klasik Liberaller temelde; iyimser ve kötümser olarak ikiye ayrılırlar(diğer bir tanımlama anti-rasyonalisler ile yapıcı rasyonalistlerdir). İyimser klasik liberaller (Say, F. Bastiat) ekonomik düzenin doğal bir ahenk düzeni olduğunu ve devler müdahalesi ile asla bozulmaması gerektiğini savunurlar. Bunu görünmez el gerçekleştirebilecektir. Kötümser (Malthus ve Ricardo) ise bu görüşün tersini savunmaktadırlar. Daha sonraları Neo-klasik ve Keynesyen iktisatçılar toplumsal refah için devletin ekonomiye müdahale etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Çünkü (Marshall, J. Robinson, Pigou) gerçek yaşamda tam rekabetin gerçekleşmeyeceği içsel ve dışsal ekonomilerin varlığı vb. nedenlerle optimum sosyal refahın sağlanmasında başarılı olunmadığı, bunun için devletin ekonomiye müdahale etmesinin kaçınılmaz olmasıdır.

Yukarıda sayılan temel ilkelerden iki liberal düzen oluşmaktadır.

a) Liberal Ekonomik Düzen (piyasa ekonomisi)

b) Liberal Siyasal Düzen (liberal demokrasi)

a) Liberal Ekonomik Düzen (Serbest Piyasa Ekonomisi)

İlkeler;

- Özel mülkiyet
- Rekabet
- Miras
- Serbest Girişim
- Fiyat Mekanizması
- Temel ekonomik hak ve özgürlük

b) Liberal Siyasal Düzen (Liberal Demokrasi)

İlkeler;

- Hukukun üstünlüğü
- Sınırlı ve sorumlu devlet
- Temel siyasal hak ve özgürlük

4.6. Klasik Okulda Değer Kavramı

Klasik okul değer kavramını incelerken öncelikli olarak fizyokratlardan gelen artık kavramına önem verdiler. Fizyokratlardan ayrıldıkları nokta artığı sadece tarımsal üründen değil temel olarak sanayi üretiminden geldiğini savunmaları oldu. Klasik okul artığı incelerken,

a) artığın tanımı ve içeriğine

b) artığın büyüklüğüne ve etkileyen faktörlere

- c) artığın paylaşılmasına önem verdiler.

Klasiklere göre artığın büyüklüğü toplam sosyal hasılanın büyüklüğüne bağlı idi. Smith bu toplam hasılayı büyütmeyle açıklamalar getirdi. A. Smith'e göre iktisadi artık, emeğin kattığı değerle oluşur. Ricardo ise artık kavramı üzerinden bölüşüm (paylaşım) sorununu inceledi. Toprak sahiplerinin cebine ulaşan rantı (tarımsal artığı), hak edilmemiş bir fazla olarak gösterdi.

Klasik değer teorisinin kurucusu Adam Smith, değer kavramına, bir malın değerini araştırarak yaklaştı ve malın değerini ikiye ayırdı.

- a) Kullanım Değeri (içsel değer, fayda ve kıtlık belirler)
b) Mübadele Değeri (dışsal değer, arz ve talep tarafından belirlenir)

Smith, kullanım ve mübadele değerlerini su ve elmas metaforunu kullanarak açıkladı. Smith'in bu analizine göre su, insanoğlu için yaşamsal ve vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu için kullanım değeri (faydası) çok yüksektir. Elmas ise su örneğinde olduğu gibi yaşamsal bir önem taşımadığı için kullanım değeri düşüktür. Buna karşılık, konuya mübadele değeri üzerinden bakarsak, kullanım değeri yüksek olan suyun, mübadele değeri (piyasa değeri) çok düşük, buna karşılık, kullanım değeri görece düşük olan elmasın ise mübadele değeri (piyasa değeri) çok yüksektir. Smith bu ayrımı yaptıktan sonra önemli olanın mübadele değeri olduğunu belirterek kullanım değeri üzerinde pek durmadı. Hatta mübadele değeri için gerekli olmadığını bile söyledi. Ricardo ise Smith'in kullanım ve mübadele değerinden yola çıkarak geliştirdiği analizinde Smith'den farklı olarak kullanım değerinin mübadele değerini belirlediği savundu. (daha sonra da Neo-klasik iktisat da bu iki ayrımı birleştirmişti). Bu analiz Smith'e bir soruyu daha sordurdu. O soru, bir mala mübadele değerini kazandıran faktör ne olduğu idi?

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

5. KLASİK EMEK DEĞER TEORİSİ VE RANT TEORİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 5.1.**
- 5.2.**
- 5.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

1)Klasik emek değer teorisini açıklayınız.

2)Klasik paradigmaya göre ücret, kar ve rant olan üretim faktör gelirlerinin meşruluklarını açıklayınız

3) Ricardo rant teorisıyla ne anlatmak istemiştir?

4) Ricardo'ya göre toplum çıkarıyla toprak sahibinin çıkarı neden çatışır?

5) Tarım kesiminin kazancı hangi nedenlerden ötürü vergilendirilmelidir?

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

5.1. Klasik Emek Değer Teorisi(Smith, Ricardo)

Smith, bir mala mübadele değerini kazandıran faktörü araştırırken toplumu iki aşamaya ayırdı.

- a) kapital birikimin oluşmadığı ve toprakların özel mülkiyete geçmediği ilkel aşama.
- b) kapital birikim olduğu ve toprakların özel mülkiyete geçtiği kapitalist aşama.

Birinci aşamada emeğin tüm ürünü emeğe aittir. (kunduz-geyik) Malları sağlamak için gerekli işgücü miktarı ve çekilen zahmetin ölçüsü, bunların mübadele değerini belirler. Örneğin; bir kunduz öldürmek için geyik öldürmeye oranla iki kat emek ve zahmet, gerekiyorsa bir kunduz iki geyikle mübadele edilmelidir. A.Smith buradan hareketle verimli ve verimsiz emek ayrımına da girer.

Kapital birikiminin olduğu ikinci aşamada ise tüm ürün emeğe ait olamaz, zira üretime emek faktörü ile giren diğer üretim faktörleri de bulunmaktadır ve bu faktörlerin gelirlerine de yer açılmalıdır. İleride göreceğimiz üzere Klasikler diğer üretim faktör gelirleri olan kar ve rant için analiz yapmışlardır. Yaptıkları analizde özellikle karın da ücret gibi meşru bir üretim faktör geliri olduğunu imsak'ı(bugünkü tüketimden vazgeçmenin ödülü) da reel maliyete dahil ederek açıklamaya çalıştılar. Rantın meşruluğunu ise Ricardo'nun rant teorisi ile sorguladılar. Ricardo, ileride göreceğimiz gibi, üretim faktörleri arasında bir çıkar çatışması bulunduğunu söyleyerek, bölüşüm teorisinde Smith'den ayrı bir yol izleyecektir.

Ricardo mübadele değerinin ya kıtlık ya da emekten doğduğunu savunmaktadır. Ricardo'ya göre çoğaltılamayan ve çoğaltılabilen mallar vardır. Birincilerin değerini içerdikleri emek miktarı değil, kıt bulunmaları ve satın alanların gelirleri ile talepleri belirler. İkincilerin ise içerdikleri emek miktarı, değerlerini belirler. Rantı ise mübadele değerinin dışında bırakır. Ricardo aynı zamanda, dolaylı ve dolaysız emek ayrımı yapmıştır.

Dolaylı Emek: Geçmişteki birikmiş emek, kristalleşmiş halde makine ve teçhizatla bulunan emek

Dolaysız Emek: Üretime doğrudan giren canlı işgücüdür.

5.2. Emek Ve İmsak' ın Belirlediği Reel Maliyet(Senior)

Klasik paradigma, üretim faktör gelirlerinin bölüşümünü incelerken kar kazancının meşruluğunu, cari tüketimden vazgeçmenin ödülü olarak açıklar. Emek faktörünün getirisi ücret ise diğer fedakarlık ödülüdür. Dolayısıyla her ikisi de reel maliyetlerin kapsamına girer. Nasıl ki A. Smith, reel maliyeti onu elde etmek için gerekli uğraş ve sıkıntı olarak tanımladıysa, bu fikrin benzeri kapital için de bulunuyordu. Kapitalin karı da bir fedakarlığın ürünüydü, bugünün tüketiminden vazgeçmenin maliyeti, reel maliyete yazılmalıydı. Çünkü yaşam süresinin sınırlılığı ve belirsizliği, bugün yapılabilecek olan tüketimin ertelenmesi durumunda belirsiz olan yarın için riske girmek demektir. Daha sonra Marks, emeğin yıpratıcı zahmeti ile bugünkü tüketimden vazgeçmenin zahmetinin karşılaştırılmasının bile akıl dışı olduğunu savunarak karın meşruluğunu sorgulayacaktı.

5.3. Ricardo Rant Teorisi

Üretim faktörlerinin oluşturduğu gelirin, üretim faktörlerine ücret- kar ve rant olarak dağılımı sürecinde özellikle toprak rantı ile kar arasında bir çıkar çatışması ve haksız dağılım olduğunu savunan Ricardo, bölüşüme diğer klasiklerden farklı bir boyut getirmiştir. Ayrıca bu farklı boyut, Marks'ı da etkileyerek, artı-değer teorisini oluşturmasına kaynaklık edecektir.

Ricardo'nun analizine göre, topraklar arasındaki verimlilik farklılıkları rantı yaratır. Bu artan rant kapitalistin kar oranını azaltır. Çünkü gelir, rant – kar ve ücret olarak dağıldığı için ranttaki artış karı azaltma eğilimindedir. Çünkü ücretlerin düşemeyeceği bir seviye vardır.

Ekonomi gelişirken nüfus ve kapital miktarı, toprak girdisine oranla artar. Bunun sonucu üretim, verimi daha düşük topraklara kayar ve maliyet yükselir. Şöyle ki, ürünün fiyatı, verimi en düşük (marjinal) topraklarda çalışan firmaların giderlerini karşılayacak düzeyde yüksek oluşur. Bu durumda fiyat, verimi yüksek topraklardaki maliyetten daha yüksek oluşur. Bu fiyat ile verimli topraklardaki maliyet arasındaki fark rantı oluşturur.

Örneğin; 1, 2, 3 numaralı toprakların aynı miktar ve kapital kullanmalarıyla 100, 90, 80 ton hububat, ürün olarak verilsin. Bunun Rantı üreticiye ait ve onu finanse eden kapitalin karıdır. Nüfus 2 numaralı toprakların işlenmesini gerektirecek kadar arttığı zaman 1 numaralı toprakta artan rant başlar. Diğer taraftan, ekonomi gelişirken, talep artışı, daha önce ekilmekte olan toprakları daha yoğun kullanılabilecektir. Bir sonraki toprağa geçiş emek ve kapitalin marjinal verimin azalması ile başlayacaktır.

Verimli toprakta;

Fiyat > Ortalama Birim Maliyet

Verimsiz toprakta;

Fiyat = Ortalama Birim Maliyet (kapital ve emeği içeren maliyet)

Fiyatla ortalama birim maliyet arasındaki fark = Rant (ürün birimi başına)

Nüfus artışıyla birlikte rantın mutlak miktarı şöyle artar;

1 numaralı toprakta;

1 br. Emek-kapital = 100 ton ürün

2 numaralı toprakta;

1 br. Emek-kapital = 90 ton ürün

3 numaralı toprakta;

1 br. Emek-kapital = 80 ton ürün olsun

Bu durumda 2 numaralı toprak üretime açılınca 1 numaralı toprak 10 birim rant (%10) elde ederken, 3 numaralı toprak üretime açıldığında 2 numaralı toprak 10 birim rant elde ederken 1 numaralı toprağın rantı 20 birim ranta (%20) yükselmektedir.

5.4. Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi Neden Gereklidir?

Ricardo, ekonomi gelişirken toprak sahiplerinin diğer girdi sahiplerinin gelirleri ile çatışan bir gelir elde ettiği görüşünü savunur. Ayrıca, toprak sahiplerinin çıkarıyla toplum yararı arasındaki çelişkiye vurgu yapar. Çünkü toplum yararına göre, gıda maddelerinin fiyatının düşük olması gerekir ancak azalan verim bunu mümkün kılmaz. Toplumun aleyhine olan fiyat artışları, toprak sahiplerinin lehinedir. Ricardo, bir sınıfın çıkarıyla toplum yararının çatıştığını

bu analizle ortaya koyar. İngiliz Sosyalistleri ve Marks, Ricardo'nun bu yaklaşımdan çok yararlanmışlardır. Bu yüzden rant kazancı vergilendirilmelidir.

- Ricardo Rant teorisiyle serbest dış ticaret teorisine de destek buluştur. Gıda maddelerinin azalan verimden ötürü fiyatlarının artması, girişimcinin çıkarına ters düşer. Çünkü işçi ücretleri de o oranda reel olarak aynı kalabilmek için nakdi olarak yükselir bu ise karı azaltır. Bu yüzden serbest ticaret uygulanarak hububattan alınan ithal gümrükleri kaldırılmalıdır ve düşük fiyatla ithal edilmelidir.

- Toprak sahipleri kapitalistlerden farklı olarak tasarruf yapan bir grup değildir. Dolayısıyla toprak sahiplerinin vergilendirilmesi, girişimci sınıfa konacak bir vergiye oranla topluma maliyeti açısından daha rasyoneldir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

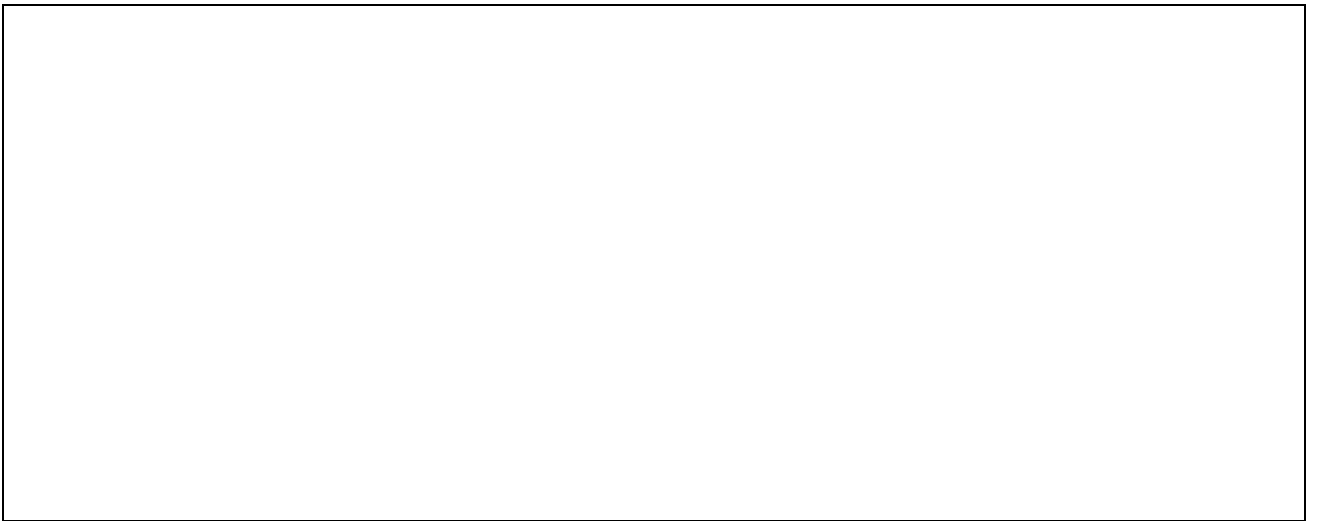
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

6. KLASİK ÜCRET TEORİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 6.1.**
- 6.2.**
- 6.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

6.1. Klasik Okulda Ücret Ve Ücret Fonu Teorisi

Klasiklerde ücret teorisi içsel dinamikler temelinde oluşturulmuştur. Diğer bir ifadeyle tam rekabet şartları altında piyasada arz ve talep koşullarınca belirlenen denge ücreti geçerlidir. Emek arzı ve emek talebinin belirlediği ücret haddinin incelenmesi için emek arzı ve emek talebinin incelenmesine öncelik vermemiz gerekmektedir.

6.2. Emek Arzı Teorisi (Smith, Ricardo, Malthus)

Smith'e göre emek arzı nüfusa bağlıdır. Nüfus da içsel değişken olarak ücret haddine bağlıdır. Dolayısıyla ücret haddi artarsa nüfus artar, ücret haddi azalırsa nüfus azalır. Emek arzı artışı ücret haddi artışına bağlıdır. Ancak cari ücret haddinin geçimlik kesimin altına inemeyeceği bir düzey vardır (geçimlik ücret). Bu biz denge ücret düzeyini verir. Eğer piyasadaki fiili ücret bunun üzerine çıkarsa nüfusu artıracak, nüfus artışı ise ücret haddini düşürecek (vice versa).

Fiili ücret=Geçimlik ücret denge kurulacaktır (nüfus sabit kalır).

Ricardo' da ise bu ayırım,

Piyasa ücreti= Tabii ücret olarak belirlenir.

Malthus ise nüfus teorisiyle emek arzı teorisine katkıda bulunmuştur Malthus'a göre nüfus geometrik olarak (2,4,8,16,32), gıda maddeleri ise aritmetik olarak(1,2,3,4) artar. Bu uyumsuzluk aslında Say kanununun bir reddi olarak piyasa için başlı başına bir sorundur.

6.3. Emek Talebi Ve Ücret Fonu Teorisi (J. S. Mill)

Klasiklerde ücretlerin her yıl olarak ekonominin büyüklüğüne bağlı olarak kapital stokundan ayrılan bir fondan ödendiği görüşü hakimdir. Dolayısıyla emek talebi, ücret fonuna bağlı olarak belirlenir. Ücret fonu arttıkça emek talebi artar, ücret fonu azaldıkça, emek talebi azalır. Ücret haddi ise nüfusun ve bu fonun büyüklüğüne bağlı olarak belirlenir. J. S. Mill'e göre emek talebi artışı ücret fonundaki artışa bağlıdır. Neo – klasik terminolojide bu, kapital/işgücü oranının fonksiyonudur. Burada işgücü veri iken, ücret haddi, kapitaldeki artışa bağlıdır. Sonraları sosyalist öğretilerde bu teori eleştirilmiştir. Nüfus artışı gibi tabii bir olayın işçi ücretlerini belirlemediğini aksine sistemin kanunlarının işçi ücretlerini geçimlik düzeyde tuttuğu savunulmuştur.

6.4. Klasik Okulda Kar Teorisi

Klasik okulda tasarruf temel belirleyici bir büyüklüktür. Çünkü tasarruflar yatırıma dönüşür(S=I). Bu aynı zamanda muamele nedeniyle para talebinin de bir sonucudur. Kapital birikimi tasarrufa bağlıdır. Tasarruf ve yatırım kâr haddinin fonksiyonlarıdır. Bu ise sadece girişimciler tarafından gerçekleştirilir. Doğal olarak kâr haddini düşüren etkenler ekonomiyi durgunluğa götürür. Bu ise işçi ücretlerindeki(nominal ücret artışları) artışlar ile özellikle rantın(diferansiyel) artmasıdır. Çünkü geçimlik gıda maddeleri fiyatları artarsa, işçi ücretleri de nominal olarak artar. Fiyat artışları ise toprak rantı tarafından massedilir.

6.5. Kapital Birikimini Belirleyen Değişkenler

Kapital birikiminin kaynağı tasarruftur. Smith'e göre kapital tutumlulukla artar savurganlık ve yanlış yönetimle azalır. Ricardo ise kapitalin iki yolla sağlanacağını öngörür.

- Artan gelirlerden tasarruf yoluyla.
- Azalan tüketim yoluyla

$$Y=C+(S=I)$$

Gelir veri iken tasarruf ve yatırım kâr haddinin fonksiyonudur. Kar haddi ise ikili ayrımla incelenir.

- 1) Fiili kar haddi
- 2) Asgari kar haddi

Fiili kâr haddi= Riziko pirimini de kapsar.

Asgari kâr haddi= Ancak Riziko pirimini karşılar.

Fiili kâr haddi > Asgari kâr haddi ise girişimciler tasarruf ve yatırım yapmaya devam eder.

Ricardo'da bunu safi gelir ile açıklamaya çalışmıştır. Ricardo'ya göre kapital birikimi kâr haddi ile safi gelirin fonksiyonudur.

Safi Gelir= İşçilerin geçimlik tüketimini karşılamak için toplam üründen gerekli miktar çıkarıldıktan sonra kalan artıktır.

Bu artık, toplumun tasarruf gücünü belirler. Safi gelirden girişimcinin ve toprak sahiplerinin de tüketimleri karşılanacaktır. Kâr haddi düşerse tasarruf güdüsü azalır, tüketim artar. Klasikler, toplumun öncü sınıfı olarak girişimcileri, kâr haddini de birikimi belirleyen en önemli değişken olarak görmüşlerdir. Sistemde gömüleme olmaması, paranın sadece mübadele nedeni ile işlemde olması tasarrufun yatırıma dönüşmesini getirmiştir. Dolayısıyla kâr haddi düşerse yatırım azalır. Bu çerçeveden hareketle, klasik paradigmaya göre kâr haddinin yükselişi ve düşüşü ekonominin dalgalanmasının(konjonktür dalgalanmalarının) kaynağıdır.

6.6. Kâr Haddindeki Azalış (Smith Ricardo Mill)

Klasiklerde ekonomi gelişirken kâr haddinin azalacağı bunun rant ve ücretlerdeki artışlar sonucunda oluşacağı görüşü hakimdir.

Smith'e göre kar iki nedenle azalır.

1- refah ve nüfus artıktı ve kapital stoku büyüdükçe kapitalistlerin kendi aralarındaki rekabet nedeni ile işgücü talebi işçi ücretlerini artırır.

2- en kârlı yatırım alanları önce tüketildiği için kapital stokunun büyümesi ile kâr haddi azalacaktır.

Ricardo teknik yeniliklerin azalan getirinin etkilerini gidereceğine değinse de uzun dönemde azalan getirinin daha etkili olacağı görüşündedir. Ricardo'ya göre hububat fiyatlarındaki artış nedeni ile reel ücretlerin aynı kalabilmesi için nakdi ücretler artar bu ise kârı azaltır. Kâr haddindeki azalış Ricardo ve Mill' den sonra da Marx ve Keynesyenler tarafından da ele alınmıştır. Marx ve Keynesyenler bu azalışın kapitalist davranışları ve sistemin kendi içsel çelişkileri nedeni ile olacağı sonucuna varırken, Keynes sisteme dışsal olarak yapılan müdahaleler ile sorunun üstesinden gelinebileceğini savunurken

6.7. Klasik Okulda Fiyat Teorisi(Piyasa Fiyatı, Tabii Fiyat)

Klasik okulda fiyat, kısa ve uzun dönem fiyat olmak üzere ikili ayrımla incelenir.

Kısa dönem fiyatı: Piyasa fiyatı (geçici ve arazi etkenlere tabidir)

Uzun dönem fiyatı: Tabii fiyat (doğal fiyat) (üretim maliyetlerince belirlenir)

Piyasa fiyatı, tam rekabet şartları altında arz ve talep tarafından belirlenir.

$Arz > Talep$, fiyat azalır, $Arz < Talep$, fiyat artar.

Kısa dönemde fiyatın değişmesini, arz fazlası veya talep fazlası belirler.

Tabii fiyat ise rekabet şartları altında uzun dönemde piyasa fiyatının meyledeceği bir denge fiyatıdır ve üretim maliyetleri tarafından belirlenir. Tam rekabet piyasasını savunan klasik sistemde tekel piyasası şekline ve tekel fiyatlarına yer verilmemiştir. Bu düşünürler artan getiri ve bunun sağladığı içsel tasarruflarla ilgilenildiği halde firma ölçeği ve tekel arasında ilişki kurmamışlardır. Sadece Ricardo, çoğaltılmayan malların tekel malları olduğuna değinmiştir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

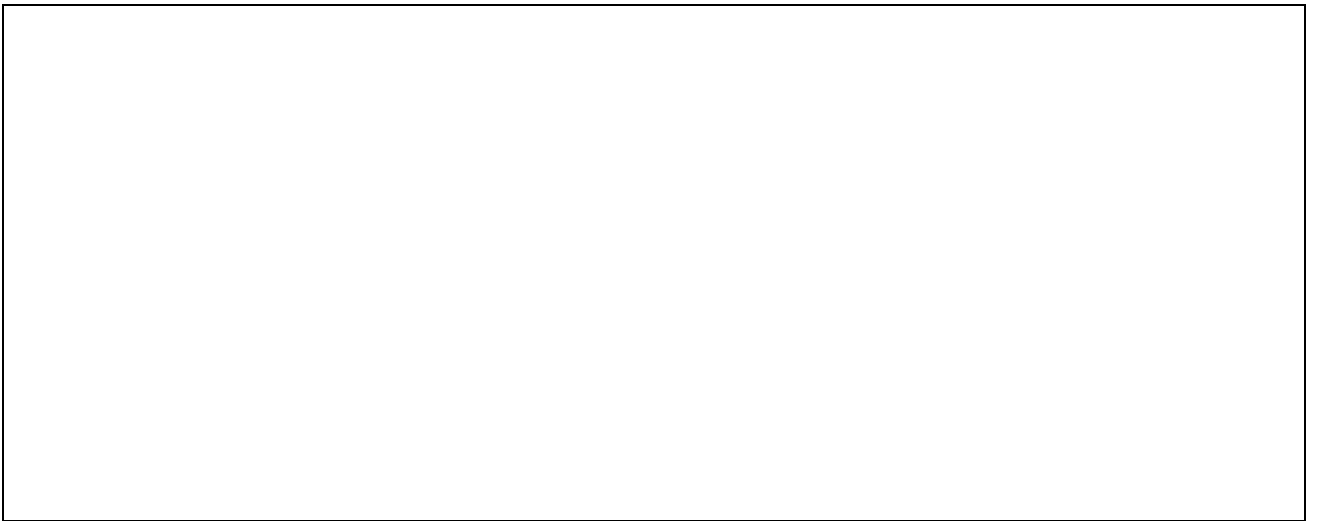
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

7. KLASİK BÜYÜME VE PARA TEORİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 7.1.**
- 7.2.**
- 7.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

7.1. Klasik Büyüme Teorisi

Başlangıçta kâr haddi yüksektir. Kapital stoku büyüdükçe kâr haddi düşer. Kapital birikimi nüfus artışını izlediği sürece ücret haddi yüksek kalır. Sonuçta nüfus artar, kapital stoku çok büyür ve ekonomi ulaşabildiği en büyük zenginliğe ulaşır. Bu aşama ile durgunluk başlar kapital birikimi yavaşlar ücretler düşer. Büyüme kâr haddi düşünce durur. Durgunluk dönemlerinde ücretler geçimlik düzeyde, nüfus sabittir. Kâr haddi düştüğü için yatırım yoktur. Buna karşılık toprak sahiplerinin rant kazancı çok yüksektir. Bu Ricardo'ya göre şöyle açıklanır: asgari kar haddinin üstünde bir fiili kâr haddi, kapitalistleri tasarruf yaparak kapital birikimine teşvik eder. Başlangıçla tabii düzeyde oluşan ücret haddi, tasarruflardaki artışla bu düzeyin üstüne çıkar. Bu ücret haddi nüfusu uyardığı için nüfus artar. Bu artış emek arzını artırdığı için ücret tabii düzeye iner. Ancak gıda maddelerinin fiyatlarındaki artış nakdi ücretlerin yükselmesine neden olur. Tarımda azalan getiri nedeni ile gıda maddelerinin fiyatı arttığı halde sanayide böyle bir artış olmaz. Rekabet sonucunda, tarım ve sanayide nakdi ücretler eşitlendiği için, sanayi de mamul fiyatları aynı(hatta düşme eğiliminde) iken nakdi ücretlerin yükselmesi kâr haddini azaltır. Uzun dönemde kâr haddi ancak riziko primini karşılayacak düzeydedir. Bu noktada rant yüksek, reel ücret haddi tabii düzeyde, kâr haddi ancak riziko primini karşılayacak düzeyde ve nüfus artışı durmuştur. Bu durumda sonuçta birikim ve büyüme duracak ekonomi uzun dönem durgunluğa girecektir. J.S.Mill, birkaç noktada Ricardo'dan ayrılır. Ona göre nüfus artışının denetlenebileceği savı vardır. Ayrıca teknik yeniliklerin durgunluğu önleyeceğine dair görüşüyle daha iyimserdir.

7.2. Uzun Dönem Durgunluk, Smith, Ricardo, Mill

Smith'e göre ekonomi üretim faktörlerinin ulaştıracağı en zengin seviyeye doğru ilerlerken en mutlu dönemini yaşamaktadır. Halk mutlu ve rahattır. Durgunluk döneminde mutluluk sona ermiştir. Gerileme dönemi ise acılı ve sefalet dolu dönemdir. Dolayısıyla Smith'e göre, ulaşmak için hedeflenen yere doğru çabalama mutluluğun kaynağıdır. Çabalamanın bitimi ve hedefe ulaşmak ise (en zengin noktaya gelmek) mutluluğu da bitirir. Mutsuzluk durgunluk ve gerilemeyle baş gösterir. Ayrıca Ricardo'da uzun dönemde diferansiyel rantın artması nedeniyle ekonominin sorunlu bir durgunluğa gireceğini öngörerek Smith ile aynı fikri paylaşmaktadır.

Mill ise her zaman olduğu gibi daha iyimserdir. Ona göre durgunluk dönemi mutluluk için bir dönemdir. "İnsanların normal halinin, ilerlemek için mücadele olduğunu söyleyenlerin, hayat ideallerinden pek hoşlanmadığını itiraf etmeliyim" demektedir. Sonuç olarak Mill'e göre durgunluk dönemi çalışmanın molası ve mutluluk dönemidir.

7.3. Klasik Para Teorisi

Klasik okulda para sadece bir araçtır. Servetin kaynağı onlara göre emektir. Bundan dolayı, Merkantilizme servetin kaynağını değerli madenlere bağladıklarından dolayı karşıdırlar. Ricardo'ya göre paranın değeri aynı bir mal gibi üretim maliyeti ile ölçülmektedir. Para aynı zamanda bir örtüdür. Mal- para- mal sürecinde bu örtü kalktığı zaman malların mallarla mübadele edildiği görülmektedir. Merkantilistlerin değerli maden stokunun artışını savunmaları devlet müdahalesi yandaşı olmalarını gerektirirken, klasikler, 19.yy başlarındaki İngiltere ve Fransa'da yaşanan yüksek oranlı enflasyonun da etkisiyle değerli maden birikimine karşı çıkmışlar ve devletin para miktarına müdahalesini de önlemek için teoriler geliştirmişlerdir. Klasik paradigmaya göre, para belirli bir miktar altına bağlanırsa, ölçü birimleri gibi değiştirilemez olup bağımsızlığı korunabilir.

7.4. Miktar Teorisi Ve Genel Fiyat Seviyesi (Ricardo, Say, Mill)

Paranın değerinin korunması ile ilgili endişeler, miktar teorisinin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerdendir. Aslında kökleri, Kopernicus'a kadar inen, "bir şeyin değeri ile miktarı arasında negatif bir korelasyon olduğunu savunan görüş, daha sonra Merkantilistlerden geçerek, Ricardo ile geliştirilmiştir. Miktar teorisini geliştiren "Ricardo'ya göre para miktarıyla genel fiyat seviyesi aynı yönde ve aynı oranda değişir." Bunun için belirli varsayımlar gerekmektedir.

1- Fiyatlar tam esnek olmalıdır.

2- Para yalnız mübadele güdüsü ile talep edilir. Atıl para tutulmaz.

3-Ekonomide tüm kaynaklar kullanıyor olmalıdır. Gelir artışı da para miktarındaki artışından bağımsız olmalıdır.

Ricardo'ya göre dolanımdaki banknotların %100 altın karşılığı olması gerekir. Böylece para miktarı, siyasal otariteden bağımsızlaşmış olur.

Miktar teorisi, Say ve kısmen J.S.Mill tarafından kabul edilmedi. Çünkü Say ve Mill, para miktarındaki artışların genel fiyat seviyesini yükseltmeyip, aksine genel fiyatlar düzeyindeki artışların para miktarındaki artışlara yol açtığını savunuyordu Say, dolanımdaki para miktarının kendiliğinin genel fiyat seviyesi yükselmesine uyacağını öngörmüştü. Çünkü Merkez bankası değerli maden rezervi yanında, reeskont avans gibi bankanın aktifinin büyümesinden kaynaklanan para çıkarma yetkisi vardır. Eğer banka fazla para çıkarmış ve paranın değeri düşmüşse, halk bankadan paranın altın karşılığını ister, sonuçta bankanın altın rezervi ve emisyon azalır ve para miktarındaki artış kendiliğinden düşer.

7.5. Klasik Genel Denge

Klasikler için kararlı bir genel dengenin sağlanması için belirli varsayımlar gerekmektedir. Bu varsayımlar;

1- Tam rekabet şartlarının geçerliliği

2- Ücret, faiz ve fiyatların esnek olduğunu

3- Say kanununun geçerli olması

4- Miktar teorisinin varlığı.

Bu varsayımlar ekonomiyi daimi olarak tam istihdamda ve dengede tutar. Bu dengenin kararlı denge olarak kalabilmesi için klasik öneriler ise şunlardır;

a) Devlet bütçesi denk olmalıdır.

b) Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler sloganı siyasal ve ekonomik alanda tam anlamıyla uygulanmalıdır.

c) Devlet, sadece emniyet, adalet, savunma vb. gibi işlerle uğraşmalıdır. (evrimci rasyonalist)

Klasikler, ekonominin yalnızca arz yönünü göz önüne almışlar ve bu tutumları klasik okulun Keynes okulunca eleştirilmesine neden olmuştur. Klasiklerde göz ardı edilen toplam talep klasik miktar teorisi denklemi yardımıyla belirlenir.

$$M_s \cdot \bar{V} = \bar{P} \cdot T$$

Toplam Talep = Toplam Arz

M_s = Para arzı

\bar{V} = Dolaşım hızı

\bar{P} = Fiyatlar Genel Seviyesi

T = İşlem hacmi

Buradan çıkan sonuçlar şunlardır;

a) klasik makro teoride, toplam talep parasal bir kavramdır ve (M_s ve V) para arzı ve dolaşım hızı tarafından belirlenir.

b) toplam arz ise istihdam seviyesi ve üretim teknolojisi tarafından belirlenir

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

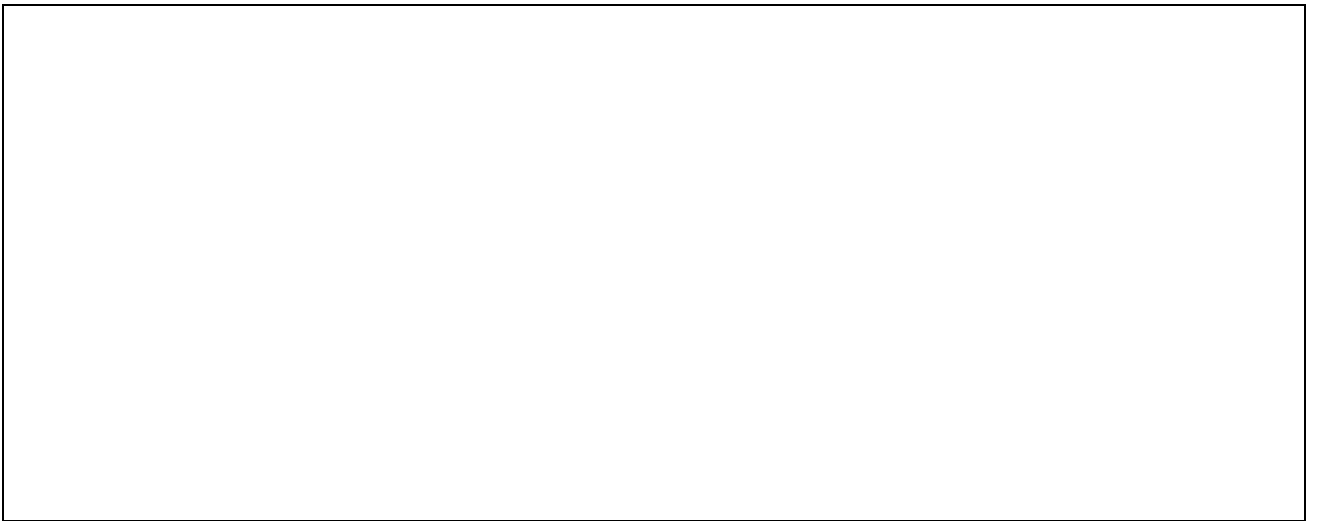
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

8. MÜDAHALE DENKLEMİ VE MARKSİST ÖĞRETİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 8.1.**
- 8.2.**
- 8.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

8.1. Müdahale Denklemi

Klasikler, ekonominin yalnızca ara yönünü göz önüne almışlar ve bu tutumları klasik okulun Keynes okulunca tavsiyesine neden olmuştur. Klasiklerde göz ardı edilen toplam talep, müdahale denklemi yardımıyla belirlenir.

$$MS \cdot \bar{V} = \bar{P} \cdot T\bar{U}$$

Toplam Talep = Toplam Arz

MS = Para arzı

\bar{V} = Dolaşım hızı

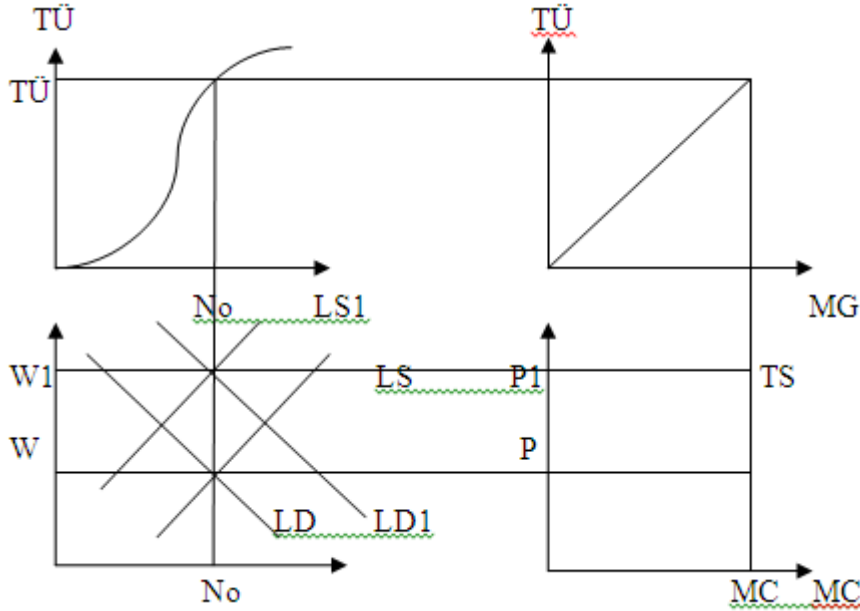
\bar{P} = Fiyatlar Genel Seviyesi

T \bar{U} = Toplam Üretim

Buradan çıkan sonuç klasik makro teoride, toplam talep parasal bir kavramdır ve (MS ve V) para arzı ve paranın dolaşım hızı tarafından belirlenir.

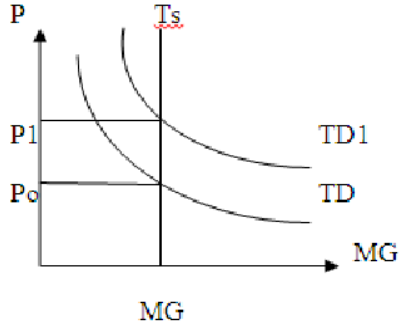
Toplam arz ise istihdam seviyesi ve üretim teknolojisi tarafından belirlenir.

Şekil-1'den de izlenebileceği gibi, emek arz ve talebi reel ücrete (w/p) bağlıdır. A noktası denge noktasıdır. Burada tam istihdam durumu söz konusudur. Eğer fiyatlar genel düzeyi (P) artar ise ne olur? Fiyatların yükselmesi W sabitken reel ücretleri düşürür. Bu emek talebini artırır(LD1'e). Ancak bu sırada reel ücretlerin azalması emek arzını düşürür(sola,LS1'e). Sonuçta, w artmış ancak istihdam seviyesi(N_0) ile reel ücretler (w/p) değişmemiştir. Diğer bir deyişle w artışı p artışıyla aynı oranda gerçekleşmiştir.

Şekil-1

Yani fiyatlar genel seviyesi P1 ve değişmemiş istihdam seviyesinin oluşturduğu milli gelir seviyesi(MG), toplam arz(TS) doğrusunu verecektir(şekil-II). Ortaya çıkan toplam arz eğrisi, ekonominin daima kendiliğinden tam istihdam düzeyine geleceği öngörüsünü doğrular niteliktedir.

(ŞEKİL II)

- Toplam arz daima toplam talebe eşittir.
- $TS = TD$ ise denge genel fiyat seviyesi belirlenmiştir.
- TD artışı (TD1) sadece fiyatlar genel seviyesini yükseltir.(P1)

Ekonominin kendiliğinden tam istihdamı miktar teorisindeki V ve T nin sabit olmasını gerektirir. O takdirde para arzındaki(MS) artış, direk olarak fiyatlar genel seviyesinin(P) yükselmesine (aynı yön ve oranda) neden olur.

Para talebi ise gene miktar teorisinden incelenir.

$$MS \cdot \bar{V} = \bar{P} \cdot T$$

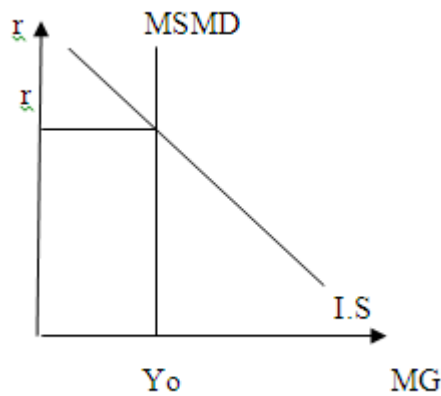
Para arzını (M) yalnız bırakırsak;

$$MS = 1/V \cdot (P \cdot T)$$

$$1 / v = k \text{ ise}$$

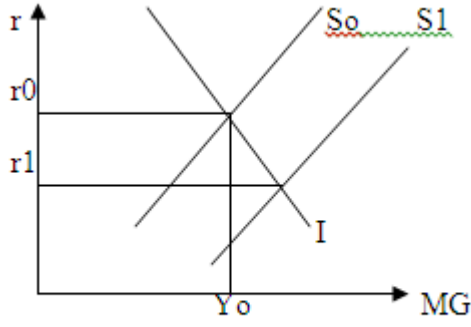
$$MS = MD = k (\bar{P} \cdot T)$$

Burada, para talebi işlem güdüsü ile ilişkilidir ve faiz oranı ile bir ilişkisi yoktur. Para arzı da devlet tarafından belirlendiğine göre, faiz oranı ile onun da ilişkisi yoktur. Sonuçta MS-MD doğrusunun faiz oranı (r) ile ilişkisinin olmaması, MS-MD doğrusunun faiz oranı eksenine paralel çizilmesine neden olur. (Şekil-III). Bu aynı zamanda neden klasik paradigmda spekülasyon nedeni ile para talebine yer verilmediğinin de açıklamasıdır.

(Şekil-III)

Ekonominin tasarruf-yatırım cephesinde ise milli gelirin, tüketim ve tasarrufa nasıl ayrılacağını faiz oranı belirler(Şekil-IV). Faiz oranı ise ödünç verilebilir fon talebi ve arzı ile yakından ilişkilidir.

$$I = S$$

(Şekil-IV)

Ödünç verilebilir fonlar parasal olarak; $S + \Delta MS$

Reel olarak ise; $S + (\Delta MS / P)$ olarak belirlenecektir.

Ödünç verilebilir fonlardaki reel artış, tasarruf(S) doğrusunu sağa kaydırarak, faiz oranının r_1 'e düşmesine neden olarak yatırımları artıracaktır.

8.2. Marksist Öğreti

Sanayi kapitalizmin 18.yy'dan itibaren sık sık iktisadi krizlerle sarsılması ve ücretli işçilerin artan sefaleti o dönemin "zamanın ruhunu" belirleyen en temel sorunlardı. Bu koşulların oluşturduğu Marksist öğreti, kendisinden önceki liberal felsefe başta olmak üzere (fizyokratlar, klasikler) Darwin, Hegel gibi düşünürlerden de miras aldığı önemli yaklaşımlar vardır. Marks ile Hegel arasında önemli bir ayrılık olmasına karşın (Hegel idealist Marks ise materyalist) Marks'a temel teşkil etmişti. Bir başka yorumla, Marks, İngiliz ekonomi politiği(özellikle Ricardo, Mill, Petty, Malthus), Alman Felsefesi(Kant, Hegel temelinde İdealizm)ve Fransız sosyalizmi(ütopik sosyalistler, Fourier, Simon vb) gibi öğretilerin bir ürünüdür. Marksizm için Alman felsefesi, İngiliz iktisadı ve Fransız siyasetinin (hümanizminin ya da devrimciliğinin) sentezi olduğu söylenir.

Gerçekte de Marx, Hegel'den diyalektiği almış ve onun idealist özünü baş aşağı çevirerek, maddenin insan düşüncesini oluşturması manasında diyalektik maddeciliği şekillendirmiştir. Marx'ın Feuerbach'ın materyalizminden etkilendiği bir gerçektir. Ancak onunla yabancılaşmanın kaynağı ve tarihinin yorumlanması noktasında ayrılmakta ve felsefesinin bir diğer ayağını da tarihsel materyalizm biçiminde oluşturmaktadır. Diyalektik ve tarihsel materyalizm, yabancılaşma ve "bugüne kadar filozoflar tarihi yorumlamakla yetindiler, önemli olan onu değiştirmektir" sözüyle örneklenebilecek praxis (eylem felsefesi) Marx'ın felsefesini özetleyebilecek unsurlardır. Tarihe karşı geliştirdiği maddeci bakış ve kullandığı diyalektik yöntem, içinde bulunduğu dünyada insanın yabancılaşmasının sebeplerini arayışı ve 19.yy'da emek sermaye arasındaki çelişkinin kristalize olmuş hali onu kapitalizmi çözümüleme, eleştirme ve son noktada nasıl yıkılacağını veya yıkılmasının gerekliliğini ifade etmeye ve bu doğrultuda çalışmaya yöneltmiştir.

Buradan yola çıkarsak Marksist İktisat'ın temel hedefi;

- Kapitalizmin insan sömürüsüne yol açan bir sistem olduğunu göstermek
- Buna bağlı olarak bu sistemin diyalektiği, iç çelişkilerinin etkisiyle çökmeye mahkûm olduğunu, yerini bir diğer toplum biçimine bırakacağını ispatlamaktır.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

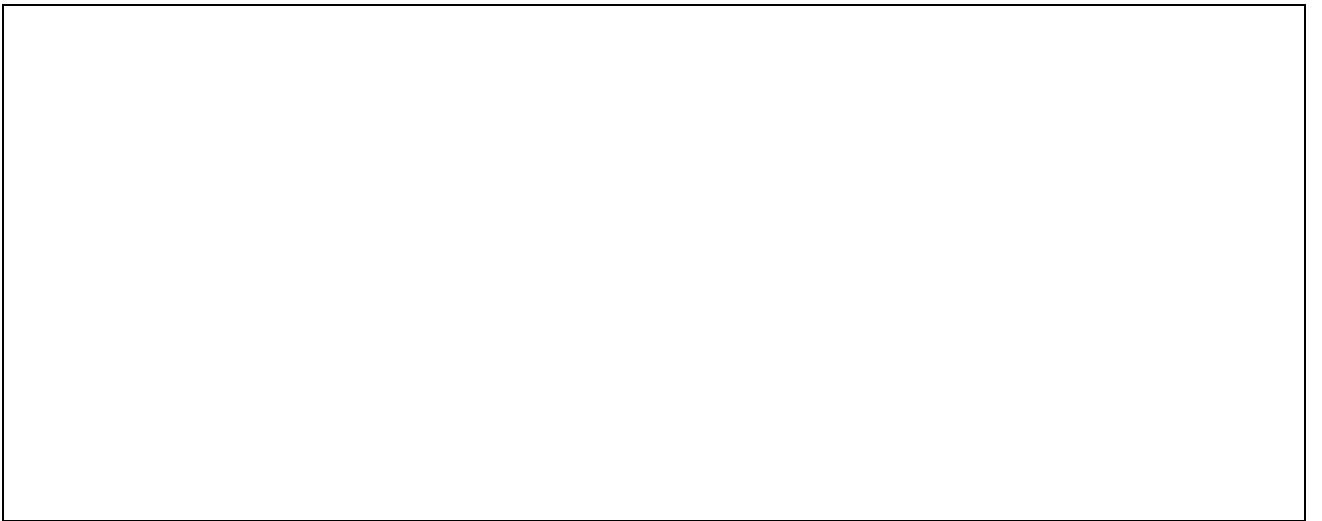
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

9. MARKSIST PARADİGMA

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 9.1.**
- 9.2.**
- 9.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

9.1. Diyalektik Felsefe (Marksizmin Yöntemi)

Kökleri eski Yunan'a(Heraklitos) giden diyalektik felsefi yöntem, Hegel tarafından geliştirilmiş ve toplumlara uygulanmıştır. Diyalektik bakışı kısaca açıklarsak; Düz mantık yani “tüm insanlar ölümlüdür, Ahmet’ de insan olduğuna göre o da ölümlüdür” düşünce sistemi tutarlı olsa da eksiktir. Özellikle değişim söz konusu olduğunda yetersizdir. Buna göre dinamik süreçte her tez, anti-tezini de içinde taşır ve bunlar çatışma halindedir. Bu çatışma, süreç içerisinde bir oluş olarak sentez aşamasını yaratır. Oluşan sentez, bir sonraki aşamanın tezi haline gelir ve karşıtlığını üreterek, sürecin devamlı, oluş- yok oluş -oluş sürecinde yaşamasını olanaklı kılar. Bu düşünce sistemi toplumlara ve onların tarihlerini anlamamıza da uygulanabilir.

- a) Tez
- b) Anti - tez
- c) Sentez

Hegel bu oluş sürecini, Öznel tin-nesnel tin-mutlak tin aşamaları ile “kamil” olan bir insan ve topluma varılacağı ile anlatır.

Bu çıkarım, Marksist iktisatta ise sınıf çatışması üzerinden bir tarih açıklaması için kullanılmıştır.

9.2. Materyalizm(Felsefesi)

Platon’dan beri gelen idealist felsefe, insan beyninin yarattığı düşünce sürecinin, gerçekteki madde dünyasına egemen olduğunu öne sürerken, materyalist felsefe, idealizmin aksine maddi dünyanın düşünce sürecine egemen olduğunu savunmaktadır.. Marks Feuerbach’ın materyalizminden etkilense de çıkarımları, Feuerbach’dan farklılıklar göstermektedir. Marks materyalizm felsefesini, maddi olan üretim ilişkileri üzerine inşa etmiştir. Buradan hareketle toplumsal dönüşümlerin motoru olarak da bu maddeci bakış açısını savunmuştur Buna karşılık, Feuerbach’ın materyalizmi bu toplumsallıktan uzaktır. Hegel’de idealist felsefesinin toplumlara uygulanışı ise “akılcı olan her şey gerçek, gerçek olan her şey de akılcıdır” dolayısıyla kendi kendisiyle çatışan toplum, akılcı olmadığı için yıkılmaya mahkumdur, şeklinde formüle edilmiştir.

9.3. Tarihi Maddecilik (Tarih Yorumu)

Marks’a göre insanın doğa ile ilişkisi(üretim), dolayısıyla üretim güçleri arasındaki ilişki, aynı zamanda insan-insan ilişkisinin belirlenmesine de yol açar. Birincisi değişirse ikincisi de değişir. Kapitalist üretim ilişkileri içerisinde, üretim sonucunda oluşan artık ve üretim araçları mülkiyeti toplumda bazı kişilerin denetimleri altına girmiştir. Dolayısıyla insanın üretim ilişkilerini belirleyen kapitalist üretim biçimi, son kertede, insan-insan ilişkilerini de belirler. Daha önceki sınıflar arasında olduğu gibi kapitalist üretim biçiminde, burjuva-proletarya çatışması da bu ilişkiler sonucunda oluşur. Altyapıyı oluşturan üretim ilişkileri, son kertede üst yapıyı oluşturan din, hukuk, ahlak gibi kurumları da belirler (kapitalist üretim, sadece meta üretmez, aynı zamanda zihinsel üretim amaçlarını da yeniden üretir). İşte, insanlık tarihi, bu çatışmaların tarihi olup, toplumlar bu çatışmalardan geçerek farklı toplum aşamaları(üretim ilişkileri) oluştururlar.

Toplumların aşamaları şunlardır,

1. Üretim araçlarının mülkiyetinin toplumsal olduğu ilkel toplumlar
2. Esir-köleliğe dayalı toplumlar (aynı özel mülkiyet gibi emek birine ait).
3. Feodal toplum (tarım serflerinin oluştuğu).
4. Üretim araçlarının tümünün kapitaliste ait olduğu kapitalist toplum

5. Sosyalist toplum(proletarya diktatörlüğü)
6. Komünist toplum(sınıfsız- devletsiz toplum)

9.4. Marksist Paradigmada Ekonomi Politik

Marksist teorinin iktisadi çıkış noktasını esas olarak, İngiliz iktisadı ve Ricardo'nun emek-değer teorisi oluşturur. Özellikle Adam Smith'le şekillenen (hatta fizyokratlar ve Petty'ye kadar uzatılabilir) ve Ricardo tarafından daha sistemli hale getirilen değer kaynağını üretim ve emek olarak yorumlayan yaklaşım Marks'ın ekonomi politiginde temel öneme sahiptir. Ancak Marks'a göre emek, Ricardo'da olduğu gibi malların nispi fiyatlarını belirleyen bir unsur değildir, tam anlamıyla değer özünü oluşturan bir üretim girdisidir. Bu anlamda Ricardo'nun emek değer teorisi, bir nispi fiyat teorisidir. Onu izleyen Marks ise, değişen piyasa değerlerinin gerisinde, metallerin beşeri özü ile kapitalist ekonominin gerçeklerinin ve paranın büyüleyici örtüsünün gerisindeki toplumsal ekonominin idealini arar. Değer kuramına dayanarak da, bu ekonomide, sömürünün nasıl doğduğunu ve niçin sistemin düzeltilemez içsel çelişkiler taşıdığını, artı- değer teorisinde inceler. Bu yüzden Marks, Ricardo ve diğer klasik iktisatçılardan ayrıldığı noktalarda daha fazla derinleşmiştir. Klasiklerden farklı olarak Marks'a göre ekonomik krizler, sistemin doğal bir sonucu ve işleyişinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Marx'ın oluşturduğu terminolojiye bir göz atarsak, İngiliz İktisadından aldıklarını ve teoriye katkılarını daha iyi anlayabiliriz. Çünkü Marks da her ideolojide gözlemleyebileceğimiz şekilde kendi terminolojisini oluşturmuştur. Yani Marks'ın teorisini anlamak için önce onun terminolojisini anlamak gerekir.

Marks'a göre değer, Smith ve Ricardo'nun ayrımlarında olduğu gibi mübadele ve kullanım değeri olarak ikiye ayrılır. Emek de Ricardo'nun ortaya koyduğu şekliyle doğrudan (canlı) ve dolaylı (cansız) emek olarak ikiye ayrılır. Bunun yanında Marks, fizyokratlardan beri gelen nitelikli ve nitelsiz emek ayrımına da sadık kalmaktadır. Bunlara ek olarak Marks ortaya çıkan ürünün niteliğini ve buna bağlı olarak oluşan paylaşım sürecini de incelemiş ve bu doğrultuda literatüre yeni kavramlar katmıştır.

Marks'a göre bir malın değeri üç unsurdan oluşur;

Değişir sermaye (V), değişmez (sabit) sermaye (C), ve artı – değer (S).

Değer (safı hasıla) = V + C + S

Değişir sermaye: Ücret fonu, işgücüne ödenen tutar veya doğrudan (canlı) emeğin bedeli olan ücret olarak anlatılabilir. Bu bakımdan canlı emek de diyebiliriz.

Sabit (değişmez) sermaye: Üretimin gerçekleşmesi için gereken üretim araçlarıdır (fabrika binası, makineler vb) bunların yanında gereken hammaddeler ve fabrika ile gereken amortisman giderleri de bu kalem içerisinde yer alır. Bu Marks'a göre dolaylı (ölü) emektir.

Artı-değer: Emek gücünün, kullanım değeri ile mübadele değeri arasındaki fark, artı değer kaynağını oluşturur. Diğer bir anlatımla, işçinin emek gücü, meta gibi satın alınır, alınırken bu metanın rekabetçi piyasa fiyatı(ücreti) verilir. Emekle üretilen metalar da, rekabetçi piyasa fiyatından satılır. Artı değer de, bu iki fiyat arasındaki farktan doğar.

Artı – değer = Metanın değeri- Emek gücü değeri

Marks, artı-değeri yukarıda kabaca özetlediğimiz biçimde tanımladıktan sonra kapitalist sistemin işleyişini ve temel var olma koşulunu artı-değer teorisine açıklamıştır.

9.5. Artı-Değer Teorisi

Klasik iktisadi yaklaşımda sermaye ile üretim araçları aynı anlamda kullanılmaktadır. Klasik yaklaşımda ilk insan topluluklarında kullanılan sopa da sermaye olarak nitelenir. Oysa Marx' a göre durum farklıdır. Marks sermayeyi farklı şekilde tanımlamıştır. Bu tanıma bize en açık şekilde gösteren ise paranın sermayeye dönüşüm süreci noktasında verdiği örnektir. Çünkü

paranın sermaye olmaya doğru yaptığı yolculuk, Marks'a sermaye birikim süreci hakkında net bir ipucu vermektedir. Marks'ın formülasyonuna göre basit meta dolaşımını,

M (meta) – P (para) – M (meta) şeklindedir.

Formülde mal önce satılmış ve sonra bir başka mal satın alınmıştır. M-P-M formülünü iki kullanım değerinin değiştirilmesi olarak da tanımlayabiliriz. Meta üreticisi kendisinin gereksinim duymadığı (kendisi için kullanım değeri olmayan) bir metayı, bu metayı kullanmak isteyecek birisine satar ve gereksinim duyduğu bir başka meta alır. Burada mübadeleyi belirleyen, ihtiyaçlar, mübadele aracı ise paradır. Bu süreçte para, sadece bir dolaşım aracıdır. Yani para kapital değildir ve sadece bir para olarak dolanımda bulunur (Klasik okulda tanımlandığı gibi). Marks'a göre toplumsal gelişmenin bir aşamasından sonra durum değişmiş ve artık model aşağıdaki şekli almıştır:

P (para) – M (meta) – P (para)

Paranın kapital niteliği kazandığı bu modelde başlangıç ve bitiş noktası birbiriyle çakışır. Mübadelenin başlangıcında kapitalistin elinde parası vardır, bitişinde de elinde parası vardır. Yani burada mübadele, gereksinimlerin karşılanması için değil, para için yapılmaktadır. Oysa modelde kapitalist eğer sonunda başlangıçtakiyle eşit miktarda paraya sahipse bu alışverişin bir anlamı olmayacaktır. Ayrıca ilk örnek de düşünülürse burada bir kullanım değeri değişimi söz konusu değildir. Çünkü paranın tek başına bir kullanım değeri yoktur. Daha önce de belirttiğimiz gibi klasikler parayı sadece bir mübadele aracı olarak görmüşlerdir. Öyleyse bu dolaşımın amacı nedir? Cevabı son derece basittir. Kapitalistin tüm amacı işlem bittiğinde başlangıçtakinden daha fazla paraya sahip olmaktır.

Bu yüzden model şu şekilde yazılmaktadır:

P – M – P'

P' artmış olan parayı temsil etmektedir. Marks bu olayın nasıl gerçekleştiği üzerinde durmuştur. Yani "modelde ortaya koyulan bu sermaye artışı nereden ileri gelir?" sorusu Marks için çok önemlidir ve kapitalizmin özünün sömürüye dayandığını işte bu noktadan ifade etmektedir.

Marks'tan önceki iktisatçılar sermaye büyümesini meta dolaşımıyla açıklamaktadırlar. Yani bir malın maliyetinin üzerinde bir fiyata satmaktan bahsetmişlerdir. Ancak Marks bunu doğru bulmamakta ve karın uzun dönemde ancak artı-değer yoluyla elde edileceğine işaret etmektedir. Şöyle örnekleyebiliriz. Bir kapitalist malının maliyetinin %10 üzerinde sattığında kâr edememektedir. Ya da ancak kısa dönemde kâr elde edebilmektedir. Çünkü benzer bir uygulamayı hammaddesini sağlayan firmalar da yapabilmekte ve fiyatların genel olarak artışı ve rekabetin yarattığı ortam buna sebep olmaktadır. Marks bu sebeple kapitalizmin varlık koşulunu artı değere bağlamaktadır.

P-M-P' ilişkisine dönersek burada kapitalistin dolaşıma giren parasından (P) fazlasını getirmesini sağlayacak bir metaya ihtiyacı vardır. İşte ancak o şekilde fazla para (P') elde edebilir. Bu meta işgücüdür. Çünkü işgücünde, kullanma değerinin mübadele değerinin kaynağı olması niteliği vardır. Çünkü, işgücü tüketildiğinde yeni bir mübadele değeri yaratmaktadır. Başka bir deyişle işgücü harcadığı emek – zaman vasıtasıyla piyasada satılabilecek yeni bir meta yaratmaktadır. Bu yeni metanın değerinin temelinde ise emek – değer teorisinden yola çıkarsak emek – zaman vardır. İşgücünün kapitalist açısından bir meta olarak kullanım değeri mübadele değerinden daha fazladır. Bu yüzden PMP' formülünde sermaye artışını sağlayacak yegâne metada işgücüdür.

İşgücünün kapitalist için maliyetini (ücretini) piyasada emek arz ve talebine göre belirlenen mübadele değeri oluşturur. İşgücünün piyasada serbestçe alınıp satılması ve işçinin işgücünden başka satacak bir şeyi olmaması kapitalizme özgü bir durumdur. İşçi için piyasada belirlenen bu ücret düzeyi yaşamsal faaliyetine devam edebileceği, birikim yapamayacağı, yani ancak yarın işe geri dönebilmesine ve çoğalabilmesine yetecek bir parasal değerdir. Bu noktada Marks'ın kâr oranlarının düşmemesi için kapitalizmin bir yedek işsiz ordusuna ihtiyaç duyduğu

anlaşılabilir. Bu, emek arzının hep emek talebi üzerinde olmasını sağlayan bir faktör olarak emeğin mübadele değerini düşürmektedir. Kısaca, sahip olduğu ve piyasada satabileceği tek meta işgücüdür. Bunun arz ve talebe bağlı olan bir mübadele değeri vardır. Ancak kapitalist açısından mübadele değerinden daha büyük bir kullanım değerine sahiptir. Çünkü kapitalist ancak işgücü vasıtasıyla yeni metaların üretimini gerçekleştirebilmektedir. İşgücü için ödediği para (kapital) aslında bir avanstır ve işgücü vasıtasıyla daha fazla bir para (kapital) elde etmek için ödenmektedir. Ve artı-değer ortaya çıkarılan yeni meta piyasaya sürülmeden ortaya çıkmaktadır. Yani kapitalist ortaya koyduğu değişir sermaye vasıtasıyla satın aldığı iş gücünün getirisine ortaya çıkan yeni meta daha piyasaya çıkmadan sahip olmaktadır. Bu yüzden ilk tanımında ortaya koyulan kar asla artı değerden küçük olamamaktadır. Marks bu modelle paranın sermayeye dönüştüğüne işaret vermiş ve sermayeyi şu şekilde tanımlamıştır; ücretli işçilerin sömürülmesi yoluyla artı değer getiren değerdir. Sermaye, Marks'ın deyimine göre "Ancak canlı emeğin sömürülmesi yoluyla vampir gibi canlanan ve ne kadar çok emerse o kadar çok yaşayan cansız emektir. Ayrıca Marks modelinde emekle işgücü ayırımına da dikkat çekmiştir. Kapitalist toplumda emek piyasada alınır satılır bir metaya dönüşmüş ve Marks tarafından işgücü olarak tanımlanmıştır. Yani işgücünün işçinin satabileceği tek şey olduğuna ve emeğin üretim araçlarıyla birleşmiş hali olduğuna dikkat çekerek emekle işgücünü birbirinden ayırmıştır. Kapitalist başta bir miktar parayı avans olarak işgücünü satın almak için ayırır bu değişken sermaye (v, ücret fonu) olarak adlandırılır. Daha sonra işgücü vasıtasıyla ki; işgücü üretimin vazgeçilemez bir unsurudur, beşeri arzuları tatmin edecek kullanım değeri olan metalar yaratılır.

Bu modelden yola çıkarak artı değeri de birkaç farklı şekilde tanımlayabiliriz.

Artı değer; ücretli işçinin işgücünün, emeğinin ötesinde yarattığı ve kapitalistin karşılıksız olarak eş koyduğu değerdir yani işçinin ödemeyen emeğinin sonucudur.

Kapitalist açısından işgücünün kullanım değerinden mübadele değerinin çıkarılması sonucu ortaya çıkan artı değerdir.

Aşağıda tabloda artı değer zaman boyutunda tanımlanarak görünür hale getirilmiştir. P-M-P' formülünde ortaya çıkan fazlalık Marks'a göre aşağıda ortaya koyulan şekilde oluşturulmuştur.

Erkek gücüne yapılan ödeme, Ücret fonu, Değişir Sermaye	Emek gücünün yarattığı değer	Artık Değer	Artık Değer Oranı
V	v + s	s	$s' = s / v$
6 saat	10 saat	4 saat	% 66
6 saat	11 saat	5 saat	% 83
6 saat	12 saat	6 saat	% 100

Artı değer oranı ise artı değer ile işgücüne ödenen ücretin oranıdır. Bu Marx'a göre sömürü oranını temsil etmektedir. V veri iken s artarsa s' artar. Ya da s veri iken v azalır s' artar. Doğal olarak kapitalistler rekabet koşullarında artı-değer oranını sürekli olarak arttırmak

isteyeceklerdir. Çünkü sermaye birikimi artı değer oranında somut hale gelmektedir. Bunu iki yöntemle başarabilirler. Birincisi mutlak artı değer, ikincisi görelî artı değer yöntemidir.

Mutlak artı değer: Bu yöntemde toplam çalışma süresini mutlak olarak arttırmak söz konusudur. Çok açık bir yöntemdir. İş gününün 12 saat olduğunu varsayalım. Bunun 6 saatinin değişken sermaye, 6 saatinin de artı değer olduğunu düşünelim. İş günü 13 saate çıkarılır çıkarılmaz Artı emek zamanı mutlak olarak büyümüş, gerekli emek zamanı (işçinin yarım işe geri dönebilmesi için ona gerekenleri satın alacağı kadar ücreti ona sağlayan çalışma süresi) ise aynı kalmıştır. İşgücünün mutlak olarak uzatılması yoluyla yaratılan artı değere mutlak artı değer denir.

Görelî(nispi) artı değer: Buradaki mantık işçinin gerekli emek-zamanın kısaltılması yoluyla olur. Yani işçinin kendisi için çalıştığı süre çeşitli yöntemlerle azaltılmıştır. Amaçlanan işçi için ayrılan ücret fonunun yaratılan değer içindeki payının azaltılmasıdır. Bu ücreti düşürmenin yolunu bulmak olabilir. Emek verimliliğini artırarak daha kısa sürede daha fazla üretim yapabilmesini sağlamanın yollarının aranmasıyla da olabilir. Burada yeni üretim metotları, teknolojik gelişmeler esas olabilir. Bu nokta Marx açısından daha önemli kabul edilmiş ve ona kapitalizmin geleceğinin konusunda ipuçları vermiştir. Kapitalistler arası rekabet koşulları özellikle nispi artı değer artırılması için çabaların artmasını sağlayan bir diğer faktör olmuştur. Çünkü üretim tekniğini geliştiren ve nispi artı değeri arttırmayı başaran bir kapitalisti bir diğeri takip edecek ve bu birbirini izleyen bir süreç olarak bu devam edecektir. Burada amaç sürekli olarak artı değer oranını arttırmaktadır. Burada kapitalizmin temel dayanaklarından rekabet kurumu sermayenin sürekli yoğunlaşması ve merkezleşmesine sebep olacaktır. Çünkü Marx'a göre sermaye birikimi kapitalist toplumda fetiş karakteri kazanmıştır. Bu süreç ise onu kaçınılmaz olarak sona götürecektir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

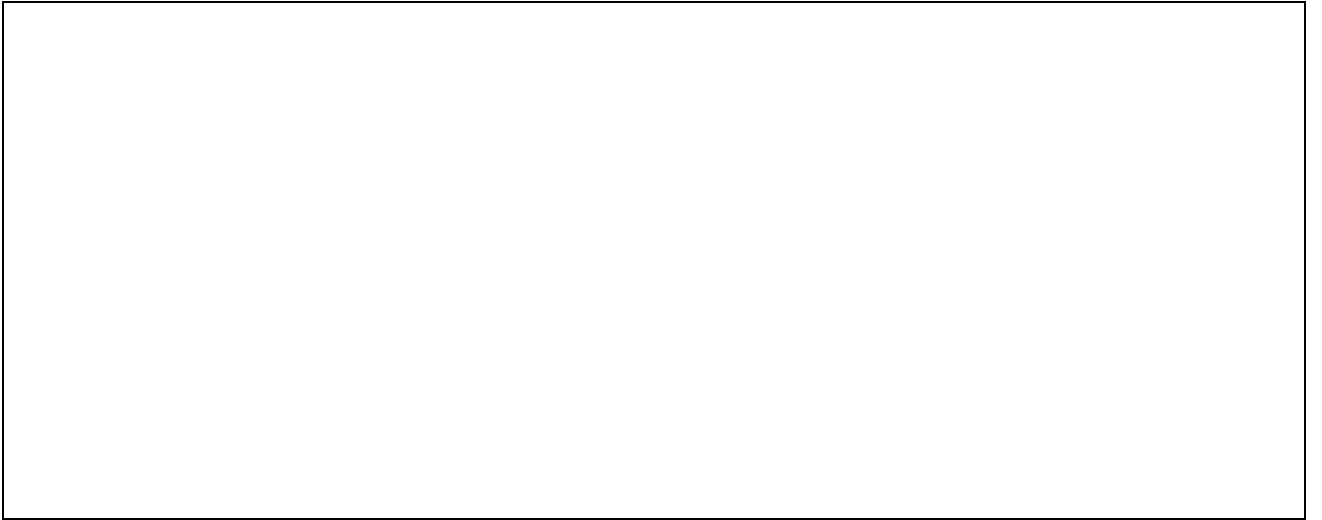
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

10. MARKSİST PARADİGMADAN NEO-KLASİK PARADİGMAYA GEÇİŞ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 10.1.**
- 10.2.**
- 10.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

10.1. Marksist Öğretide Kapitalist Krizler

Marksist paradigmada değişik kriz teorileri olsa da temelde birleşilen nokta, sisteme içkin nedenlerden(çelişkilerden)ötürü sistemin kendini yeniden üretebilecek bir sitem olmadığı yönündeki fikir birliğidir. Kapitalizmin krizlerini temel olarak, 3 ana başlık altında toplanmış teoriler olarak ele alabiliriz.

1. **Kâr Oranları Düşüşü Yaklaşımı**(Marks'ın krizler için temel aldığı teoridir)
2. **Eksik(Yetersiz) Tüketim Yaklaşımı**(Baran-Sweezy, Mountly Review ekolü)
3. **Orantısızlık Yaklaşımı**

1. Kâr Oranları Düşüşü Yaklaşımı: Kar oranlarındaki azalış temelde Marks'ın temel olarak ele aldığı kriz nedenidir. Marks, kapitalistlerin karlarının sürekli olarak bir azalma eğilimi taşıdığına işaret etmiştir. Bu azalma eğilimi, sermayenin organik bileşiminin artmasına ve bu artışın da işgücü vasıtasıyla ele geçirilen artı-değerin payının sürekli azalmasına sebep olacaktır. Bu da karın azalmasına sebep olacaktır. Kar oranlarının düşüşü ise kapitalizmin temel kriz kaynağıdır. Ayrıca Marks gömülemeyi de fark etmiştir. Ve kazanılan paranın hemen bir başka metaya dönüştürüleceği fikrini inandırıcı bulmamıştır. Bu ve benzeri kaynaklardan oluşacak dalgalanmalar, krizlerin ve sistemin çökeceğinin habercisidir.

Bunu açıklarken birkaç kavram kullanmıştır.

Sermayenin organik bileşimi:

$$q=c/c+v$$

Bize değişken sermayenin sabit sermayeye oranını verir.

Bu formül yerine kısaca, c/v formülü kullanılabilir.

Kar oranı ise

$p=s/c+v$ şeklinde tanımlanmıştır.

Artık değer oranını ise,

$$s'=s/v$$

Bu eşitlikten yola çıkarak aşağıdaki işlemi yaparsak;

$$s/v$$

$$P= s'.v/c+v = s' (1-q)$$

$$c+v/v$$

Yukarıda ifade edilen formüller yardımıyla Marksist model açısından kar hadlerinin azalma eğilimine gireceği görüşü daha açık bir hal kazanmaktadır. Kar hadleriyle artı-değer oranı arasında doğrusal, sermayenin organik bileşimi arasında ise ters bir ilişki olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu yaklaşım neo – klasik anlayış tarafından benimsenmese de rekabet şartlarında nispi artı-değer artışını sağlamak amacıyla sabit sermaye ye yapılması gereken yatırımlar ve sabit sermaye stokunun sürekli artmasında sebep olacak ve bu artış da kar hadlerinin düşmesini sağlayacaktır. Karın temel kaynağı artı değer olduğu için ve sermayenin organik bileşimi (bir işçi başına düşen sabit sermaye) sürekli artma eğilimi taşıdığı yani üretimde sermayenin payı sürekli artacağı için kar hadleri azalma eğilimi içine girecektir.

2. Yetersiz Tüketim Yaklaşımı(Baran-Sweezy, Mountly Review ekolü): Baran-Sweezy ekolü krizleri açıklarken Marks'ın kar oranları düşüşü yaklaşımını yetersiz bularak eksik tüketim yaklaşımını geliştirmişlerdir. Bu ekole göre 19.yy kapitalizmini analiz ederken “kar oranları yaklaşımı” yol gösterici olsa da, 20.yy kapitalizmi için bu yaklaşım yetersiz kalmıştır. Çünkü yaşanan değişim, kar oranlarındaki düşüşü azaltmıştır. Eksik tüketim analizi

aslında klasik okuldan Malthus'a daha sonra da Keynes'e kadar önemi vurgulanmış bir yaklaşımdır. Sweezy ve Baran ekolü ayrıca sermayenin giderek merkezileşerek tekeli kapitalizm aşamasına varacağını savunmuşlardır. Çünkü, bir yerde kaybedilen, başka bir yerde kazanılmıştır.

3. Orantısızlık yaklaşımı

Bu yaklaşımın temelinde aslında klasik Say yasasının reddi vardır. Kapitalist aşamada aşırı üretim olacağı ön görülen bu analizde çok sayıda olan üreticiler, piyasa koşulları ve ekonomideki sektörler arasındaki farklı üretim miktarları hakkında az bilgiye sahiptirler. Bu nedenle gerektiğinden az ya da çok üretebilirler. Bir sektöre girdi, ara malı üreten sektörler o sektördeki gerçekleşecek üretim miktarını bugünden belirleyemeyecekleri için fazla ya da az üretim yaparak orantısızlığa neden olabilirler. M. Tugan ve Baronowsky bu görüşü benimseyen Marksistlerdir.

10.2. Sosyalizmin Etkisi

Kökleri çok daha eskilere gitmesine karşın klasik okula bir eleştiri ve anti-tez olarak ortaya çıkan bilimsel sosyalizm, ekonomi literatürüne 19.yy dan itibaren önemli katkılar yapmıştır. Bu katkıları sıralarsak,

1. Tarihsel analizde toplumsal kuralların, onları oluşturan koşullara sıkı sıkıya bağlı oldukları, dolayısıyla toplumsal yapının klasik paradigmadaki olduğu gibi evrensel değil göreceli olduğu sonucuna varmıştır.

2. Bireycilik sorgulanmıştır. Birey ile toplumsal çıkarın her zaman uyum içinde olmayışı ağırlığın toplumsal çıkara verilmesini doğurmuştur.

3. Devletin ekonomiye müdahalesi farklı boyutta incelenmiştir.

4. Gelir dağılımı teorisinin önceliği, iktisat içinde yer alıp almaması ön plana sosyalizm sonucunda çıkmıştır.

10.3. Neo - Klasik Paradigma(1870 - 1920)

Neo-klasik okul, klasik okulun eksik ve yanlışlarını tamamlayan okuldur. 1870 – 1920 yılları arasındaki dönemde, klasiklerin değer teorisinde ve buna bağlı olarak bölüşüm teorisinde köklü değişiklikler yapmıştır. Bu yeni paradigma değer teorisini, fayda değer teorisine, bölüşüm teorisinin temelini ise marjinal verime bağlı getiri anlayışına çevirmiştir. Minimum müdahale anlayışını, klasik okuldan itibaren sürdüren gelenek, neo-klasik okul ile devam etmiştir. Bu anlayış, 1929 dünya bunalımı ile iktidarını müdahaleci kapitalizmi savunan Keynesyen okula bırakmışsa da, 1970'li yıllardan itibaren neo-liberalizm olarak adlandırılan kadim geleneğe dönüş, yeni teoriler ile kaybettiği iktidarını tekrar geri almıştır.

10.4. Neo-Klasik Düşüncüyü Hazırlayan Koşullar Ve Klasik Okul İle Farklar

Neo-klasik iktisat, Klasiklerin devamı niteliğinde bir okul olsa da, özellikle değer ve bölüşüm teorilerine getirdikleri kökten değişikliklerle eski paradigmayı bir anlamda sorgulamışlardır diyebiliriz. Klasik emek-değer teorisinin, Marksist paradigma ile artı-değer teorisine temel oluşturmasına karşı tez olarak, değeri yaratan başat olgunun aslında fayda olduğunu öne sürerek fayda değer teorisinin gelişmesine ön ayak olmuşlardır. Bu değişim, klasiklerin “nesnel reel maliyet” anlayışının yerini, kişisel olarak belirlenen değer anlayışını içeren “öznel reel maliyet” tanımına bırakmasına neden oldu. 1870'lerden itibaren güncellik

kazanan bu yeni tanım, faydayı ön plana çıkarıp değerin belirleyicisi olan emek faktörünü ikinci plana itmiştir. Klasikler analizini, toplumsal sınıflar üzerinden incelerken, Neo – klasikler toplumu bireyler topluluğu olarak algılamayı tercih ettiler. Bunun bir nedeni dönemim işçi sınıfı hareketleri olması ve toplumsal sınıf yaklaşımının liberal düşünceyle bağdaşmamasıydı. Sonuçta Neo–klasikler ister istemez toplumdan kopuk teoriler geliştirdiler.

Bölüşüm teorisinde kapitalistin İmsakı(tüketimden vazgeçmenin fedakarlığı) ile emeğin zahmetini eş görmek, sosyalist iktisat için yeterince ironik algılandığı için neo-klasikler Marshall’ın “**alternatif maliyet**” kavramı ile kârın meşruluğunu savunmayı denediler.

Klasik okuldan farklı olarak, Neo–klasik okulda para ve konjonktür teorileri ön plana çıkmıştır. Çünkü bu dönemde Avrupa şiddetli devresel değişimler yaşamıştır. 1873 – 1898 yıllarında yaşanan “Büyük Depresyon” fiyatları düşürüp yaygın işsizlik doğurmuştur. Ayrıca, Neo–klasik okul etkinlik kavramını ön planda tutmuştur. Yani toplam girdi miktarı ve üretim teknolojisi değişmez iken üretim kaynaklarının etkin kullanımı ve dağılımı esastır. Tüketici fayda, üretici kâr max peşindedir. Klasik okuldan farklı olarak, Neo – klasik okulda müteşebbis sermayeden, faiz de kârdan ayrılmıştır. Klasik okulun “sabit oranlı” vergiyi savunmasına karşın Neo–klasik okul artan oranlı vergi sistemini savunmuştur.

10.5. Marjinalist Değer Teorisinin Öncüleri

- Cournot (1801 - 1877) – FRANSIZ
- H. Gossen (1810 - 1858) – ALMAN
- H. Von Thünen (1783 - 1850) – ALMAN
- J. Dupuit (1804 - 1866) – FRANSIZ

AVUSTURYALILAR OKULU

- Carl Menger (1840 - 1921)
- Friedrich Von Mises (1851 - 1926)
- Böhm Bawerk

İNGİLİZLER

- W. Stanley Jevons (1835 - 1882)
- Edgeworth (1845 - 1926)
- A. Marshall (1842 - 1924)
- C. Pigou (1877 - 1959)

İSVEÇLİLER

- Kunt Wicksell (1851 - 1926)
- Bertil Ohlin (1899 - 1979)

AMERİKALILAR

- B. Clark (1847 - 1938)
- I. Fisher (1867 - 1947)

LOZAN OKULU

- L. Walras (1834 - 1910)

Vilfredo Pareto (1848 - 1923)

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

11. NEO – KLASİK TEORİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 11.1.**
- 11.2.**
- 11.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

11.1. Neo – Klasik Değer Teorisi

Marjinalist analiz biraz da Marksist yaklaşıma karşı iki temel yaklaşım geliştirdi.

a. Değeri yaratan üretim faktörünün sadece emek olmadığını

b. Karın haklı bir kazanç olduğunu kanıtlamak

a. Değeri yaratan üretim faktörünün sadece emek olmadığını belirtmek için Klasik emek-değer teorisinin değiştirilmesi gerekiyordu.

Bu çerçeveden hareketle Neo – klasikler değeri, Klasikler gibi

1. Mübadele Değeri

2. Kullanım(fayda)değeri

olarak ikiye ayırırlar. Klasiklerin elmas-su örneğini kullanarak marjinal ve toplam fayda üzerinden değer teorisini inşa etmişlerdir. Elmas- su örneğine göre elmasın toplam faydası, su ile karşılaştırıldığında düşük olmasına karşın, marjinal faydası çok yüksektir. Buna karşın marjinal faydası elmasa göre düşük olan suyun toplam faydası çok yüksektir. Buradan hareketle elmasa göre suyun değersiz olmasının nedeni, marjinal faydasının düşüklüğüdür. Bu nedenle Marshall, Menger ve Walras mübadele değerini, fayda yani kullanım değeri ile açıklama yoluna gittiler. Diğer bir anlatımla Neo-klasik analizde değer temeli ölçüsü marjinal faydadır. Bu saptama Neo-klasikleri klasiklerden ayıran en önemli noktadır. Peki marjinal faydayı yaratan unsur nedir? Neo-klasik paradigma bu soruya, doyumdan az olan kıt bulunma durumu olarak cevap verir. Yani bir malın üretimi için ne kadar emek miktarı kullanılırsa kullanılsın, fayda sağlayacak doyuma karşın kıt bulunmuyorsa hiçbir değer içermez. Sonuçta Klasik okulun emek-değer teorisinde ortaya konan değer temeli ölçüsü olan emek, Neo-klasik analizde değer temeli ölçüsünü fayda olarak değiştirilmiştir.

b. Neo-klasiklerin karın haklı bir kazanç olduğunu kanıtlama uğraşı, Klasik okulun bu konuda oluşturduğu “İmsak teorisi” yaklaşımında değişikliğe gidilmesini gerektirdi. Neo-klasik yaklaşım, karın meşru bir üretim faktörü geliri olduğunu “alternatif maliyet” teorisi ile kanıtlamaya çalıştı. Bu teoriye göre sermaye bir üretimde bulunuyorsa, başka bir üretimde bulunacağı ve onun getireceği karı kaybediyor demektir. Bu durum, üretimde bulunduğu yerdeki kazandıgı üretim faktörü gelirini haklı bir kazanç haline getirmektedir.

11.2. Fayda Analizi Ve Rasyonel Tüketicinin Dengesi

Gossen, akılcı davranan tüketici dengesini toplum için genelleştirdi ve marjinalizme dayalı üç kanun oluşturdu.

1. Azalan Marjinal Fayda: Tüketilen birimin artmasıyla birlikte marjinal fayda azalır. Ancak marjinal fayda sıfıra eşit oluncaya dek toplam fayda artmaya devam eder. Marjinal fayda sıfıra eşit olursa doyum noktasına erişilmiştir.

2. Maksimum Tatmin: Paranın marjinal biriminin her malda eşit fayda sağlayacak dağılımla harcanması ile gerçekleşir.

3. Fayda Kıtılıktan Doğar: Bir mal doyum noktasına ulaşmadan önceki miktar için gereken miktardan daha az ise öznel değer taşır.

Neo-klasiklerin değer ölçüsü olarak faydayı temel almaları, faydanın emek miktarı gibi somut bir birim olarak ölçülemeyeceği yönünde eleştiri de beraberinde getirdi. Ayrıca bir diğer eleştiri, psikolojik olarak bireyin bir robot gibi, zevk-zahmet belirlemesini yapamazdı.

Fayda kavramı kişi ile ruhsal bir ilişkiye dayandığı için marjinal fayda teorisi, malların öznel değerini incelemeye yol açtı. Bir malın tüketimi arttıkça marjinal faydası düşüyordu. Bir malın marjinal faydası ise elde bulunan miktarın fonksiyonuydu.

Toplam fayda ise= her malın fayda fonksiyonunun toplamı

$$U_{X1} = f_{(X1)} ; U_{X2} = f_{(X2)} ; U_{X3} = f_{(X3)}$$

Toplam fayda $U_T = f_{(X1)} + g_{(X2)} + h_{(X3)}$

Malın Marjinal Faydası = Fiyatına

O zaman rasyonel bir tüketici, mübadele sonucunda mallara olan harcamasını,

$MU_1 / P_1 = MU_2 / P_2 \dots = MU_3 / P_3$ olacak şekilde yaparak (malların marjinal faydalarının malların fiyatlarına bölümü eşit olacak şekilde) toplam faydasını maksimize ederek dengeye gelecektir. Burada her bir birey faydasını maksimum kılar, toplumsal fayda da maksimum olacaktır.

S. Jevons eksi fayda kavramını da getirdi. Tüketim temelli marjinalist yaklaşım, aynı zamanda marjinal fayda analiziyle ekonominin arz yönünü de açıklıyordu. Çünkü üretim araçları dolaylı yoldan tüketicileri tatmin eden mallardı.

11.3. Sayısal Fayda (Kardinal) Ve Sırasal Fayda (Ordinal) Edgeworth, Hicks

Faydanın ölçülebilirliği konusunda Neo-klasiklere yöneltilen eleştiriler sayısal faydanın değiştirilmesini gerekli kıldı. Başta Edgeworth olmak üzere Neo-klasikler bu boşluğu sırasal (ordinal) fayda yaklaşımı ve kayıtsızlık eğrileri ile gidermeye çalışmıştır. Çünkü faydanın ölçülmesi ve bireyler arası karşılaştırmasını yapmak mümkün değilse, akılcı birey tercih sıralaması yapabiliirdi. Sayısal faydanın reddi, Hicks'i, marjinal fayda ve azalan marjinal fayda konularını, marjinal ikame oranı ve azalan marjinal ikame oranı ile revize etmeye getirdi.

11.4. Neo – Klasik Bölüşüm Teorisi

Marks, Klasik okulu temelde değer ve bölüşüm aşamasındaki sorunlar nedeni ile eleştirmiştir. Marks'a göre emeğin ürününün tümünün emeğe ait olması gerekir, ancak sistemin kuralları doğrultusunda artı-değer, kapitalistin eline geçer. Marks'a göre bölüşüm aşamasında da kapitalizmin doğasından ve işleyişinden kaynaklanan sorunlar ve çelişkiler sürmekte, aynı Klasiklerde toprak rantının (diferansiyel rantın) hak edilmemiş bir kazanç olduğu görüşü gibi Marks'da karı, haksız bir kazanç olarak değerlendirmektedir. Ayrıca sistem bu sorunları giderebilecek bir yapıya da sahip değildir. Marks'ın bu değerlendirmesi, Neo-klasik okulu, kapitalin gelirinin hak edilmiş bir gelir olduğunu ispatlamaya götürdü. Ayrıca artı-değer gibi bir fazlanın sadece emeğe ait olmadığını dolayısıyla piyasa şartları ile belirlenen ve marjinal verime göre bölüşümün adil olduğu görüşü hakimiyet kazandı.

Sonuçta, tam rekabet şartları altında,

Ücret Haddi = Emeğin marjinal verimine

Faiz ve kar = Girişimci ve sermayenin marjinal verimi

İşçinin dengesi ise = Marjinal birimin işçiye sağladığı fayda = Çalışmanın getirdiği zahmet

Bu denklik işçinin özgürlüğünün de denklemidir. (çünkü çalışma ve boş zaman buradan belirlenecektir)

11.5. Bölüşümde Marjinal Verime Eşit Getiride Sorunlar (Rant İle Ücret Arasındaki İlişki - V.Thünen)

Von Thünen (1783 - 1850), marjinal verime eşit bölüşümde emekle rant arasında adil olmayan bir dağılım olacağı ama bunun doğal olduğu sonucuna vardı. Thünen'e göre tam rekabet şartları altında, emeğin piyasada belirlenen ücreti, marjinal verimine eşittir. Bu durumda, azalan getiriye bağlı olarak toprak üzerinde kullanılan emek miktarı arttıkça marjinal

verim, dolayısıyla ücret azalmaktadır. Toprak rantının da oluşumunun temeli budur. Thünen'e göre aynı nitelikteki emek, eşit ücret almalı ancak azalan verimden ötürü, marjinal işçi dışındaki tüm işçiler marjinal işçiden daha büyük ürün katkısı yapmalarına karşın marjinal işçinin verimine eşit ücret almaktadır. İşte bu noktada Thünen, tam rekabet piyasasında emeğin sömürülmesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Ancak Neo-klasik iktisat her ne kadar, üretim faktörlerinin getirisinin marjinal verimine göre belirlendiğini benimsese de bunu sömürüye vardırmadı. Yani haklı ve etkinlik için kaçınılmaz buldu. Tam rekabet şartlarında emeğin sömürülmesi Marksistlerce benimsendi. Von Thünen ile Marksist iktisat bu noktada farklı yorumlara varsa da aynı noktada birleşmektedirler.

11.6. Neo – Klasik Bölüşüm Teorisinin Eleştirisi (Sraffa)

Neo-klasik bölüşüm teorisini Sraffa iki önemli noktadan eleştirdi.

1. Tam rekabet şartlarının gerçekte ilişkisi olmadığı
2. Marjinalist değer-bölüşüm teorisine klasik değer teorisi ile eleştiride bulunmuştur ve klasik değer teorisini yeniden hayata geçirmiştir.

11.7. Neo – Klasik Para Ve Konjunktür Teorisi

Neo-klasik yaklaşım giderek şiddetlenen ekonomik dalgalanmalara klasik okulun bu konudaki boşluğunu doldurmak için açıklamalar getirdi. Bu analizleri daha çok sistemin özüne değil uygulanan politikalara(özellikle para politikaları ile yatırımcı kararları) bağlama eğilimindeydiler. Yaşanan krizler onlara göre konjunktürel nitelikteydiler. Para değerindeki gelişmeleri miktar teoremi ile açıklarken, paranın önemini de belirtmişlerdir. Bu bağlamda Klasik analizden farklı olarak dikotomik analizi kabul etmemektedirler. Diğer bir anlatımla Klasiklerdeki gibi paranın bir peçe olmadığı, ekonomide temel etken olduğu görüşü hakimdir.

Say kanunu sistemin temelinde kabul görse de konjunktür dalgalarının önemini göz ardı edilmemiştir. Ancak Neo-klasik analiz, konjunktür dalgalarının geçici olduğunu kabul etmiş ve kapitalizmin doğasına bağlamamıştır. Laissez faire gene baş tacıdır ve kendiliğinden tam istihdam dengesi öngörülmüştür. Yaşanan krizlerin para miktarındaki değişmelerin, teknik yeniliklerin, girişimcinin kararları ve banka sisteminin etkisinde olduğu vurgulanmaktadır.

11.8. Para Miktarı Değişmelerinin Genel Fiyat Seviyesine Dolaylı Etkisi(Wicksell)

Wicksell, klasik miktar teorisi örgüsünün aksine, para miktarının toplam nakdi talebi etkilemek yoluyla fiyatları doğrudan değil, dolaylı yoldan etkilediğini göstermiştir ve bu analiziyle Keynes'in toplam talep analizine öncülük etmiştir. Para miktarında meydana gelen değişmeler piyasa faiz haddini bu da toplam nakdi talebi etkileyerek fiyatları değiştirir. Wicksell tabii faiz haddi ile piyasa faiz haddini ikiye ayırmıştır. Piyasa faiz haddi ticari bankaların borç verme faiz oranıdır. Tabii faiz ise kapitalin marjinal verimidir. O zaman para arzı ticari bankaların ellerinde atıl fon bulunduğunda iş adamlarına kredi olarak genişlik yaratır. Piyasa faiz haddi, tabii faiz haddinin altında ise talep artışı olur. Bu ise nakdi talep yoluyla fiyat seviyesini yükseltir. Tersisi durumda ise deflasyon olur.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

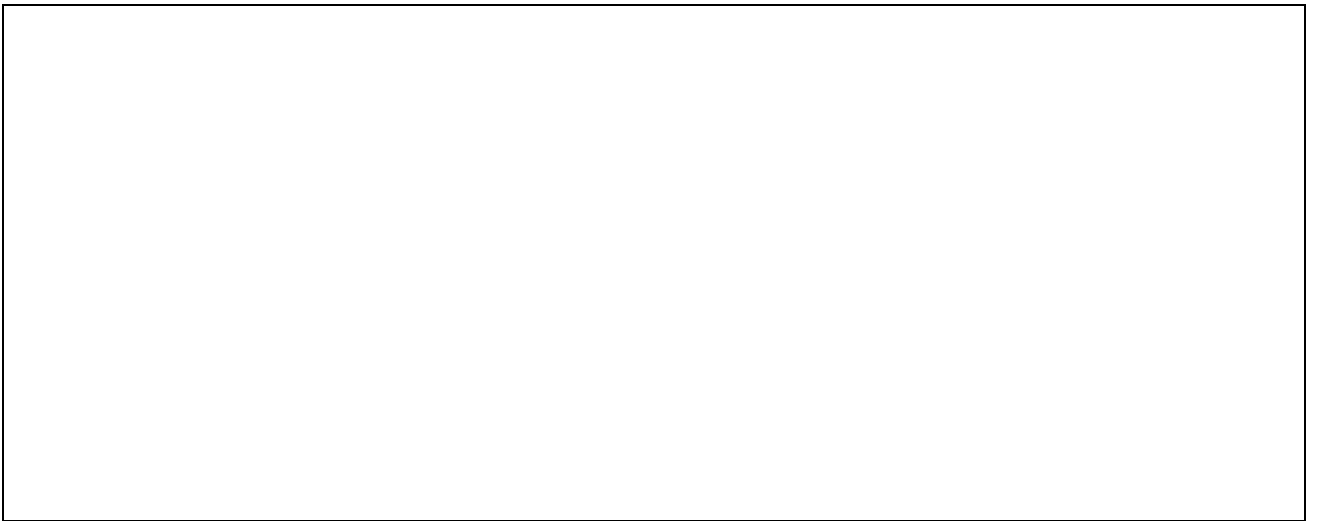
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

12. KEYNES DÖNEMİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 12.1.**
- 12.2.**
- 12.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

12.1. Keynes Devrimi (1930-1970)

1929 dünya bunalımı, Klasik ve Neo-klasik paradigmanın, kendiliğinden tam istihdam, Say kanunu ve ekonomiye minimum devlet müdahalesi ilkelerinin kökten değişikliğe uğramasına neden oldu. Çünkü eski paradigma reel dünyayı açıklamada artık başarılı olamıyordu. Diğer bir anlatımla gerçekleşen krizi geçici nitelikteki konjonktürel dalgalarıyla açıklamak olanağı kalmamıştı. Yeni bir paradigma gerekiyordu. Keynes bu yeni paradigmanın mimarı olarak ortaya çıktı. Ortodoks iktisada karşı (Klasik- Neo-klasik) devrim niteliğinde sayılabilecek ilkeler ortaya koydu. Keynesyen iktisadı besleyen üç damardan bahsedebiliriz.

Birinci damar, Keynes'i ve Post Keynesyenleri (Sidney Weintraub, Paul Davidson ve aynı oranda olmasa da Kregel ve Minsky) etkileyen Marshall'a varıyor.

İkinci damar Marks'a bağlanabilir, bu yaklaşımda (Sraffanın yeniden gündeme getirip özellikle Garegnami, Eatwell, Milgate ve Pasinetti'nin çalışmalarında gözlenen) Keynes'in efektif talep konulu katkısı yer alıyor.

Üçüncü damar ise yine Marks'tan geçip Kalecki'nin Marks'ın repredüksiyon stratejilerinden uyarlanarak realizasyon probleminde yaklaşımını ve Joan Robinson ve onun takipçilerini içeriyor.

Garegnani'nin yakın geçmişte ortaya koyduğu önermeye göre Say ve destekçileri hariç klasik ekonomistler için arzın kendi talebini yarattığı doğru değildi. Tam tersine işgücü ve sermaye bazında ele alındığında işgücü/sermaye zaman içinde arzı talebe göre ayarlamaktaydı.

1929'larda İngiltere'de en sık önerilen görüşlerin konjonktür dalgalanmalarını moneter etkenlerle açıklayan görüşler olduğu gerçeğine karşı Keynes yatırım yetersizliği fikrine öncelik tanıyarak daha çok heterodoks görüşlere yakın düşer. Dolayısıyla Keynes'e göre depresyonun nedeni tasarrufun yatırımdan daha büyük oluşudur. Bu önermeden hareketle Keynes, istihdam düzeyini yatırımların toplam miktarına bağlamıştır. Bu anlamda toplam talebi artıracak bir yol izlenmesi işsizlik ve durgunluğa çözüm olacaktır. Bu görüşü destekleyen Ferdinand Kahn, yol yapımı gibi kamu işlerine yönelen yatırımların işsizliğe karşı son derece etkili bir ilaç olabileceğini ispatlamaya çalıştı. Sonuçta tasarruf yatırıma eşittir. Tasarruf da gelirin fonksiyonu olduğuna göre ulusal gelir tasarruf yatırıma eşitlenecek biçimde belirlenecektir. Ancak ulusal gelir de istihdama bağlı olduğundan istihdam da aynı süreç tarafından belirlenecektir. Yani istihdam yatırıma bağlıdır ve istihdamın tam istihdama denk düşmesi şart değildir. Yatırım eğer tasarruf eğilime oranla yetersiz kalırsa istihdama da tam istihdama oranla küçük kalacak ve işsizlik artacaktır. O zaman yatırım yetersizliği nereden ileri gelmektedir? Sermayenin marjinal verimi faiz haddinden yüksek ise yatırımcı yatırım yapmakta, (sermayenin tamamıyla borç alındığını varsayımıyla)tersi durumunda ise yatırımlar azalmaktadır.

O zaman yatırımlar iki etkene bağlı

1. sermayenin marjinal etkinliğine
2. faiz oranına (para arz ve talebi tarafından belirlenen)

Bir işsizlik durumunda ise harcamalar artırılır. Eğer faiz oranı düşerse ekonomide iki önemli sorun olan gelir dağılımındaki aşırı eşitsizlik (faiz düşerken rantiyeleri azaltacak) ve işsizlik azaltacaktır.

12.2. Keynes Ve Tam İstihdam İnancının Yıkılması (Müdahaleci Kapitalizm)

Keynes öncesi dönemde tam istihdama iman oluşmuştu. Ekonomi herhangi bir zamanda eksik istihdama inse de fiyat esnekliği mekanizması ile otomatik olarak tekrar tam istihdam dengesi sağlanacaktı. Ancak Keynes'e göre ekonominin normal durumu eksik istihdam durumudur. Klasik sistemde tek denge tam istihdam dengesi iken Keynes'de eksik istihdam dengesi de mevcuttur. Bu görüş 1929 Dünya Bunalımı ile oluşmuştur. Bu çerçeveden hareketle ekonominin kendi içsel dinamikleri ile dengeye gelmesi mümkün değildir. Durgunluk ya da küçülme dönemlerinde ekonomiye harcamalar yoluyla müdahale edilmesi kaçınılmazdır.

Keynes'in getirdiği yenilikler

- “Görülmez el” olgusunun geçersizliği ve devlet müdahalesinin gerekliliği
- Çoğunlukla maliye politikası, para politikasına oranla daha etkindir görüşü
- Spekülasyon saiki ile para talebi(muamele ve güvence saiki ile para talebine ek olarak)
- Sermayenin, yatırımın marjinal etkinliği: Yatırımdan beklenen karlılık oranıdır
- Yatırımcı, yatırımın marjinal etkinliği ve faiz oranına göre karar alır.
- Faiz > Yatırımın marjinal etkinliği yatırım yapmaz
- Faiz < Yatırımın marjinal etkinliği yatırım yapacaktır.
- Faiz oranı, likidite tercihi ile para miktarı tarafından belirlenir. $MS=MD$ (Klasiklerde yatırım tasarruf dengesi ile oluşur.)
- Keynes, konjonktürel dalgalanmaların özünü parasal temelli nedenlere değil, sermayenin marjinal etkinliğindeki dalgalanmaların neden olduğu yatırım hızındaki değişmelere bağlamaktadır
- Klasik paradigmadan farklı olarak, Keynes, ekonominin arz yönünü tamamen ihmal ederek talep yönünü öne çıkartmıştır. Çünkü Keynes için sorunun kaynağı toplam istihdam ve gelir düzeyini belirleyen en önemli etken olan efektif talep yetersizliğinde yatmaktadır.
- Toplam istihdam hacmi, toplam talep miktarına bağlıdır. İşsizlik ise toplam talebin yetersizliğinden doğar.
- Enflasyon Keynes'in tanımında parasal değil, tam istihdama varmış bir ekonomide ortaya çıkan talep artışıdır.
- Ekonomik istikrarsızlığın kaynağı(konjonktürel dalgaların) özel sermaye yatırımlarındaki dengesizliklerdir.
- Klasik okulun denk bütçe anlayışı, Keynesyen iktisatta terk edilmiştir. Bütçenin açık ya da fazla vermesi ekonomik koşullara göre değişir. Enflasyonist süreçte bütçe, toplam talebi frenlemek için kullanılırken, ekonomik durgunlukta toplam talebi canlandırmak amacıyla bütçe açığı verilebilir. Diğer bir anlatımla bütçe fazlası toplam talebi frenler, açık ise toplam talebi artırır.
- Keynes'de para talebinin faiz esnekliği yatırımların faiz esnekliğinden düşüktür. Monetaristlerde ise tam tersidir. Buradan hareketle Keynesgil analizler göstermiştir ki, depresyonda ve düşük gelir düzeylerinde istihdam geliri yükseltmek konusunda maliye politikası para politikasına kıyasla daha etkindir. Ancak resesyon dönemlerinde para politikası

daha etkindir. Günümüzde gelişmiş ülkelerin sorunu esas olarak yüksek gelir düzeyinde resesyona veya enflasyon olduğu için para politikası daha geçerli olmaktadır.

Yeni Keynesyenler adlandırılan yaklaşım ise temelde beklentilerde yanılmayı ve ücret fiyat esnekliği yerine rigidite (aşağıya doğru) varsayımını koymuşlardır.

Ayrıca doğal işsizlik oranı yaklaşımına NAİRU kavramı ile katkıda bulunmuşlardır.

Eski ve Yeni Keynesyenler üç öneride hem fikirdirler.

1. Cari fiyat düzeyinde (reel) bir işgücü arzı fazlası vardır.

2. Ekonomik faaliyet düzeyi büyük oynamalar gösterir.

3. Para çoğu zaman önemini korur ancak kimi dönemlerde para politikası etkisiz kalır.

(1929 Dünya Bunalımı)

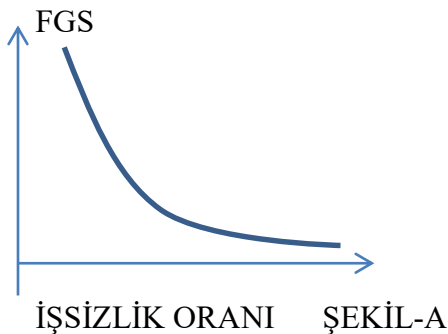
Birçoğu bu strateji tavsiyelerini tanı biçimi konusunda mutabık olmayabilirler ama hükümet müdahalesinin en azından zaman zaman ekonomik aktivite düzeyinin stabilizasyonu için gerekli olduğunda birleşmişlerdir.

Post Keynesyenler ise teorilerini Genel Teorinin çıkarımları üzerine inşa ettiler. Önem verdikleri konular, belirsizlik analizlerine paranın dahil edilmesinin gerekliliği, parasal ücretin hem fiyat düzeyi hem de ekonominin istikrarı (ya da istikrarsızlığı) üzerinde ana belirleyici olduğu. Bu çerçevede içinde Weintraub toplam arz fonksiyonunun mikro ekonomik temellerini alarak, bölüşüm üzerine bir makro teori geliştirdi.

Lorie Tarshis ise bundan bağımsız bir bölüşüm teorisi geliştirdi. Bu genel teoriye efektif talep teorisi ve Richard Kahn'ın The Economics of the Short Period ve Doan Robinson'un Economics of Imperfect Competition'da ortaya konan mikro ekonomik temeller entegre edilecekti.

İŞSİZLİK-ENFLASYON İLİŞKİSİ(PHİLİPS EĞRİSİ)

Ortodoks Keynesyen analizde durgunlukta bulunan bir ekonomiye toplam harcamalar öncelikli bir müdahale, ekonomiyi çarpan ve hızlandıran etkileriyle birlikte durgunluktan çıkararak gelir artırıcı bir etki yaratacaktır. Ancak işsizliği önlemek belirli bir süre enflasyona yol açabilir. Philips eğrisi(Şekil-A) aracılığı ile destek bulan bu analize göre enflasyon ve işsizlik arasında bir ödünleşme(trade off) bulunmaktadır. Daha sonra Monetaristler tarafından eleştirilerek revize edilecek olan Philips eğrisi 1970'li yıllara kadar Keynesyen paradigmanın temel teorilerini destekleyen bir araç durumundaydı.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

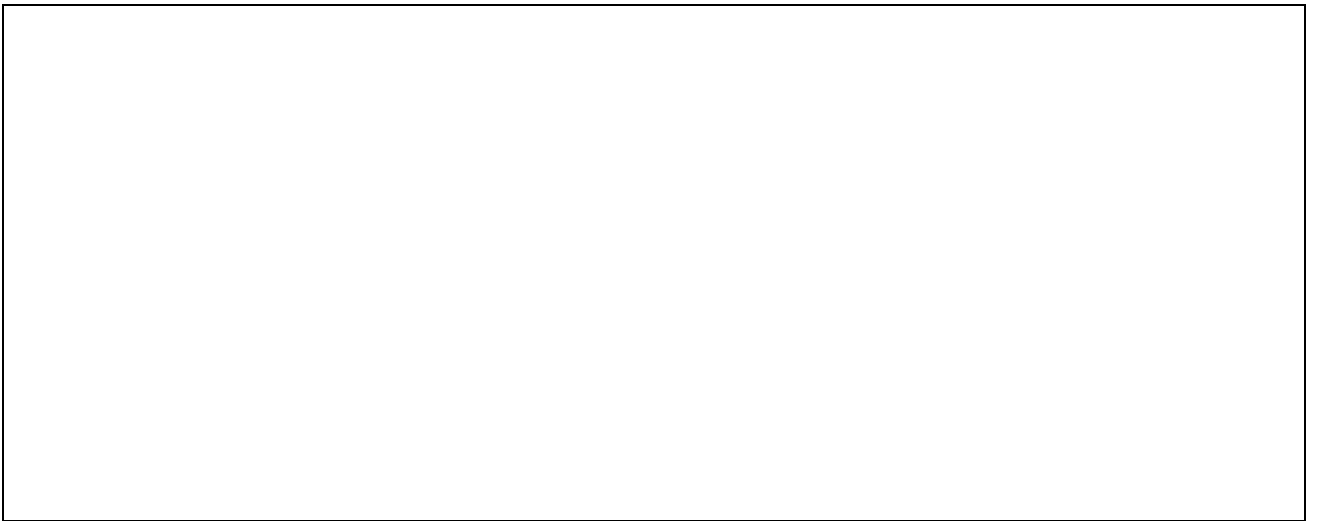
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

13. MONETARİZM TEORİSİ

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 13.1.**
- 13.2.**
- 13.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

13.1. Monetarizm

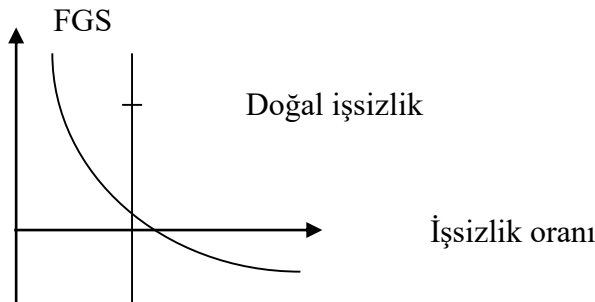
1950'li yıllardan itibaren Keynes'e karşı tepkiler artmaktaydı. Laissez Faire yandaşlarından gelen bu eleştiriler 1970'li yıllara dek fazla etkili olamadı. Ancak Philips eğrisinin 1970'li yıllarda yara alması yani hem enflasyon hem işsizliğin olması (stagflasyon) ve artan bütçe açıkları ve bunun sonucunda ortaya çıkan enflasyon, karşı ihtilalin etkisini artırdı. İktisadi düşünce tarihinde liberal felsefeye yeniden dönüşü içeren yeni paradigma Milton Friedman önderliğinde Monetarizm adı altında literatüre girdi.

Monetarizmin Görüşleri;

1. Parasal fiyat, parasal GSMH, parasal ücret gibi parasal değişkenlerin belirlenmesinde sadece para önemlidir. Maliye politikaları etkisizdir.
2. Para reel değişkenleri ancak geçici bir süre etkiler.
3. Parasal harcamalar, gelirler ve fiyatlar sadece para arzı tarafından etkilenir ancak etkilenme bir gecikme ile gerçekleşir. Bu gecikmenin süresi ise 6 ay ile 24 ay arasında değişmektedir.
4. Bu açıdan (gecikmeden) para arzı ile ekonomik istikrarsızlıkları etkilemeye çalışmak daha kötü sonuçlar doğurmaktadır. Dolayısıyla istikrar sağlanmak isteniyorsa para arzında her yıl % 4 -%5'lik (reel büyüme oranı kadar) artışlar gerçekleştirilmelidir.
5. Philips eğrisi kısa dönemi açıklasa da uzun dönemde doğal işsizlik oranının etkisiyle çalışmamaktadır. (yeni keynesyenler doğal işsizlik oranını NAİRU ile açıklamışlardır)
6. Keynesyen analizin açık ya da fazla bütçe anlayışı terk edilmeli ve denk bütçe anlayışı tekrar hayata geçirilmelidir.

13.2. Monetaristlerde İstikrarsızlığın Kaynakları

- ❖ Keynesler ekonominin kendi haline bırakıldığı zaman istikrarsız bir yapı sergilediğini para arzı sabit tutulsa bile tasarruf ve tüketim eğilimlerinde ya da yatırım harcamalarında meydana gelen değişimler ekonomik istikrarsızlığın kaynaklarıydı. Monetaristlerde ise özel sektörün istikrarına güven bu savları kabul etmelerine neden olmaktadır. Onlara göre bu tür dalgalanmalar geçici olup sistem kendi içinde bunları giderecektir.
- ❖ Monetaristlerde enflasyonun kaynağı para arzında meydana gelen yoğun artışlardır.
- ❖ Keynesyenler 1929 Dünya Bunalımı'nı kendi teorilerinin bir kanıtı olarak gösterirlerken, Monetaristler 1929-1930 yılları arasında para arzının %33 oranında kısıldığı için bu bunalıma neden olduğu sonucuna varırlar.
- ❖ Monetaristlere göre işsizlik ile enflasyon arasındaki değişim kısa dönemde olsa da uzun dönemde de gerçekleşmez çünkü uzun dönemde parasal ücret artışı enflasyon oranına eşittir ve işsizlik enflasyonu artırarak düşürülemez.

Uzun dönemde gerçekleşen enflasyon, beklenen enflasyona eşit olacağı için doğal işsizlik oran kaçınılmalıdır. Bu analiz Yeni Keynesyenler de NAİRU olarak ele alınmıştır. NAİRU, enflasyonu artırmayan işsizlik oranıdır.

13.3. Enflasyon Beklentisi (Beklenen Enflasyon Oranı)

Keynesyen teoride faiz oranı para talebi ile para arzının eşitlendiği noktada belirlenir. Oysa Monetaristlerde faiz paranın fiyatı değil kredinin fiyatıdır. Krediler artıkça faizler düşecektir. Monetarist yaklaşıma göre para miktarı artışı ile fiyatlar artacak, kredi artışı ile faizler düşecektir. Enflasyonist ortamda nominal faiz ile reel faiz oranı arasında fark vardır ve nominal faiz oranı $(i) = \text{reel faiz oranı } (r) + \text{beklenen enflasyon oranı } (\Delta P/P)$

Sonuçta monetaristlere göre para miktarındaki artış krediler aracılığı ile faiz oranlarını önce bir yönde, daha sonra da diğer yönde etkilemektedir. Çünkü para miktarındaki artış önce kredi hacmini artırarak faiz oranlarını düşürmekte ancak daha sonra toplam harcamaları artırmaktadır. Artan harcamalar fiyatları artırarak toplam talebi azaltmaktadır. Azalan talep ise ödünç verilebilir fon talebini artırmaktadır. Bu ise faiz oranını yükseltmektedir. Faiz oranını yükselten diğer bir etken artan fiyatların yarattığı enflasyonist ortamdır. Çünkü enflasyonist ortamda nominal faiz oranı ile reel faiz oranı farkı artmakta, bunu gidermek için ise nominal faizler yükseltilmektedir. Geline nokta para miktarı artışı ile faizler aynı yönde hareket etmektedir. Friedman bu ilişkinin tersinden de bahsetmektedir. Düşük hızda artan para arzı, harcamaları ve fiyatları azalttıkça faiz oranı hacmini düşürmektedir. (Gibson paradoksu (Fisher etkisi))

Friedman'a göre para talebi üç etkene bağlıdır.

- 1- Çeşitli biçimlerde tutulan toplam servet
- 2- Bu servet türünün ve diğer servet türlerinin fiyatı ve sağlayacağı getiri
- 3- Servet sahibinin zevk ve tercihleri

Servet kavramı Keynes'in ihmal ettiği bir kavramdır.

Ayrıca para arzı geniş bir tanımda yer almaktadır. Onlara göre para stokundaki değişimler üç faktörle açıklanır.

- 1- Güçlü para stoku
- 2- Halkın banka mevduatı ve nakit arası tercihi
- 3- Bankaların mevduat ve rezerv tercihleri

13.4. İstikrar Politikaları ve Monetaristler

Monetaristlere göre istikrar politikaları bizatihi kendileri istikrarsızlığın kaynağıdır. Çünkü iki neden istikrar politikalarını başarısızlığa sürükler.

1. Bugün uygulanan istikrar politikası ekonomiyi belli bir gecikme ile etkiler (6 ay ile 24 ay gecikmeli)
2. Gelecekte ekonominin neler getireceği bugünden kestirilemez

13.5. Yeni Klasik Makro İktisat Teorisi

1970'lerde Monetarist iktisadın içinden çıkmış olan Yeni Klasik okulun önemli temsilcileri, Robert Lucas, Edward Prescott, Thomas Sargent, Robert Barro ve Patrick Minford ve Neil Wallace'dir. Yeni Klasikler enflasyon analizinde Monetaristler ile aynı görüşlere sahip olmakla birlikte önemli farklılıkları da söz konusudur. Yeni Klasik okulun iktisat teorsinin temelleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

1. Rasyonel Beklentiler Hipotezi
2. Artıksız Piyasa (market clearing) modeli (piyasaların sürekli dengelenmesi hipotezi)
3. Sürpriz arz fonksiyonu

13.6. Rasyonel Beklentiler Hipotezi

Daha önce ele aldığımız uyarlayıcı bekleyişler varsayımında, emek talep edenlerin fiyat beklentileri doğru olmakla birlikte, emek arz edenler sürekli olarak geçmiş fiyatları temel almaktadırlar. Bu nedenle de fiyatlar genel düzeyindeki artışı gecikmeyle öğrendiklerinden artan parasal ücretleri reel ücret artışı olarak algılandıklarından emek arzlarını arttırmaktadırlar.

Yeni Klasikler'de emek arz edenlerin eksik bilginden dolayı yanılmalarını ve geçmiş fiyatları referans olarak fiyatlar hakkında fikir sahibi olmaları durumunu ifade eden uyarlayıcı bekleyişler hipotezi yerine, rasyonel bekleyişler hipotezi kullanılmaktadır. Bu hipoteze göre, tüm iktisadi birimler bir değişkenin gelecekte alacağı değerlerle ilişkili olarak tahminlerde, eldeki tüm bilgileri kullanarak tahmin yaparlar. Bu tahminler, sübjektif tahminler olmaktan çok, objektif ve tahmini yapılan değişkenleri etkileyebilecek tüm değişkenlerdeki değişimleri de hesaba katarak gerçekleştirilir.

Rasyonel Beklentiler Hipotezi'ne göre, iktisadi birimlerin iktisadi değişkenlerle ilgili beklentileri ortalama olarak doğru olacaktır. Hipotezin en önemli vurgusu, kişilerin tahminlerde sistematik (sürekli) hata yapmayacaklarıdır. Bir diğer ifade ile tahminlerle gerçekleşen değerler arasında fark varsa, tahmin yöntemleri değiştirilecek ve sistematik hatalar ortadan kaldırılacaktır.

Bu hipotezin matematiksel ifadesi genellikle aşağıdaki şekilde gösterilmektedir;

$$P_{t+1}^e = P_{t+1} + \square_t$$

Burada:

P_{t+1}^e = gelecek yılki fiyatlar genel seviyesi tahmini

P_{t+1} = gelecek yılki gerçekleşen fiyatlar genel seviyesi

\square = rastgele hata terimi

Rasyonel Beklentiler Hipotezi'ne göre, rastgele hata terimleri sıfır ortalamaya sahiptir. Bu durumda karar birimleri gelecekteki fiyatları bugünden doğru ve tam olarak değerlendirebilecekleri sonucuna ulaşılabilir.

13.7. Artıksız Piyasa Modeli

Bu modele göre, tüm piyasalar sürekli olarak dengededir. "Sürekli olarak dengede olmak" ile kastedilen, denge durumunda bir bozulma olması durumunda piyasa mekanizmasının anında devreye girerek denge değerleri hızla gerçekleştirecek olmasıdır.

Fiyatların ve ücretlerin esnek olması ve piyasada arz ve talep fazlasının bulunmaması piyasa **modeline artıksız piyasa modeli (market clearing model)** adı verilmektedir.

Arz ve talebin tüm piyasalarda dengeyi hızla oluşturması durumu, Yeni Klasiklerin kendinden önceki teorilerden en önemli farklılıklarındandır. Örneğin Yeni Klasiklerin içinden çıktıkları Monetaristlerde bu durum ancak uzun dönemde gerçekleşebilmektedir. Bu modelin meydana getirdiği çeşitli sonuçlar olmakla birlikte en çok tartışılardan birisi, emek piyasasına yönelik olanıdır. Artıksız Piyasa Modeli'ne göre, veri ücret seviyesinde iş arayan herkesin iş bulabileceği varsayılmaktadır. Bir diğer ifade ile ekonomide bir işsizlik varsa bu gönüllü işsizliktir.

Yeni Klasiklerin artıksız piyasa modelinde diğer okullardan bir diğer önemli farklılıklardan bir diğeri ise, fiyatlar ve miktarların eşanlı olarak değişmesi durumudur. Oysa yine içlerinden çıktıkları Monetaristlerde bu, önce miktarların değişmesi ücret ve fiyatların bunu izlemesi yönündedir. Sözün özü Yeni klasik iktisat okulunun elde ettiği sonuçlara göre, maliye politikası hiçbir şekilde uygulanmaması gereken bir iktisat politikasıdır. Aynı durum bazı istisnalar dışında para politikası için de geçerlidir. Para politikasının reel değişkenler üzerinde kısa dönemde de hiçbir etkisi yoktur. Yeni Klasiklere göre, ilan edilen ile uygulanan politika arasında bir farkın oluşması durumuna yol açan durumlarda piyasalardaki güven ve kırılganlık artırabileceği gibi politikaların da etkinliğini ortadan kalkacaktır. Yeni Klasik makro teoriden filizlenen ve ekonomideki istikrarsızlığın sebebini parasal şoklardan çok reel şoklara dayandıran Reel İş Çevrimcilerine göre, ekonominin talep yanına değil arz yanına önem verilmelidir.

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

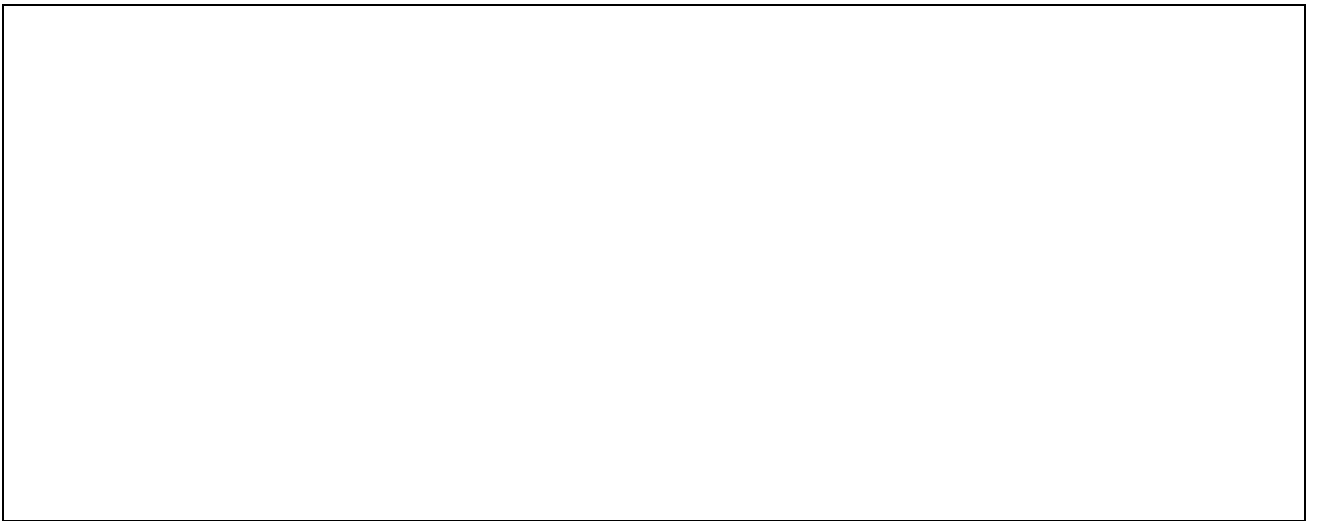
- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

14. YENİ KEYNESYEN AKIMI

Bu Bölümde Neler Öğreneceğiz?

- 14.1.**
- 14.2.**
- 14.3.**

Bölüm Hakkında İlgi Oluşturan Sorular

Bölümde Hedeflenen Kazanımlar ve Kazanım Yöntemleri

Konu	Kazanım	Kazanımın nasıl elde edileceği veya geliştirileceği

Anahtar Kavramlar

--

Giriş

14.1. Yeni Keynesyenler

Yeni Keynesyen analiz, birçoklarının kökleri 1970'lere dayandırılrsa da esas olarak 1980'li yılların başlarında eksik olduğunu iddia ettikleri Keynesyen iktisadın mikro temellerini kurmak ve arz yanını güçlendirmeyi temel amaç edinmiş bir akımdır. Bu akımın isim babası, M. Parkin'dir. Parkin bu ismi ilk kez 1984 yılında bir makalede kullanmıştır. Yeni Keynesyenleri diğerlerinden ayıran en önemli faktörlerden birisi de literatürlerinin daha ziyade makale ağırlıklı olması ve tek bir Yeni Keynesyen teoriden bahsedilmeyecek kadar heterodoks olmasıdır. Bu ekolün başta gelen temsilcileri : Ben Bernanke, Olivier Blanchard, George Akerloff, Gregory Mankiw, Joseph Stiglitz, Stanley Fisher, John Taylor, David Romer, Bruce Greenwald, Robert Hall, Janet Yellen, Edmund Phelps, Dennis Snower, Laurence Ball.

Ortodoks Keynesyen iktisatla Yeni Keynesyen iktisat arasındaki temel fark Yeni Keynesyenlerin, ücret ve fiyat katılıklarını açıklamaya yönelik olarak mikro temeller getirmeleridir. Gerek Ortodoks Keynesyen iktisat, gerekse de Yeni Keynesyenlerde, fiyatlar ve ücretler kısa sürede arz talep dengesini sağlayacak hız ve ölçüde değişmemektedir. Ancak bu noktada en önemli farklılıkları, nominal ücret ve fiyatların sabit varsayıldığı Ortodoks Keynesyen iktisadın (IS-LM modeli) aksine, Yeni Keynesyenler, hem ücret hem de fiyatların dengeden sapmasından sonraki şartlara geç ayarlanmasının mikro temellerini aramaktadırlar.(menü maliyetleri, içerdeki-dışarıdakiler yaklaşımı vb)

Yeni Keynesyenler diğer tüm Keynesyen modellerde olduğu gibi istek dışı işsizliğin varlığını kabul ederler. Her iki yaklaşımda da parasal değişkenler kısa dönemde reel değişkenleri etkilendiğinden, para kısa dönemde nötr değildir.

Yeni Keynesyen modeller, diğer Keynesyen modeller gibi aktivist politikaların önemine ve gerekliliğine vurgu yaparlar. Dolayısıyla politika etkinliği tezini benimsemektedirler.

14.2. Yeni Keynesyenlerin Başlıca Hipotezleri

Yeni Keynesyenler, aşağıdaki görüşleri benimsemektedirler.

1. Mal Piyasalarında Eksik Rekabet
2. Yapışkan(rijit) ücret ve fiyat modelleri
3. Rasyonel Beklentiler Hipotezi
4. Artıklı Piyasa (Piyasaların Sürekli Temizlenmemesi)
5. NAIRU (doğal işsizlik) oranının kabul edilmesi

Yeni Keynesyenler, sıkça Yeni Klasiklerin dilini ve araçlarını kullansalar da onların asla kabul edemeyecekleri hipotezlerle de kendi tezlerini açıklamaya çalışmaktadırlar. Rasyonel Beklentiler Hipotezi ve NAIRU bu ortak dil ve araçların örneklerinden seçilebilir. Diğer bütün hipotez ve varsayımlar ise tam tersi sonuçlara varılmasına yol açacak niteliktedir. Örneğin, mal piyasalarında eksik rekabet (tekelci rekabet) durumunu ele alan Yeni Keynesyen kimi modellerde, fiyatların brüt kar payı (mark-up) yöntemiyle saptanması, daha başından, Yeni Klasiklerin varoluşuna aykırı olan ve tüm argümanlarını ters-düz edecek olan durumdur.

Şimdi kısaca temel farklılıklar üzerinden hareketle, oldukça dağınık nitelikteki bu hipotezlerin mikro temellerini özetlemeye çalışalım.

14.3. Yapışkan Fiyat ve Ücret Modelleri

Yeni Keynesyenler tam istihdamdan sapmaları açıklarken tüm dikkatlerini emek piyasasına çevirmektedirler. Burada göstermeye çalıştıkları durumların başında ücret ve katılıkları (sticky) sebebiyle emek piyasasında emek arz ve talebinin dengesinin sağlanamayacağını göstermektedir. Böyle bir durumda ise piyasaların sürekli temizlenemediği artıklı piyasada özellikle toplam talep şokları karşısında ekonominin yeniden dengeye gelmesi yavaş olmaktadır. Bu çerçeveden hareketle Yeni Keynesyen literatürde fiyat ve ücretlerin katı ve yapışkanlığını açıklamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar söz konusudur.

a) Nominal ücretlerin yapışkanlığı

Gelişmiş kapitalist ekonomilerde ekonomiler, genelde örgütlü piyasalardan oluşmaktadırlar. Bu piyasalarda nominal ücretler, gelecekteki belli bir süre geçerli olacak şekilde toplu sözleşmelerle belirlenmekte ve toplu sözleşme süresince bu ücretler değişmemektedir. Bu durum gerek toplam arz eğrisinin belirlenmesinde gerekse de işleyiş mekanizmasında önemli farklılıklara yol açmaktadır. Konuyla ilgili en bilinen örneklerden birisi, Stanley Fisher'in 1977 yılında geliştirdiği modeldir. Modelde işçiler ve firmaların rasyonel olmalarına karşın veya işçilerin "para aldanması" içinde olmaları durumunda da iktisat politikaları etkin bir yöntem olarak ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifade ile Yeni Klasiklerin argümanları doğrultusunda, rasyonellik ilkesi çerçevesinde dahi, Keynes'in ileri sürdüğü aktivist politikalar gerekli hale gelmektedir. Modelde firmaların emek talebi ve işçilerin emek arzı beklenen reel ücretin bir fonksiyonudur. Bir diğer ifadeyle işçiler ve firmalar, sözleşme dönemi boyunca, fiyat düzeyinin ne olacağını bilemezler ancak tahminde bulunurlar. Dolayısıyla gerek işçilerin gerekse de işverenlerin beklendikleri bir reel ücret söz konusudur. Yeni Keynesyen nominal ücretlerin yapışkanlığı modeline göre, sözleşme döneminin sonuna kadar daha düşük bir üretim ve istihdam düzeyine katlanmayı gerekli kılacak hiçbir durum söz konusu değildir. Böyle bir durumda devlet toplam harcamaları artıracak politikalar uygulayarak ekonominin eski dönem dengesine daha kısa sürede ulaşmasını sağlayabilir.

b) Reel ücretlerin yapışkanlığı

Etkin Ücret Modeli (Efficiency Wages) : Aslında bu teorinin temelleri H. Leibensein'in 1950'lerde az gelişmiş ülkelerdeki işçilere daha yüksek ücret ve beslenme imkanları tanınmasıyla verimliliğin artacağı ya da Hawthorne araştırmaları gibi iddiasına dayanmaktadır. Yeni Keynesyenler bu iddiayı genişleterek ilkelere taşımışlardır.

Bu modelde, reel ücretlerle işçilerden sağlanan verim arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Model, maksimum verimi sağlayan reel ücret düzeyi ile emek arz ve talebinin sağlandığı ücret düzeyinin uyuşması gibi bir zorunluluğun söz konusu olamayacağını göstermektedir. Bu durumda emek piyasasında ücretler yapışkan olacaktır.

İçeridekiler - Dışarıdakiler (Insider-Outsider) veya İşçi Giriş Çıkış Maliyetleri(Turnover Cost): Bu model de firmaların işsizleri işe alıp istihdam etmektense , halihazırda çalışmakta olanları muhafaza etme eğiliminin daha güçlü ve rasyonel bir davranış olduğunu farklı gerçeklerle ileri sürmektedir.

Kısaca içerdekiler dışarıdakiler modelinde, içerdekilerin ücret düşürülmesine karşı direneceklerini ancak dışarıdakilerin yarattığı korkuyla bunu kabul etseler de bunun verimlilik düşüşü ile sonlanacağını ileri sürmektedir. Bu durumda reel ücretlerin düşürülmesi firmalar için

rasyonel bir davranış olmayacaktır. Kaldı ki, her şeye rağmen, firma yüksek ücretli işçileri çıkararak (içerdekiler) düşük ücretlileri (dışarıdakileri) istihdam etmesi durumunda, bu kez de dışarıdakiler içerideki konumuna gelecek ve reel ücret düşürülmesine karşı direneceklerdir.

İşe giriş-çıkış maliyetleri modeli ise bir yönüyle içerdekiler-dışarıdakiler modelini tamamlayıcı niteliktedir. Nitekim işten ayrılmalar nedeniyle doğan işçi giriş ve çıkışları firmalara ek bir maliyet getireceklerdir. Bu maliyet hukuki zorunluluklardan kaynaklandığı gibi, yeni girecek olana verilecek eğitim ve bunların yeni işlerine uyum sağlamalarının firmaya yüklediği çeşitli maliyetler olabileceklerdir. Böylesi durumlarda piyasaların tekeli yapısı da göz önünde bulundurulduğunda, tekeli firmaların rakiplerinden yüksek ücretler vererek işten ayrılmayı azaltmayı be işe giriş çıkış hızını azaltmayı seçmeleri rasyonel bir davranış olacaktır. Bu durumda da reel ücretlerin hem arz talep dengesinin üzerinde olunmasını hem de bunun sonucu olarak istek dışı işsizliğin oluşmasına yol açacaktır.

Düşük reel ücretin yarattığı işten kaytarma yaklaşımı (Shirking Model): Bu model yüksek reel ücret alanların işini kaybetme korkusuyla işine daha sıkı sarılacağını varsaymaktadır. Bu durum tersten okunursa, işçilerin düşük olduğunu düşündükleri ücret düzeylerinde iş verimi düşecektir. Dolayısıyla, bu durum firmalara reel ücretlerin makul bir seviyeye yükselmesi ve belli bir seviyenin altına düşürmemeleri yönünde bir baskı yapacaktır. Bu durumun doğal sonucu da reel ücretlerin katılığı ve emek piyasasında arz talep dengesinin sağlanamamasıdır.

c) Fiyatların katılığı

Birçok Yeni Keynesyen üretim düzeyindeki dalgalanmaların açıklanmasında ücretlerden ziyade fiyatların katı olmasının daha önemli olduğunu ileri sürülmektedir. Zira fiyatların katı olduğu durumda, toplam talepteki bir artış ancak üretimin artmasıyla sağlanabilecektir. Bir diğer ifade ile eksik istihdam seviyesinde dengede olan bir ekonomide talep şokları, fiyatların katı olması nedeniyle üretimi etkileyecektir.

Aslında nominal ücretlerin yapışkanlığı aynı zamanda fiyatların da katılığı anlamına gelmektedir. Ancak konuyu farklı yönleriyle ele alan çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Bunların başında mal piyasalarının tekeli koşulları, koordinasyon eksikliği ve menü maliyetler yaklaşımlarıdır.

Koordinasyon Yetersizliği: Fiyatların değişen iktisadi koşullara hızlı bir şekilde uyum sağlayamaması durumunu ifade eden koordinasyon yetersizliği modelleri, Walras'ın müzayedeci sisteminin reddinin mikro temellerini ortaya koymaktadır. Bu modelde ekonomide fiyatların artmasına yönelik bir gelişme olduğunda, firmaların rasyonel olduklarından bunu biliyor ve doğru olarak öngörüyor olsalar bile ürettikleri ürünlerin fiyatlarını arttırmayabileceklerini ifade etmektedir. Örneğin, para arzının arttığı bir ekonomide, fiyatlar genel seviyesinin artacağını öngören firmalar diğer firmalar fiyatlarını arttırmadan kendi mallarının fiyatlarını artırmasının bazı sıkıntılara yol açabileceğini düşünmektedirler. İlk fiyatı artıran firmanın müşteri kaybedebileceği gibi, piyasadaki imajı da zedelenebilmektedir. Tüm firmaların aynı anda fiyatlarını arttırabilecekleri bir yapı fiyatların değişen koşullara anında intibak etmesini sağlayabilecekken, iktisadi yapıda firmalar arasında bu koordinasyonu sağlayacak mekanizmalar bulunmamaktadır. Bu nedenle de fiyatlar belirli süreler için katı olarak kabul edilmektedir.

Menü Maliyetleri: Kısa dönemde fiyatların hemen ayarlanamamasının bir diğer nedeni de fiyat değişikliklerinin bir maliyet içermesidir. İktisadi hayat içerisinde üretim ve satış kesikli

bir süreci değil bir devamlılığı ifade etmektedir. Bir diğer ifadeyle firmalar bir taraftan üretimlerine devam ederlerken diğer taraftan bu ürünleri satmak için çeşitli yöntemler belirlemektedirler. Örneğin, pazarlama stratejileri, reklam kampanyaları, fiyat listeleri(menüler) gibi uygulamalar bir taraftan malların tüketici için ne kadar büyük kullanım değerleri ifade ettiğini gösterirken diğer taraftan bunlar bir maliyeti ifade etmektedirler. Örneğin bir malın satışı için ışıklı reklam panoları hazırlanmış, televizyonlar için reklam filmleri yapmış ve herkese kolaylıkla ulaşabilecek fiyat listeleri oluşturulmuş bir firma fiyatlar arttığı durumda hemen fiyatlarını arttırmayacaktır. Nitekim tüm bu satış çabaları bir maliyet içermektedir ve bunları değiştirmek bu maliyetlere bir kez daha katlanmayı gerektirmektedir. Gündelik hayat içerisinde neredeyse tüm mal ve hizmetler için bu koşullar geçerli olduğundan fiyatların artması durumunda, kısa dönemde, fiyatların hemen artması bu nedenle söz konusu olmayabilecektir. Aşağıdaki şekillerde fiyat katılıklarının nasıl iktisadi dalgalanmalara ve üretim kayıplarına yol açabileceği açıklanacaktır.

14.4. Nairu ve Histeresis (Hysteresis) Etkileri

Yeni Klasiklerin bazı kavramlarını kullanarak onların tam tersi sonuçlara ulaşmışlardır. Enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı olan, NAIRU kavramı da bunlardan birisidir. Uygulanan anti-enflasyonist politikalar nedeniyle toplam talebin kısılması ekonomide reel üretim kaybının yanı sıra işsizliğin artmasına da yol açar. Bu işsizlik artışı histeresiz etkisiyle uzunca bir üreye yayılır. Fiili işsizlik haddi, doğal işsizlik haddinden(NAIRU) yüksekse, takip eden dönemde doğal işsizlik işsizlik haddi de yükselmektedir. Diğer bir anlatımla önceki dönem fiili işsizlik haddinin (u_{t-1}) önceki dönem doğal işsizlik haddinden büyük olması durumunda (u_{Nt-1}), cari dönemdeki doğal işsizlik haddinin de önceki dönem doğal işsizlik haddinden büyük olması durumu histeresiz (çekim) etkisidir. Bu ifade ile anlatılmak istenen durum cari işsizlik haddinin bir çekim merkezi olarak hareket etmesi ve doğal işsizlik haddini peşi sıra sürüklemesidir.

Bu birçok yönden çok önemli sonuçlar verecek bir durumdur. Örneğin, anti-enflasyon politikalarının uygulanması durumunda hesaba katılan fedakarlık haddi kapsamında değerlendirildiğinde sürekli olarak artan bir işsizlik ve üretim kaybı toplumun katlanması gereken bedelin çok daha büyük olmasına yol açacaktır.

14.5. Yeni Kurumsal İktisat Okulları

1929 dünya bunalımı Keynes'i yani "müdahaleci kapitalizm" in doğmasına olanak sağladı ancak liberal mantık bu versiyonundan pek hoşnut değildi. Çünkü 1960'lı yılların sonuna değin uygulanan bu politikalar devletin ekonomideki rolünü ve fonksiyonlarını genişletmesinden ötürü ortaya (bütçe açıkları, vergi yükü ve enflasyon gibi) başka sorunlar çıkmaya başlamıştı. İşte 1970'li yılların başlarından itibaren yeniden klasik liberalizmin temel ilkelerini savunan iktisat okulları (Neo Avusturya, Virginia Politik iktisat Okulları gibi) Neo-Liberalizmin doğuşunu hazırladı.

a. Neo-Avusturya Okulu (Hayek, Norman Barry, Stephan Littlechild, F. Machlup)

Avusturya okulunun devamıdır. Temelleri Carl Menger, Friedrich Von Wieser, Böhm Bawerk ve Ludvig Von Mises atılmıştı. Bu okulun günümüzdeki temsilcileri arasında F.A.

Hayek, Israel Kirzner, Ludwig M. Luchmann, Norman Barry, Stephan Littlechild, Fritz Machlup, Gottfried Haberler.

Genel Felsefesi

- Subjektivizm (Metodolojisi) (İnsan irrasyonel bir varlıktır)
- Anti-Rasyonalizm
- Sosyal devlet anlayışı ve sosyal adaletin yanlışlığı
- Özel çıkar gruplarının baskısı altında demokratik toplumun çözülmesi
- Devlet müdahalesinin olumsuz sonuçları

b. Virginia Okulu (Buchanan-1986 Nobel)

Devlet büyümesinin önlenmesi için hak ve yetkilerinin sınırlandırılması

- Anayasal iktisat
- Denk bütçe ilkesi anayasada güvence altına alınmalı
- Devlet borçlanma hakkı ve bunu kullanma yerleri sınırlandırılmalı
- Para arzının arttırılması anayasada belirtilmeli
- Yapıcı rasyonalizmi (Kartezyanizm kurucu)

Avrupa 1999 yılı sonuna kadar bütçe açıklarını GSMH'nin %3'üne indirilmekle yükümlü (Maastrich anlaşmasına göre)

Uygulamalar

--

Uygulama Soruları

--

Bu Bölümde Ne Öğrendik Özeti

Bölüm Soruları

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

Cevaplar

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)
- 7)
- 8)
- 9)
- 10)

KAYNAKÇA

1. HAFTA

KAYNAKÇA

1. Bilim Felsefesi: Prof. Dr. Cemal GÜZEL, Bilgesu yayıncılık
2. Sağduyu Filozofu Popper, Prof. Dr. Cemal Güzel, Bilim ve Sanat Yayınları
3. Bilim Felsefesi: Ömer DEMİR, Vadi yayınları
4. İktisatta yöntem: Prof. Dr. Ercan EREN, Ezgi Kitapevi
5. İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi: Prof. Dr. Gülten KAZGAN, Remzi Kitapevi

2. HAFTA

KAYNAKÇA

- Politik İktisat, Prof. Dr. Vural SAVAŞ, Beta yayınları
İktisadi Düşünce Tarihi-Modern İktisadın İnşası, Mark SKOUSEN, Adres yayınları
İktisadi Düşünce Tarihi veya Politik İktisadın Evrimi, Prof. Dr. Gülten KAZGAN, Remzi Kitapevi

3. HAFTA

KAYNAKÇA

- İktisadi Düşünce Tarihi, Prof. Dr. Gülten KAZGAN
İktisadi Düşünceler Tarihi, Prof. Dr. Ersan BACUTOĞLU
Politik İktisat, Prof. Dr. Vural SAVAŞ

4. HAFTA

KAYNAKÇA

- İktisadi Düşünce Tarihi, Prof. Dr. Gülten KAZGAN
İktisadi Düşünceler Tarihi, Prof. Dr. Ersan BACUTOĞLU
Politik İktisat, Prof. Dr. Vural SAVAŞ

5. HAFTA

KAYNAKÇA

- İktisadi Düşünce Tarihi, Prof. Dr. Gülten KAZGAN
İktisadi Düşünceler Tarihi, Prof. Dr. Ersan BACUTOĞLU
Politik İktisat, Prof. Dr. Vural SAVAŞ

6. HAFTA

KAYNAKÇA

- İktisadi Düşünce Tarihi, Prof. Dr. Gülten KAZGAN
İktisadi Düşünceler Tarihi, Prof. Dr. Ersan BACUTOĞLU
Politik İktisat, Prof. Dr. Vural SAVAŞ